DE REBUS PRIENENSIUM.

DISSERTATIO INAUGURALIS QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

THOMAS LENSCHAU

LUBECENSIS.

LIPSIAE ANNO MDCCCLXXXIX

TYPIS I. B. HIRSCHFELDI.

DE REBUS PRIENENSIUM.

DISSERTATIO INAUGURALIS QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

THOMAS LENSCHAU

LUBECENSIS.

LIPSIAE ANNO MDCCCLXXXIX

TYPIS I. B. HIRSCHFELDI.

HERMANNO LIPSIUS

SACRUM

THOMAS LENSCHAU DE VITA SUA.

Lubecae in urbe libera a. d. III Id. Mart. anni h. s. LXVI natus sum Thomas Lenschau patre Eduardo officinae possessore, matre Ioanna Bettkiorum e gente oriunda. Fidei patris addictus sum evangelicae a Calvino reformatae.

Primis litterarum elementis in progymnasio imbutus sum Bussenii v. d., donec vere anni LXXVIII in tertium Catharinei ordinem me recepit Fridericus Breier qui tunc gymnasio patriae praeerat senex venerabilis. Multum me huius scholae debere disciplinae etiam nunc libenter profiteor semperque in animo residebit grata praeceptorum memoria, qui multis me sibi devinxere beneficiis Prien, Mollwo, Curtius, Godt, Hupe. Vere anni LXXXIV maturitatis testimonio instructus almam matrem adii Friburgensem, ut studiis me dederem philologicis. Inde domum reversus hieme eiusdem anni migravi Lipsiam, sed amoenitate regionum et iucunda amicorum consuetudine retractus iterum sex menses peregi Friburgae, donec hieme LXXXV firmum Lipsiae posui domicilium. Iamque quartum ab illo tempore annum in hac commoror litterarum universitate.

Primis duobus annis cum linguarum comparationi studiisque germanicis navassem operam, inde a sexto fere semestri totum ad Graecas Latinasque me converti litteras. Audivi autem Friburgae vv. dd. Brugmann Hense Neumann Paul Bern. Schmidt, Lipsiae scholas frequentavi virorum doctissimorum Arnd de Bahder Biedermann Brockhaus Crusius Curtius Fried-

berg Gardthausen Hanssen Heinze Hildebrand Lipsius Ribbeck Richter Rohde Roscher Springer Wachsmuth Windisch Wundt Frid. Zarncke. Proseminarii et seminarii philologici sodalis extiti ordinarius et in utroque per senos menses senior. Seminario paedagogico me recepit Richter, Frid. Zarncke seminarii germanici me adscripsit sociis extraordinariis. Praeterea exercitationibus philologicis ut interessem benigne concesserunt Lipsius Ribbeck Wachsmuth.

Omnibus his viris gratias habeo quam maximas semperque habebo et si quid recti in hoc inveniatur libello, eorum disciplinae velim attribuatur et institutioni. Quodsi prae ceteris eos praedicare licet qui fautores exstitere studiorum meorum semper assidui, Hermannum Lipsius nomino et Ottonem Ribbeck et Curtium Wachsmuth, qui exemplo et eruditione animum meum inter varia studia fluctuantem Graecorum primi et Romanorum admoverunt antiquitati.

DE REBUS PRIENENSIUM

SCRIPSIT

THOMAS LENSCHAU.

Caput primum.

De urbe Prienensium.

Ubi saltus Mycalensis meridiem versus abruptis rupibus ad oram maritimam descendit, e regione Mileti collis ab ipsis montis radicibus in planitiem procurrit leniter undique declivis, in quo antiquitus sita erat Priene una ex duodecim Ionum coloniis.[1]) Sed ex tota urbe nihil reliquit iniquitas temporum hominumque barbaries nisi vastum fragmentorum acervum, prope quem hodie vicus quidam Turcarum exstat cui nomen est Sampsun Kalesi.[2]) Diu ille neglectus iacuit vix ab uno alterove eorum visitatus, qui antiquitatis studio commoti Asiam minorem peragrabant, quoad anno 1765 primus Riccardus Chandler omnem hanc regionem diligentius pervestigavit et descripsit. Opus a Chandlero intermissum plus saeculo post Pullan ad finem perduxit, eiusque non minus quam Rayeti et Thomae opera nunc factum est, ut accuratiorem fingere liceat veteris urbis imaginem.[3])

1) Prienè is situated on a low spur of Mount Mycalè some two hundred feet above the level of the plain. . . Here (scil. in templi fundamentis) and in the Agora beneath it, are the only level spots of ground within the city walls. The remainder of the city was built on the side of the hill and approached by flights of steps cut in the solid rock. Pullan Ion. Ant. IV, 28 b.

2) Ruinarum conspectum praebent Ion. Ant. I. tab. 1. IV, tabb. 14—17. Rayet tabb. 5—8. De situ urbis cf. Chandler, travels in Asia Minor vers. Germ. p. 205. Choiseul-Gouffier, voyage pittoresque en Grèce I, 183. W. M. Leake, journal of a tour in Asia Minor p. 239. „the undoubted landmarks afforded by the fine ruins of Prienè at Samsun.“ Rayeti tab. 2.

3) Anno 1765 a societate Dilettantorum (The Society of Dilettanti), quae Londinii habitat, missi sunt Chandler Revett Pars ad explorandas

Etenim Strabonis temporibus Priene ab ora maritima quadraginta stadiorum intervallo separabatur (Strab. p. 579). Hodie autem vicus ille Turcarum, qui paene in ipsis urbis ruinis exstructus est, octoginta stadia a mari distat. Tantum spatii per undeviginti saecula littori addiderunt continuae Gaesonis et Maeandri fluminum alluviones.[1]) Unde sequitur saeculo ante Christum undecimo vel decimo cum urbs conderetur, multo etiam propius quam Strabonis aetate oram maritimam ad montes accessisse portumque urbis tunc ipsis moenibus fuisse subiectum. Labentibus autem annis litus processit et paulatim portum alluvie explere coepit. Attamen initio etiam saeculi quinti in usu eum fuisse docet testimonium Herodoti (VI 8), qui in classi Ionica apud Laden coacta duodecim Prienensium naves enumerat. Neque adsentior Rayeto, qui sub finem eiusdem saeculi quinti portum iam repletum fuisse existimat. Cuius sententia eo potissimum argumento nititur, quod Thucydides in describendis rebus bellicis anni 412, quae in sinu Latmico gerebantur, inter varias classis Atheniensium stationes Laden Glaucen Samum enumerat, ne verbo quidem commemorat Prienen, quae satis opportuna fuit Atheniensibus.[2]) Sed longe aliter rem explicat Newton (Ion. Ant. IV p. 21 not. 4), qui propterea portu Prienensium non usos esse censet Athenienses, quod erat statio male fida carinis et repentinis illis tempestatibus subiecta, quae eius regionis propriae sunt. Quae sententia si cui probatur, ego non repugnaverim, etsi facilius mihi videtur rem inde explanare,

---

Asiae minoris regiones. Quae inventa sunt, Chandler descripsit in Antiquitatum Ionicarum volumine primo, quod 1769 prodiit. Eadem societas Pullanum delegavit, qui 1868 et 1869 ruinas Prienes pervestigabat unaque cum viris doctis Newton et Fergusson quartum condidit Antiquitatum Ionicarum volumen, quod anno 1881 publici iuris factum est. Tertium vero omnes illae regiones accurate descriptae sunt a Rayeto et Thoma, qui annis 1872 et 1873 vallem Maeandri peragrabant, in opere quod inscribitur 'Milet et le golfe Latmique' nondum absoluto.

1) De alluvionibus Maeandri et Gaesonis dixit Rayetus I. p. 24—32. cf. inprimis p. 31 sq. et tabulam 2.

2) Rayet. I, 26.

quod Lacedaemonii totam oram occupaverant eodemque artificio Athenienses terra prohibebant, quo postea usus Alexander cum Miletum oppugnaret, Persarum classi terrae aditum ademit (Arr. I 19, 8). Utut hoc est, medio saeculo quarto Priene duos habebat portus, quorum alter aggere clausus erat[1]) haud dubie, ut naves defenderet a repentinis illis procellis quarum vim Pullanus ipse cum Prienes degeret, expertus est (Ion. Ant. IV p. 28[b] fin.). Utrum vero Naulochum illud, quod in decreto quodam Alexandri IMB 400 et apud Plinium n. h. 5, 27 commemoratur, alter urbis portus fuerit,[2]) incertum manet neque magis constat quid posterioribus saeculis de portubus factum sit, cum magis magisque crescerent fluviorum alluviones.

Haec de portubus: alteri urbis parti, quae septentrionem spectat, mons imminet mille circiter pedes in altitudinem elatus tribusque ex partibus admodum abruptus.[3]) In hac rupe posita erat arx Prienensium undique muris cincta. Inde urbis moenia exorsa et montis declivia secuta totum fere collem rupi subiectum includebant, in quo urbs collocata erat. Quando haec moenia aedificata sint, accurate dici nequit. Nam quae Chandleri etiam temporibus stabant murorum reliquiae,[4]) eae nunc paene evanuerunt, neque quicquam de eorum structura vel de lapidum forma et magnitudine adnotavit Chandler, unde aliquid de tempore concludi possit. In universum tamen hoc dicere licet. Antiquissimis temporibus arces tantum urbium Ionicarum munitae erant, urbes ipsae moenibus carebant solique

1) (Scylax) peripl. § 81. Fabr. *Ἐπὶ τῆς Μυκάλης ἐστὶ πόλις Πριήνη λιμένας ἔχουσα δύο ὧν τὸν ἕνα κλειστόν.* De tempore peripli Ungero adsentior Philol. 33, 29—45, qui eam quam nunc habemus libri recensionem anno 347 tribuit.

2) Naulochum prope ostium Maeandri situm fuisse dicit Waddington Leb. Asie mineure 186. Unde hoc habeat, nescio.

3) . . . . the north, where a grand precipice rises to a height of a thousand feet Pullan Ion. Ant. IV, 28[b]. cf. Chandler Travels p. 228. Arduam montis naturam bene demonstrant Ion. Ant. I, tab. 1. IV, tab. 1. Rayet. tab. 5.

4) cf. Chandler Ion. Ant. I p. 14. Tractum moenium urbisque ipsius fundamenta delineavit E. A. Falkener Ion. Ant. IV, tab. 2. 3.

Phocaeenses Arganthonii regis munificentia adiuti urbem quoque muro circumdederant.[1]) Ceteros autem Iones periculum, quod post Sardium expugnationem a Persis minabatur, coegit urbes suas muris defendere;[2]) sed quae tunc exstructae sunt munitiones, eae rursus deletae esse videntur a Persis post Ionum seditionem repressam. Quo factum est, ut anno 427 Ionia esset *ἀτείχιστος* (Thuc. III 33, 2) ultimisque etiam belli Peloponnesiaci annis Chius Erythrae Clazomenae Phocaea muris carerent.[3]) Et omnino maius fuisse videtur opus illud, quam quod sustinere possent minores illarum regionum urbes velut Priene. Itaque verisimile est moenia urbis non ante Alexandri aetatem aedificata esse et hoc unum constat medio fere altero ante Christum saeculo ea iam stetisse, quia tunc urbs ipsa acerrima petita est oppugnatione (cf. infra caput sextum). Ceterum moenium tractus diligenter iam a Chandlero detectus artem demonstrat architecti qui id semper egit, ut quam plurimos efficeret angulos murumque turribus defenderet. Portis murum tribus tantum locis interrumpi voluit, quarum prima ad occidentem fert, altera in ea parte urbis sita est, quae est infima et in orientem maxime et meridiem vergit. De tertiae portae situ dubitatur.[4])

In medio fere moenium circuitu, ubi ex superioribus oppidi regionibus latissimus in omnes partes patet prospectus, templum surgebat Minervae Poliadis non tam magnitudine insigne quam pulchritudine structurae et singularum partium concinnitate praeclarum.[5]) Fundamenta eius in saxo per se declivi, sed

1) Recte hoc conclusit Steinius ex Herod. I 141. coll. 14 et 163.

2) Her. I 141.

3) De Clazomenis cf. Thuc. VIII 31, 3. *προσβολὴν ποιησάμενος τῇ πόλει οὔσῃ ἀτειχίστῳ.* De Phocaea Xen. hist. graec. I 5, 11. *Ἀλκιβιάδης . . . τειχίζειν Φώκαιαν ἐκέλευσεν.* de Chio Erythris Clazomenis Thuc. VIII 14, 3. *καὶ οἱ μὲν ἀφεστῶτες ἐν τειχισμῷ τε πάντες ἦσαν.* Chii utpote homines ditissimi murum exstruxerant, sed hieme 425/4 iussu Atheniensium rursus deleverant. Thuc. IV 51, 1.

4) cf. Falkeneri tabulam Ion. Ant. IV, tab. 2. Chandler, trav. p. 229.

5) A peu près exactement au milieu de l'enceinte de Priène existe un ressaut de rocher dont le sommet affecte, malgré nombreuses irrégula-

variiis artificiis aequato posita meridiem versus muro sustentabantur, cuius vestigia etiam hodie supersunt.[1]) Ipsa aedes hexastylus erat Ionico genere exstructus a Pythio, secundum Vitruvium eodem qui cum Satyro Mausoleum Halicarnassi aedificavit.[2]) Et omnino eosdem in utroque monumento elabo-

rités la forme générale d'une ellipse très allongée de l'est à l'ouest. . . . . Cette éminence, visible de tous les points de la ville, reconnaissable de loin, et de laquelle la vue s'étend sur un horizon immense, a été choisi par les Priéniens pour devenir le sanctuaire de la divinité protectrice de la cité, Athéna Poliade Rayet. II, 1. cf. praescripta Vitruvii I 7, quae bene adfert Chandler Ion. Ant. I, 16. — De pulchritudine templi Vitr. I 1, 12. qui Prienae aedem Minervae nobiliter est architectatus. cf. Pullan. Ion. Ant. IV, 30 a. Fergusson ib. p. 16. Malum artis antiquae arbitrum se praestat Pausanias, cum sic dicit VII 5, 3. *Ἡσθείης δ' ἂν καὶ τῷ ἐν Ἐρυθραῖς Ἡρακλείῳ καὶ Ἀθηνᾶς τῷ ἐν Πριήνῃ ναῷ· τούτῳ μὲν τοῦ ἀγάλματος ἕνεκεν* . . . quod minoris pretii est secundum Rayet. II, 8. — De magnitudine templi stylobaten eius 37, 20 m longum esse 19, 55 m latum Thomas adnotat Rayet. II, 9 unde corrigendi sunt Hultschii calculi Arch. Zeit. 38, 93. cf. etiam Wittich, Arch. Zeit. 20, 277 sq.

1) En fermant par des murs de soutènement les brèches que le rocher présente du coté sud, en abattant quelques saillies et remblayant quelques depressions ils formèrent une plateform assez vaste Rayet. II, 1. . . . a platform of rock bounded by terrace walls. Pullan. Ant. Ion. IV, 28 b. cf. Thomas Ray. II, 9.

2) De templo egerunt praeter Chandlerum Ion. Ant. I, 16 sqq. Pullan, Newton, Fergusson Ion. Ant. IV, passim, Thomam apud Rayet. II, 9—24. Ot. Müller, Archaeol. d. Kunst. § 109, 16. Overbeck, griech. Plastik II, 101 ff. Jos. Durm, Baukunst der Griechen p. 191. — De architecto Vitruv. I 1, 12. VII praef. 12. Nomen eius incertum est, codices enim Vitruvii, qui in censum veniunt, Gudianus et Harleianus diversas nominis formas praebent. Sic I 1, 12 G habet Pithios H Pythios, I 1, 15 Pythius GH, IV 3, 1 Pytheus GH et mox phiteus GH, VII praef. 12 Phileos G Phyleos H. Accedit Plin. 36, 31 ubi in R pytis F pitis legitur. Omnibus autem his locis et apud Vitruvium et apud Plinium intellegendum esse artificem nemo negavit post Raoul-Rochettium, Lettre à M. Schorn p. 381 n. 287. cf. Brunn, Griechische Künstler II, 377. Quaenam vera nominis forma sit, dictu difficile est. Certe cur Rosius Phyleos ubique restituerit, nemo intelleget. Rectius Rayetus haud dubie formam Pythius elegit, Rayet. II, 7, cui ego assentior maxime ea de re, quod sic etiam Plinianorum codicum scriptura Pythis bene explicatur. Nomina enim propria in *-ιος* et in *-ις* terminantia saepissime iuxtim inveniri docet Lobeck pathol. serm. graec. elem. p. 500 sqq.

rasse artifices melius quam Vitruvii testimonium docet similitudo quae inter artis quaedam opera Prienes et Halicarnassi inventa intercedit.[1]) Hinc etiam verisimile fit aedem Minervae vel eodem tempore aedificatam esse quo Mausoleum vel etiam paulo priore, si fidem Rayeto tribuere licet, qui hoc argumentis e structurae genere petitis probari posse dicit.[2]) Quod si verum est recteque templi constructio annis 355 circiter et sequentibus tribuitur, sat multum temporis in ea consumptum est. Nam ab Alexandro demum aestate ut videtur anni 334 aedem consecratam esse testatur inscriptio in summo antae lapide insculpta *Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀνέθηκε τὸν ναὸν Ἀθηναίηι Πολιάδι.*[3]) Cetera aedificiorum quae prope templum inventa sunt fragmenta posterioris originis indicia prae se ferunt.[4])

E regione templi orientem versus gymnasii fundamenta detecta sunt, supra quae exstant ruinae theatri radicibus montis qui urbi imminet inclinatae. Infra gymnasium meridiem versus urbis forum extendebatur compluribus monumentis ornatum, ex quibus quae restant non semper accuratam explicationem admittunt. Denique in ea oppidi parte quae maxime ad meridiem vergit, stadium intra ipsa urbis moenia situm erat, ex quo undecim gradus adhuc servantur.[5])

Haec sunt aedificia, quorum etiamnunc manent vestigia.

Praeterea apud Laertium Diogenem Teutameum commemoratur, in quo Bias, Teutamis filius, clarissimus urbis civis heroicis colebatur honoribus, idemque ut videtur in inscriptione

---

1) De similitudine, quae inter Mausoleum et templum Minervae intercedit cf. Overbeck II, 101. Newton. Ion. Ant. IV, 34. Maxime apparet in duobus feminarum capitibus Ion. Ant. IV, tab. 20 et Newton, a history of Discoveries etc. II 1, 104 pl. 2.

2) cf. quae de tempore exposuit Rayet. II, 5—8.

3) titulum ediderunt Chandler Ion. Ant. I, 15. Choiseul-Gouffier, voy. pitt. I, 183. Boeckh CIG. 2904. Lebas-Waddingt. pt. V, 187. Wittich, Arch. Zeit. 20, 277. Hicks, Greek. hist. inscr. 124. Dittenb. syll. 117. cf. Ion. Ant. IV, 23.

4) cf. Pullan Ion. Ant. IV, 30 b, Thomam apud Rayet. II, 9.

5) de his omnibus conferendae sunt tabulae Falkeneri Ion. Ant. IV, 2 et 3; de stadio cf. tab. 4.

quadam serioris aetatis Bianteum vel Biantis sacrum appellatur.[1]) Difficilior quaestio est de templo Apollinis, quod Prienes fuisse Boeckhius ex inscriptione leporis aenei conclusit, qui Sami emptus est; in quo haec leguntur *τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Πριηλῆϊ μ' ἀνέθηκεν Ἡφαιστίων.*[2]) Quartum enim vocabulum *Πριηνῆϊ* legebat Boeckhius, cum suspicaretur in ipso monumento Λ et H litteras fuisse coniunctas. Sed quod Boeckhio tunc putare licebat, qui malo ectypo usus est, id nobis non licet Roehlii testimonio edoctis, qui perspicue *Πριηλῆι* exaratum esse confirmat. Aut igitur *Πριηλεὺς* Dei cognomen a nomine substantivo velut *ἀγρεὺς ἀγυιεὺς* vel ab urbis nomine ut *Γρυνεὺς* derivandum est, — sed neque substantivum neque urbis nomen *πριήλη* cognoscitur. Aut cum Roehlio error lapicidae statuendus est, qui unam hastam omisit et Λ pro N exaravit; et re vera Apollinem Prienes celebratum esse nummi docent, in quibus tripus invenitur.[3])

Haec de ipsa urbe sufficiunt. Ab orientali parte Prienen praeterfluit Gaeson vel Gessus amnis[4]) qui ex Mycale monte ortus non multum ab urbe distans in sinum Latmicum effunditur. Ephori iam temporibus fluvius, haud dubie quia ostium

---

1) Heraclitus apud Diog. Laert. I 88. *Ἐν Πριήνῃ Βίης ἐγένετο ὁ Τευτάμεω οὗ πλέων λόγος ἢ τῶν ἄλλων. καὶ οἱ Πριηνεῖς δὲ αὐτῷ τέμενος καθιέρωσαν τὸ Τευταμήϊον λεγόμενον.* Contra Cobetum et Dunckerum VI[5], 307 ultima verba ab Heraclito abiudicaverunt Schuster Herakl. v. Ephesos. Acta soc. phil. Lips. III, p. 45 not. et Bywater recentissimus Heracliti editor fr. 112, sed causam non addiderunt. Ultima verba *ἀπεφθέγξατο οἱ πλεῖστοι κακοί* Diogenis non sunt, qui idem dictum iam supra rettulit (vs. 22 Cob.), itaque fortasse a lectore addita, sed recte. Aliter censet Schuster l. l. — Ceterum *Βιάντ(ειον)* vel *Βίαντος ἱερὸν* haud dubie recte supplevit Cumanudes in titulo Prienensi, quem edidit Ephem. Arch. III. 1886. p. 222 vs. 7.

2) CIG. 2247 = IGA. 385. De tempore inscriptionis, quod a Boeckhio et Broendstedtio non recte definitum est, cf. Kirchhoff, Alphabet[4] p. 30 sq.

3) cf. Mionn. Ionie 895. Supplém. (VI) 1380. Sestini lettere (di continuazione) 3, 28, 10 et 11.

4) De nomine fluminis cf. Her. IX 97 et Athenaei codices VII 311[a], qui formam *Γαίσων* exhibent. *Γαῖσος* invenitur apud Hesych. s. v., Gaesus apud Melam 1, 87, Gessus in libris Plinianis n. h. 5, 113.

et suis et Maeandri alluvionibus clausum erat, paludem in litore effecerat, quae angusto introitu cum mari coniuncta fuit.[1]) Haec palus piscium quodam genere satis celebris erat, de quibus multa apud Archestratum.[2]) Ceterum haec ipsa regio notissima erat clarissima illa victoria, quam anno 479 Graeci duce Leotychide de Persis reportaverunt. Hic secundum Herodoti descriptionem situm erat templum Cereris Eleusiniae Persarumque munimentum *Σκολοπόεις* vocatum, quod nomen etiamnunc conservatur in vici cuiusdam Turcarum Kelebesch denominatione. Contra dominarum sacrum, quod et ipsum ab Herodoto nominatur, ubi fuerit non constat.[3]) Ceterum finium urbis ambitus accurate definiri nequit nec semper idem fuisse videtur. Prienes territorium num a Maeandri ostio inceperit, incertum manet[4]) solumque id Strabonis ex verbis discimus Panionium antiquitus fuisse Prienensium, penes quos Neptuni Heliconii sacerdotium erat. Atqui Panionium in septentrionali Mycales latere erat, tria stadia a litore remotum,[5]) unde

1) cf. Ephorum apud Ath. VII 311e *ἐν τῇ πέμπτῃ ποταμὸν εἶναί φησι τὸν Γαίσωνα περὶ Πριήνην ὃν εἰσρεῖν εἰς λίμνην.* Neanthes Cyz. ibid. *ὁ δὲ Γαίσων . . . ἡ Γαισωνὶς λίμνη ἐστὶ μεταξὺ Πριήνης καὶ Μιλήτου ἡνωμένη τῇ θαλάσσῃ.*

2) Archestrat. apud. Ath. VII 311[a] = fr. 53 Ribb.

3) A l'est de Priène le ruisseau Gaeson avait formé une petite plaine, où s'élévait un temple de Déméter Eleusinienne et un village dont le nom *Σκολοπόεις* est encore aujourdhui reconnaissable dans celui de Kélébeche. Rayet. I, 26. — Herod. IX 97 *ἀπικόμενοι δὲ* (sc. Persae Samo venientes) *παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱερὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσωνά τε καὶ Σκολοπόεντα τῃ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν . . . . .* Ex verbis *παρὰ τ. τ. Π. ἱ.* ‚praeter Dominarum sacrum' facile quis concludere possit, hoc templum a Gaesone occidentem versus collocatum fuisse. Ceterum Graecos ab oriente impetum in Persas fecisse, ut eos intra Mycalen et mare coactos intercluderent, puto cum Steinio (ad cap. 102). *Τὰς διόδους* igitur *τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης φερούσας* quae Milesiis custodiendae traduntur Her. IX 99 a Gaesone et planitie, in qua dimicatum est, occidentem versus fuisse necesse est. cf. caput IV.

4) Strab. p. 636. *μετὰ δὲ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ὁ κατὰ Πριήνην ἐστὶν αἰγιαλός.*

5) Her. I 148. Strab. p. 639. *πρῶτον δ' ἐστὶν ἐν τῇ παραλίᾳ τὸ Πανιώνιον ὅπου τὰ Πανιώνια κοινὴ πανήγυρις τῶν Ἰώνων συντελεῖται τῷ*

apparet antiquissimis temporibus Prienensium fines non solum meridionalem Mycales partem, sed totum montem complexos fuisse. Medio autem saeculo quarto tota ora inde ab Anaea usque ad Trogilium promuntorium Samiorum erat.[1]) Rursus tamen in possessionem Prienensium revenisse agrum a Samiis ademptum Strabo testatur sua aetate Panionia in terra Prienensium celebrari dicens.[2]) Certiora adferri vix poterunt. Nam etiamsi in gravissimo illo decreto, quo Rhodii arbitri acciti vetustissimam Samiorum et Prienensium de agris quibusdam litem componunt, fines accurate constituuntur, tamen omnium quae ibi et in aliis ad eandem rem pertinentibus titulis commemorantur locorum velut Heraclei, Sanideae, Maemalopis fluvii, Carii, Dryussae situs plane ignoratur.[3]) Conicere fortasse hoc licet. Ex ipso titulo elucet Carium et Dryussam, de quibus lis est, et Pygela Samiorum partes quondam fuisse urbis antiquae, cui nomen Melia erat. Hanc satis remoto tempore Samii et Prienenses deleverant agrosque ita secundum rerum scriptores, qui in titulo nominantur, inter se partiti erant, ut Samiis Pygela, cetera Prienensibus obvenirent.[4]) Unde apparet

Ἑλικωνίῳ Ποσειδῶνι, ἱερῶνται δὲ Πριηνεῖς. cf. p. 384. *τῆς Πανιωνικῆς θυσίας, ἣν ἐν τῇ Πριηνέων χώρᾳ συντελοῦσιν Ἴωνες.* — Locum veteris Panionii prope vicum esse qui hodie dicitur Tchangli primus vidit Chandler Travels 1, 223 (vers. Germ.). cf. Texier, descript. de l'Asie mineure II, 291 sq.

1) Ps. Scylax. § 81. *Ἄναια Πανιώνιον Ἐρασιστράτιος Χαραδροῦς Φώκαια Ἀκαδαμὶς Μυκάλη· ἐν τῇ Σαμίων χώρᾳ ταῦτά ἐστιν.*

2) cf. not. 5, p. 120.

3) Rhodiorum decretum, cuius singula frustula Boeckhius iam CIG. 2905 et Waddingtonius edidere Wadd.-Lebas. 190—194. 205, nunc melius restitutum et in ordinem redactum est ab Hicksio IMB. 403. — *οἱ κατὰ Σανίδειαν τόποι* ibid. vs. 159. Heracleum 407, 2. *Μαιμαλώπης* fluvius, quem Prienenses *ἐπὶ Λαισμαγορείας* vocant 407, 7. Andrecas collis 406, 2.

4) cf. maxime IMB. 403 vs. 118 sqq. *ἁμὲς δὲ θεωροῦντες τοὺς γράψαντας ⟨τὸμ πόλεμον⟩ τὸμ Μελιακὸν καὶ τὰν διαίρεσιν τῆς χώρας τοὺς μὲν ἄλλους πάντας φαμένους ἐκ τᾶς διαιρέσιος λ⟨αχ⟩ό⟨ντας Σαμίους⟩ Φύγελα καίπερ ὄντας τέσσερας μὲν Σαμίους Οὐλιάδην καὶ Ὀλύμπιχον καὶ Δοῦριν καὶ Εὐάγωνα δύο δὲ Ἐφεσίους Κρεώφυλον καὶ Εὐάλκη, Χῖον δὲ Θεύπομπον, οὓς πάντας ἐν ταῖς ἱστορίαις εὑρίσκομεν κατακεχωρικότας διότι ἔλαχον ⟨Σάμιοι⟩ Φύγελα, μόνον δὲ ἐν ταῖς ἐπιγεγραμμένας Μαιανδρίου τοῦ Μιλησίου*

tria illa loca inter se fuisse vicina, quippe quae unius urbis fines conformaverint. Atqui Pygelorum situs satis certe definiri potest; prope Ephesum enim sita erant.[1]) Itaque verisimile est Carium quoque et Dryussam a Mycale septentrionem versus collocata fuisse, ut comprobetur quod supra vidimus, septentrionale quoque montis latus paruisse Prienensibus. Quae si non falso disputata sunt, unum intellegitur parum apte coniungi a Waddingtono[2]) *τοὺς κατὰ Σανίδειαν τόπους* in titulo commemoratos a quibus exordiuntur Rhodiorum termini, et *τὸν Σάνδιον λόφον*, de quo Thucydides dixit III 19. Is enim in planitie Maeandri situs ab urbe Myunte non multum aberat secundum Rayeti sententiam, qui longe omnium diligentissime eam regionem perscrutatus est.[3]) Et sponte concidit Hicksii coniectura ceteroquin ingeniosa, qui inde quod collis ille *Σανίδεια* apud Samios, apud Prienenses *Θίνιχος πάγος* clueret, Thucydides autem Samiorum denominatione uteretur, scriptorem de ea re conclusit a Samiorum exulibus edoctum esse, qui tunc in oppido Anaeis consederant.[4])

ἱστορίαις κατακεχωρισμένον διότι ἔλαχον Σάμιοι Κάριον καὶ Δρυοῦσσαν. De his, Cario et Dryussa, lis est vs. 6 sqq. Ceterum utrum ager ille Batinetus, de quo Samii et Prienenses ambigunt CIG. 2254, in eadem regione fuerit necne, incertum est. Hoc solum constat eum a Cario et Dryussa diversum esse, quod rectissime statuit Dittenberger sylloge 241 not. 3, non falso, ut Sonnio videbatur (de arbitris publicis Gott. 1888. p. 13 not. 9). Contra falso Sonnius putat Carium et Dryussam partes fuisse Batineti. cf. IMB. 403 vs. 101 sqq. *οἱ δὲ Σάμιοι τά τε ⟨τῶν ἱστοριογράφων μαρτύρια ὑφαγήσαντο⟩* (in hac causa, quae est de Cario et Dryussa) *καθὰ καὶ ἐπὶ τᾶς κρίσιος τᾶς ὑπὲρ τοῦ Βατινήτου.* Supplementa fere certa sunt ex Waddingtonis apographo lapidis postea deleti. cf. etiam Ion. Ant. IV, 23.

1) Chandler, Travels 1, 200 vers. Germ.

2) Waddington ad Lebas part. V no. 194, vs. 2.

3) Rayet. I, 27. Aucun autre texte ne mentionne cette colline de Sandios et nous sommes réduits aux conjectures pour en déterminer l'emplacement. Mais la nature des lieux parle ici plus clairement que ne sauraient le faire tous les témoignages: il n'y a qu'une seule colline dans la vallée, celle qui s'élève à environ 3 kilomètres et demi au nord de l'emplacement de Myonte et sur laquelle est bâti le hameau turc de Euz Bachi.

4) cf. Hicks ad IMB. 403. p. 19. col. b.

Caput alterum.

De Prienensium rebus gestis usque ad Sardium expugnationem 546.

Priene secundum Pausaniae testimonium ab Aepyto Nelei filio et Philota Thebanorum duce condita est vel, si maior est Strabonis auctoritas qui accuratius rem tradit, ab Aepyto solo, cui postea demum cum nova colonorum manu Philotas accessit.[1]) Utrum vero urbs iam antea quam Graecorum coloni ibi considerent, ab alia quadam gente habitata sit an a Graecis demum aedificata, nunc in medio relinquendum erit.[2]) Incrementum autem quod urbi addidit Thebanorum adventus, satis magnum fuisse videtur: inde enim incolae cognomen traxerunt Cadmeorum, quod ex Hellanico servavit Hesychius. Et urbem ipsam a nonnullis Cadmen vocatam esse non solum Strabo tradit cum Eustathio, sed idem nomen occurrit in nummis quoque Prienensium alteri ut videtur ante Christum saeculo attribuendis.[3]) Ceterum ut aliarum Asiae urbium ita etiam Prienes originem ab Amazonibus repetunt veteres quaedam fabulae: quas iure omittere licet, postquam a Danckero unde omnes illae de Amazonibus narrationes ortae essent, demonstratum est.[4])

---

1) Paus. VII 2, 10. Strabo p. 633. cf. 636. *Φιλωτᾶς ὁ ἐπικτίσας αὐτήν.*

2) Prienen iam antea habitatam esse putaverim non tam Pausaniae verbis VII 3, 8 nixus quam similitudine nominum commotus, quae inter *Πριήνην* et nomen urbis Creticae *Πρίανσος* intercedit. Ubique fere in hac Asiae ora Cretensium vestigia deprehenduntur, de quibus alio fortasse loco postea disputandum erit.

3) Hesych. s. v. *Καδμεῖοι* = Hellan. fr. 95. (FHG. I). Strabo p. 636. *λέγεται δ' ὑπό τινων ἡ Πριήνη Κάδμη.* cf. Eustath. ad Dionys. perieg. 823. — Mionnet, Ionie 888. Suppl. 1363. Tempus determinavit Barclay V. Head, historia numorum p. 508 ‚Second century or later'.

4) Duncker V^3, 202 sq. cf. etiam I^5 473. Rem nondum explicatam esse censet Eduardus Meyer, Gesch. d. Alterthums I § 253 not. — Ephesum Smyrnam Cymen Myrinam ab Amazonibus conditas esse censet Ephorus fr. 87 (FHG. I), Pitanen et Prienen addit Diodorus 3, 55, alias quae ab Amazonibus nomen traxisse perhibentur, urbes enumerat Arrianus fr. 58 (FHG. III).

Sed Graecorum coloniae ut vi plerumque in barbarorum fines deductae erant, ita etiam vi et armis defendendae erant contra veteres terrae dominos. Quinam hi fuerint, ne antiquis quidem scriptoribus satis exploratum erat. Omnia autem eorum testimonia,[1]) quae saepissime inter se pugnant, adferri inutile duxi praesertim in ea quaestione, quae non veterum scriptorum auctoritate, sed argumentis ex ipsorum populorum religione lingua arte petitis diiudicatur. Neque a me quemquam spero postulaturum esse, ut certam in hac re profitear sententiam, in qua ne doctissimis quidem viris contigit, ut certi aliquid et quod ab omni parte tutum esset invenirent.[2]) Itaque quoad meliora reperta erunt, hoc consensui antiquitatis tribuendum est inde a Mycale monte meridiem versus Cares incoluisse.[3])

Cum his igitur Prienensibus gerendum erat longum ut videtur bellum et fortuna varium: bellicosissima enim erat Carum natio et haud dubie acerrime sedes suas defendit. Cuius certaminis vestigia deprehenduntur apud Valerium Maximum, qui Prienenses cum bello a Caribus pressi a Samiis auxilium peterent, ludibrio habitos esse narrat, et apud Pausaniam, secundum quem Prienenses in summo rerum discrimine Ephesiis arcessitis Cares magno proelio vicerunt, in quo cecidit Androclus Ephesiorum rex.[4])

Tempus retardavit barbarorum impetus, sed novus Ionibus multoque terribilior hostis extitit, postquam sub finem saeculi

---

1) Pleraque collecta sunt a Deimlingio, die Leleger p. 9 sqq.

2) Quaestionis epicrisin instituit Thraemer Pergamos p. 339—363.

3) Ut gravissimos testes afferam, Il. II 867—870. Herod. I 142. Pherecyd. apud Strab. 642. Pausan. VII 2, 3 et 7. Solus Ephorus Lelegas circa Miletum incoluisse dixit apud Strab. p. 634.

4) Val. Max. I 5 ext. 1. ed. Kempf, qui recte ut videtur lectionem ‚sibullam‘ revocavit. Ceterum haec narratio fabulae illi de Tyrtaeo notissimae (de qua cf. Duncker VI³, 105 sq.) tam similis est, ut suspicio moveri possit. Pausan. VII 2. 9. *Πριηνεῦσιν ἤμυνε* (scil. *ὁ Ἄνδροκλος*) *ἐπὶ τοὺς Κᾶρας καὶ νικῶντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ*. Duo bella distinguere studet Raoul-Rochette hist. des colonies grecques III, 82 sq. falsa interpretatione perductus loci Isocratei Panath. c. 76, quo non de bello coloniis Asiaticis, sed Atticae ipsi illato agitur.

octavi Mermnadae regno Lydiae potiti sunt. Quorum statim primus Gyges Graecas urbes adortus Smyrnam et Miletum frustra oppugnavit, Colophoniorum urbem cepit. Eius filius, qui a Xantho Alyattes, ab Herodoto Ardys vocatur, redintegrato bello Milesiorum fines devastavit et Prienenses in potestatem suam redegit.[1]) Urbem tamen non diu in dicione Lydorum mansisse Herodotus testatur, cum neminem ante Croesum Lydiae regem Graecis urbibus imperasse dicit. Et Laertii Diogenis constat testimonio iam temporibus Alyattis, Sadyattis filii, iterum urbem a Lydis esse obsessam.[2]) Quando autem primum capta sit Priene, accurate definiri nequit. Tabula regum Lydiae, quam Herodotus secutus est, Ardyi annos tribuit inde ab 678 usque ad 630; altera, qua usi sunt Iulius Africanus et chronographi, Ardyn regnasse tradit ab anno 663 usque ad annum 625. Sed utramque falsam esse demonstrat ipsa annorum, qui singulis regibus assignantur, artificiosa dispositio et Assurbanipalis regis Assyriorum inscriptio, ex qua Gygen post annum 660 etiam vixisse et fortasse circa annum 648 demum a Cimmeriis regno vitaque privatum esse elucet.[3]) Recte autem Meyer non prius Ardyn se contra Graecos convertisse censet, quam repulsis Cimmeriis. Itaque hoc solum dicere licet Prienes expugnationem evenisse altero saeculi septimi dimidio.

Eidem fere tempori vel etiam antiquiori duo bella attribuenda sunt a Prienensibus gesta, Samium et Meliacum, de quibus veterum scriptores aut nihil aut admodum pauca tradunt,

---

1) Herod. I, 14 *ἐσέβαλε μὲν νῦν στρατιὴν καὶ οὗτος* (cf. Steinii adn.) *ἐπεί τε ἦρξε, ἔς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἷλε* (cf. Pertz, Colophoniaca p. 33. Schubert, Könige v. Lydien p. 36). c. 15 *οὗτος δὲ* (sc. Ardys) *Πριηνέας τε εἷλε ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε.*

2) Haec secundum Schubertum, Könige v. Lydien p. 40. Herod. I 6. Diog. Laert. I 83.

3) De regum Lydorum chronologia. Duncker, G. d. A. II, 571 n. Gelzer, d. Zeitalter d. Gyges Rh. M. 30, 241—243. Schubert, Könige v. Lydien p. 8—18. Edu. Meyer, G. d. A. I. § 413. Busolt, Gr. Gesch. I, 332 not. 3. Artificiosam dispositionem annorum detexit de Gutschmid apud Schubertum l. l. Titulum Assurbanipalis vide apud Smith, history of Assurbanipal. p. 64 sqq.

plura in inscriptionibus inveniuntur quibusdam tertii ante Christum saeculi.[1]) Atque causa utriusque tituli eadem fuit. Nam antiquissimis iam temporibus inter Samios et Prienenses lis coorta erat de agris quibusdam in confinio urbium sitis, quae per saecula producta compluribus deinceps regibus vel civitatibus diiudicanda evenit. In his etiam fuere Lysimachus rex et Rhodiorum res publica, quorum arbitria titulis illis continentur. Res autem in eiusmodi iudiciis fieri ita solet, ut primum litigantium afferantur argumenta, dein lis ab arbitro discernatur. Sed iam satis de inscriptionum causa et indole: res ipsa, de qua agitur, haec est.

In priore titulo, qui Lysimachi epistulam ad Samios datam continet, Prienensium legati hoc dicunt. Agrum Batinetum, de quo lis esset, antiquitus Prienensium fuisse. Tempore autem quodam Samios et Prienenses eiectos esse possessionibus a Lygdami, qui postea agrum Prienensibus reddidisset. Annis vero nonnullis interiectis Samios, qui tunc sua publice non repetivissent, cum Prienenses calamitate adflictos vidissent, in terram illam invasisse, donec urbes a Biante reconciliarentur.[2])

1) Epistula Lysimachi in CIG. 2254. Quaedam emendavit Roehlius, Schedae epigraphicae p. 7. Multo accuratius titulum edidit Hicks, Greek. hist. inscr. 152, ipso lapide inspecto, quem secutus sum. — Decretum Rhodiorum nunc recte restituit idem Hicks IMB. 403 (cf. p. 121 not. 3).

2) *οἱ μὲν οὖν Πριηνεῖς τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς γεγενημένην α⟨ὐ⟩τ⟨οῖς | κτῆσι⟩ν τῆς Βατινητίδος χώρας ἐπεδείκνυον ἔκ τε τῶν ἱστοριῶν κ⟨αὶ ἐκ | τῶν ἄλ⟩λων μαρτυριῶν καὶ δικαιωμάτων ⟨με⟩τὰ τῶν ἐξετῶν ⟨σπονδῶν? | πρότερ⟩ον δὲ συνωμολόγουν Λυγδάμεως ἐπελθόντος ἐπὶ ⟨τὴν χώ‖ραν μετὰ δυ⟩νάμεως τούς τε λοιποὺς ἐγλιπεῖν τὴν χώραν αὐτ⟨ούς? τε Σαμί|ους εἰς τὴν ν⟩ῆσον ἀποχωρῆσαι· τὸν δὲ Λύγδαμ⟨ιν κ⟩ατασχόντα ⟨τὴν χώ|ραν τήνδε π⟩άλιν ἀποδιδόναι τὰς αὐτὰς κ⟨τ⟩ήσεις, τοὺς δὲ ⟨Πριηνέας ἀπὸ | τούτου νέμεσθ⟩αι· Σαμίων δὲ οὐθένα παραγενέσθαι παρ⟨ὰ τούτο|ις πλὴν εἴ τις ἐ⟩τύγχανεν παρ' αὐτοῖς κατοικῶν τούτο⟨υ δὲ ἕ‖νεκα ἀεὶ τὸν βουλόμ⟩ενον προσενέγκασθαι Πριηνεῦσιν. ὑποστ⟨άν|των? δὲ τὰς μετέπειτα πάθ⟩ας Σαμίους παρελέσθαι τὴν χώραν α⟨ὐ⟩τῶν | ⟨πεμφθῆναι οὖν παρὰ⟩ Πριηνέων Βίαντα περὶ διαλύσεων τοῖς Σα⟨μίοις | ὑπὲρ τῆς χώρας· τὸν δ⟩ὲ διαλῦσαί τε τὰς πόλεις καὶ τοὺς οἰ⟨κοῦντας ἐκεῖ ....* Supplementa sunt Hicksii, quorum gravissima sunt versuum 15 et 16, in quibus sane quae Hicksius invenit, certiora sunt, quam Boeckhii coniecturae.

Haec optime illustrantur iis, quae Plutarchus adfert ex Aristotelis 'Samiorum republica'. „Samii Prienensibus bellum intulere, sed mille civibus amissis repulsi sunt. Septimo autem anno post Prienenses a Milesiis prope Quercum ita devicti sunt, ut ab hoc tempore *ὁ παρὰ Δρυῒ σκότος* apud eos in proverbium abiret. Bias autem Samum missus magnam in legatione sibi paravit gloriam.“ [1]) Inde quod post cladem a Milesiis acceptam Bias Samum mittitur, apparet Samios quoque tunc cum Prienensibus pugnasse et cum Milesiis fuisse coniunctos. Quod confirmatur alterius inscriptionis testimonio; ibi enim Samiorum legati gloriantur ipsos Samios cladem illam Prienensibus parasse agrumque sibi vindicasse.[2])

Haec omnia si inter se coniunguntur, talem fere rerum seriem constituere licet. Remoto quodam tempore Samii et Prienenses agrum quendam communiter possedere. Controversiae non ortae esse videntur, donec Lygdamis utrosque terra privavit. Nam cum paulo post Lygdamis pristinis possessoribus agrum reddidisset, Prienenses soli eum occupasse videntur.[3]) Qua re exacerbati Samii Prienenses bello petiverunt, sed mille civibus amissis repulsi sex annorum impetraverunt indutias. Septimo anno post redintegrato bello una cum Milesiis Prienensibus terribilem cladem inflixere prope Quercum. Pugna fracti Prienenses Biantem ad Samios miserunt, qui urbes reconciliavit.

---

1) Plut. quaest. Graec. 20. *Τίς ὁ λεγόμενος ἐν Πριήνῃ παρὰ δρυῒ σκότος; Σάμιοι καὶ Πριηνεῖς πολεμοῦντες ἀλλήλοις τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἐβλάπτοντο καὶ ἔβλαπτον· μάχης δὲ μεγάλης γενομένης χιλίους Σαμίων οἱ Πριηνεῖς ἀπέκτειναν: ἑβδόμῳ δ' ὕστερον ἔτει* (cf. Hicks. Greek. inscr. 152 vs. 13. *τῶν ἑξετῶν* ⟨*σπονδῶν*!) *Μιλησίοις ξυμβαλόντες παρὰ τὴν καλουμένην δρῦν, τοὺς ἀρίστους ὁμοῦ καὶ πρώτους | τῶν πολιτῶν | ἀπέβαλον* ‖. *ὅτε καὶ Βίας ὁ σοφὸς εἰς Σάμον ἐκ Πριήνης πρεσβεύσας εὐδοκίμησεν.* Haec ex Aristotele excerpta esse docet Zenob. VI 12 (paroemiogr. edd. Schneid. et Leutsch). cf. Rose, Ar. pseudepigr. 527.

2) IMB. 403, 105. *μετὰ δὲ τὰν παράταξιν τὰν γενομέναν αὐτοῖς* (sc. *τοῖς Σαμίοις*) *ποτὶ Πριανεῖς ἐπὶ Δρυῒ καὶ νίκας κρίσιν ἔχειν* ⟨*καὶ*⟩ *ταύταν τὰν χώραν ἐν ταῖς συνθήκαις αὐτῶν γενέσθαι.*

3) ita quidem ut Samii metoecorum loco haberentur cf. Hicks. 152 vs. 18 (= p. 126 not. 2).

Si autem quaeritur quando haec omnia facta sint, proficiscendum est a nominibus virorum illorum qui satis noti sunt Biantis et Lygdamis. Et ultimum, quod de Biante commemoratur, consilium est, quod Ionibus dedit iam ab Harpago subactis anno 545 vel 544. Cetera omnia, quae de eo narrantur, indicant eum Alyattis fere fuisse aequalem.[1]) Sic igitur non multum lucramur hac in quaestione, accuratiora autem concludi posse videntur e nomine Lygdamis. Hunc Boeckhius eumque secutus Hicksius Naxiorum tyrannum intellegunt, qui a Pisistrato iterum in patriam reverso institutus mox ipse Polycratem, cum tyrannide potiretur, supportavit.[2]) Omnia igitur quae in titulis commemorantur, intra annos fere 538 et 500 facta esse existimant.

Sed difficultas huius sententiae apparet, si quis intra illud annorum spatium tempus diligentius definire conatur. Polycratis enim temporibus bellum illud tribuere non licet propter notissimum Herodoti testimonium de felicitate, qua semper usus est tyrannus. Neque Samiorum cum Milesiis foedus quadrat ad aetatem tyranni, qui cum Milesiis acerrimas agebat inimicitias.[3]) Mortem vero Polycratis graves illae turbae inter successores eius secuntur, quoad insula Persarum dicionis facta Sylosonti traditur incolis paene nudata, ut proverbium nasci potuerit *ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη*. Haec facta sunt circa annum 516. Quattuor annis post Iones omnes Darei contra Scythas expeditioni adsunt.[4]) Itaque si omnino intra temporis spatium a Boeckhio constitutum bellum gestum est, intra annos 510—500

---

1) Consilium Biantis Her. I 170. Cetera omnia quae ad Biantis aetatem definiendam pertinent, collegit E. Bohren, de septem sapientibus 1867. p. 43 sqq.

2) de Lygdamis institutione cf. Busolt, Gr. Gesch. I, 553. 563.

3) Her. III 39. *ὅκου γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι* (sc. Polycrates) *πάντα οἱ ἐχώρεε εὐτυχέως*. cf. c. 40. Eius bellum cum Milesiis Her. III 39. — De tempore Polycratis dubitatur cf. Duncker. VI³, 512. Busolt, Gr. Gesch. I, 602 not. 3. Quod nostram non attinet quaestionem.

4) Samiorum bella civilia Her. III 142 sqq. cf. Duncker VI³, 550 not. 2. Busolt I, 606, qui finem tumultuum factum esse anno 516 constituunt. De Scythica Darei expeditione Busolt, Gr. Gesch. II, p. 12 not. 4.

cadere debet. Sed hoc non bene convenit cum aetate Biantis, qui Alyattis aequalis fuit. Accedit autem argumentum gravissimum, quod meo quidem iudicio unum ad illam sententiam evertendam valet. Anno enim 545 vel 544 Priene a Mazare Persarum duce[1]) funditus deleta est et omnes cives sub corona venierunt iamque ab omni probabilitate abhorret triginta annis urbem tantum recuperasse virium, ut duabus potentissimis civitatibus Samo et Mileto bellum inferre posset. — Haec omnia evincunt bellum Samium gestum esse antequam Prienensium urbs a Persis diruta esset, hoc est ante annum 545 vel 544.[2]) Sed quid tunc fiet de Lygdami, quem postea demum Naxo praefectum esse constat? Nihil restat nisi ut alius intellegatur Lygdamis, neque alius relinquitur nisi is qui per annos quosdam totam Asiam terrore nominis sui implevit, donec procul in Cilicia devictus occidit,[3]) Lygdamis, rex Cimmeriorum.

Cimmeriorum impetum Herodotus factum esse censet dum Lydiae Ardys imperaret,[4]) hoc est secundum ipsius calculos post annum 678, secundum Assurbanipalis inscriptionem aliquanto post 660. At iam dudum recentiores viri docti intellexere illam quam Herodotus dicit irruptionem non unam fuisse, sed saepius Asiam a Cimmeriis devastatam esse. Expeditio autem, cui Lygdamis praefuit, nunc a plerisque paulo post annum 646 accidisse putatur.[5]) Tunc igitur Lygdamis Sardibus captis Dianaeque Ephesiae templo concremato[6]) etiam in regiones illas Prienensium et Samiorum communes pervenit et utrosque terra eiecit. Verum non mos erat barbarorum illorum,

1) Herod. I 161.

2) Idem iam Dunckerus statuit VI[3], 296 not. 2. aliis commotus causis.

3) Strabo. I 61.

4) Herod. I 15.

5) De tempore impetus Cimmeriorum quaestio est difficillima; egerunt de hac re Duncker II[5], 465 sqq., qui primus Herodoti narrationem falsam esse docuit; Gelzer Rh. Mus. 30, 259, qui luculenter duas Sardium expugnationes Callisthenis inventum esse demonstravit, Rohde Rh. Mus. 36, 560 not. 1, denique Meyer, G. d. A. I, § 452—455. Busolt, Gr. Gesch. I, p. 329. 335 sq. et not. 8, qui Assyrias adhibebant inscriptiones.

6) cf. etiam Callim. hymn. Dian. 251—258.

ut diutius uno loco considerent,[1]) quo factum est, ut Lygdamis agrum mox veteribus possessoribus restitueret. Aliquanto post bellum illud Samiorum cum Prienensibus evenit. Quot anni intercesserint, suspicari vix licet: nam quae sane in promptu est coniectura bellum Samium et expugnationem urbis ab Ardye factam coniungenda esse urbemque clade debilitatam terribili facilem Lydis evenisse praedam, eam vetant rationes e Biantis aetate ductae, quae ultra annum 600 recedere vix permittunt. Quae cum ita sint, fortasse non multum a vero aberrabit qui bellum Samium primis saeculi sexti tribuet lustris.

Sed iam narratio quaedam inserenda est, quae si omnino ad Prienensium historiam pertinet, optime sane quadrat ad aetatem illam, qua inter Prienenses Milesios Samios agebantur inimicitiae: fabulam dico de Cilliconte proditore. Res autem haec est. Apud Aristophanem in Pace Mercurius in Trygaeum, qui lapides a specu removere vult, his verbis invehitur

ὦ μιαρὲ καὶ τολμηρὲ τί ποιεῖν διανοεῖ;

et respondet Trygaeus

οὐδὲν πονηρόν· ἀλλ' ὅπερ καὶ Κιλλικῶν.[2])

Haec ut expediant, scholiastae magnam explicationum e diversis scriptoribus petitarum copiam adferunt nec minorem testimoniorum acervum ex Suida et paroemiographis colligere licet. Quibus fere omnibus hoc commune est, quod Cillicontem quendam cum patriam proditurus esset, interrogantibus quid faceret, respondisse ferunt *ἀγαθὰ Κιλλικῶν*. In singulis autem rebus maxime inter se discrepant, ut sex fere in illa farragine diversae eiusdem rei narrationes discernantur. Et primus quidem Theopompus — sic enim cum Prellero pro *Θεόφραστος* legendum est — Cillicontem Syrium fuisse patriamque Samiis

1) *τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα .... οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πολίων ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἁρπαγή.* Her. I 6.

2) Ar. pax 362. Pro lectione codicum optimorum *Κιλλικῶν* Blaydesius ex Suidae et aliorum quorundam libris *Καλλικῶν* restituere vult. Dicit enim formam *Κιλλικῶν* librariis deberi, qui de appellativo *Κίλιξ* cogitaverint; quomodo autem etymologia librariis in mentem venire potuerit, si *Καλλικῶν* scriptum invenere, hoc non dicit Blaydesius.

tradidisse narrat, postea autem Theageni Syrio, qui Sami degeret, poenas dedisse.[1]) Huic repugnant ceteri omnes. Leander Milesius[2]) in altero Milesiacorum libro Miletum a Cilliconte hostibus proditam esse testatur. Apollonius, idem fortasse qui de Caria scripsit, verum nomen Cillicontis Achaeum fuisse enotavit Miletumque culpa eius a Prienensibus captam esse.[3])

---

1) Ceterum iam is, qui Theopompum excerpsit, aliorum sententias novit, qui Miletum vel Samum a Cilliconte proditam esse censuere. Verba haec sunt sec. Duebn. ed. 182 a 28. *ὁ γάρ τοι Κιλλικῶν ἐπὶ πονηρίᾳ διαβόητός ἐστι. φασὶ γὰρ αὐτὸν οἱ μὲν Σάμον ἢ Μίλητον προδοῦναι Πριηνεῦσι. Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ ιγ' τῶν ἱστοριῶν τῶν ἑαυτοῦ Σύρον φησὶν αὐτὸν τὴν νῆσον προδεδωκέναι Σαμίοις. πυνθανομένων δὲ πολλάκις αὐτοῦ τινῶν τί μέλλοι ποιεῖν ἔλεγε πάντα ἀγαθά. πάντα οὖν ἀγαθά φησι ποιῶν ὡς ἔφη καὶ Κιλλικῶν. τῆς δὲ προδοσίας τοιαύτην ὑποσχεῖν τιμωρίαν. Θεαγένην τινὰ ἄνδρα Σύριον, τῆς νήσου τῆς ὑπὸ τοῦ Κιλλικῶντος προδοθείσης πολίτην, πρὸ πολλοῦ μετοικήσαντα εἰς τὴν Σάμον κρεωπωλεῖν καὶ οὕτως ἀπάγειν τὸν ἑαυτοῦ βίον. ἀγανακτήσαντα δὴ ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τῆς πατρίδος ἐπιστάντος τοῦ Κιλλικῶντος ὠνήσασθαι κρέας, παρ' αὐτοῦ δοῦναι κρατεῖν αὐτῷ, ἵνα ἀποκόψῃ τὸ περιττόν. τοῦ δὲ πεισθέντος καὶ κρατοῦντος τοῦ Κιλλικῶντος προφάσει τοῦ πλεονάζον ἀποκόψαι τὸ κρέας, ἐπανατεινάμενον τὴν κοπίδα κόψαι τὴν χεῖρα τοῦ Κιλλικῶντος. καὶ εἰπεῖν ὡς ‚ταύτῃ τῇ χειρὶ ἑτέραν οὐ προδώσεις πόλιν'. μέμνηται δὲ Καλλίμαχος* (fr. 227) *„μή σύ γε, Θειόγενες, κόψῃς χέρα Κιλλικόωντος“.* Ineptum ex hoc scholio excerptum est adnotatio scholiastae dett. codd. p. 182 a 16 sqq. Ceterum is quoque, qui sextam versionem conscripsit Theopompi verba adhibuit, sed mirum in modum decurtata et obscurata. — Theopompo fragmentum restituit Preller ad Polem. 59.

2) de Leandro cf. Mueller FHG. II, 334. Mihi quoque persuasum est Leandrum sive Leandrium, cuius nomen apud scriptores invenitur, eundem esse atque Maeandrium illum tituli Rhodiorum cf. infra p. 134 not. 1. — Verba haec sunt.

Schol. Ar. p. 182a 47 (Duebn.)	Suid. s. v. *πονηροῖς* 358 b 13. (Bernh.)
ἱστορεῖ δὲ καὶ Λέανδρος ἐν δευτέρῳ Μιλησιακῶν προδοῦναι Μίλητον, καὶ ὅτε ἀνέῳξε τὰς πύλας τοῖς πολεμίοις,) πυνθανομένου τινὸς ὅτι τοῦτο ἐποίησεν, ἀποκρίνασθαι ἀγαθὰ Κιλλικῶν.*	*προδοὺς δὲ Μίλητον τοῖς πολεμίοις πυνθανομένου τινὸς ὅτι τοῦτο ἐποίησεν, ἀποκρίνασθαι ἀγαθὰ Καλλικῶν.*

*) codd. *τῶν πολεμίων.*

Narrationis huius proprium est, quod hostes nomine non significantur.

3) de Apollonio Aphrodisiensi eiusque libro *Καρικά* cf. Mueller FHG. IV, 310 sqq. Eius verba Schol. Ar. p. 182a 50. *Ἄλλως. παρὰ τὴν πο-*

His alius quidam rerum scriptor, cuius nomen ignoratur, ineptam cognominis etymologiam de suo addidit.[1]) Ultimus denique scholiasta, qui ad Ammonium quendam provocat, nec utrum Cillicon nomen sit an cognomen, nec utrum Samum an Miletum tradiderit, diiudicat.[2]) Sexta autem et ab his diversissima

---

νηρίαν. ἐπὶ γὰρ πονηρίᾳ διαβάλλεται. Ἀπολλώνιος δὲ ὄνομα μὲν αὐτῷ φησὶν εἶναι Ἀχαιὸν, παρωνύμως Κιλλικῶντα τὸ γένος Μιλήσιον. οὗτός ἐστιν ὁ προδοὺς Μίλητον Πριηνεῦσιν.

1) Huius narrationis testimonia sunt

Ar. schol. 182a 54—b 3.	Suid. s. v. *Κιλίκων.*	Phot. lex. *Κιλίκων.*	Hesych. *Κιλλικᾶν.*
Ἄλλως. οὗτος Ἀχαιὸς ἐκαλεῖτο Μέροπος υἱὸς, Μιλήσιος γένος, προδοὺς τὴν πατρίδα Πριηνεῦσι. Κιλλικῶν δ' ἐκλήθη ἀπὸ Κιλίσσης τροφοῦ.	*ἐπώνυμον Ἀχαιοῦ, τοῦ Μέροπος, ἀπὸ τροφοῦ Κιλίσσης· ὃς τὴν πατρίδα Μίλητον προδέδωκεν τοῖς Πριηνεῦσι. ⟨καὶ τὸν βασιλέως στρατηγόν. παρόσον Κίλικες διεβέβληντο ἐπὶ πονηρίᾳ καὶ ὠμότητι, διὰ τοῦτο ἐκλήθη Κιλλίκων. Φερεκράτης* eqs.	*ἐπώνυμον Ἀχαιοῦ τοῦ Μέροπος ἀπὸ τροφοῦ Κιλίσσης· ὃς τὴν πατρίδα Μίλητον προὔδωκε τοῖς Πριηνεῦσι. ⟨καὶ τὸν βασιλέα στρατηγῶν. ἢ παρόσον Κίλικες διεβέβληντο ἐπὶ πονηρίᾳ καὶ ὠμότητι· διὰ τοῦτο ἐκλήθη Κιλίκων. Φερεκράτης* secuntur verba Ph. ut apud Suid.	*προδότης οὗτος ἐπωνομάζετο, Ἀχαιὸς μὲν τοὔνομα, Κιλλικῶν δ' ἐπικαλούμενος, ὃς Μίλητον προέδωκε ⟨τοῖς βασιλέως στρατηγοῖς*

apud Photium Suidam Hesychium alia quaedam explicatio annexa est, quae *τὸν βασιλέως στρατηγὸν* appellat.

2) Hanc versionem habent

Schol. Ar. 182b 3. cf. adn. Duebn.	Suid. s. v. *Κιλλικῶν.*	Suid. s. v. *πονηροῖς* 348a 17.
RV. *ὅτι πονηρός. ἄδηλον δὲ πότερον κύριον ὄνομα ἢ ἐπώνυμον. Ἀμμώνιος δὲ ὄνομα ἀναγράφει καὶ φησὶν ὅτι Λάκων καὶ Κιλλικᾶν ἐκαλεῖτο ὃς προδέδωκε Σάμον οἱ δὲ Μίλητον. εἰπὼν δὲ οὐδὲν πονηρὸν,*	*οὗτος παρέδωκε τὴν Σάμον· ὡσεὶ εἶπεν· οὐδὲν κακὸν ποιῶ, ἀλλ'*	*ὁ Καλλικᾶν οὗτος προὔδωκε Σάμον· οἱ δὲ Μίλητον. ὡσεὶ εἶπεν· οὐδὲν κακὸν ποιῶ, ἀλλ'*

narratio apud paroemiographos invenitur, qui ad unum omnes non *ποιεῖ* sed *ἔχει* ad verba *ἀγαθὰ Κιλλικῶν* supplent et multa de Cillicontis divitiis confabulantur proditione paratis.[1])

παρὰ προσδοκίαν ἐπήγαγε τὸ ἀλλ' ὅπερ καὶ Κιλλικῶν, ὡς εἰ εἶπεν· οὐδὲν κακὸν ποιῶ ἀλλ' ἱεροσυλῶ. — R. *ὕστερον μὲν οὖν παρὰ Θεαγένους εἰσῆλθεν ὠνησόμενος κρέα κἀκεῖνος ὑποδεῖξαι ἐκέλευσεν πόθεν κόψαι θέλει. προτείνας δὲ τῇ χειρὶ ἀπέκοψε τὴν αὐτοῦ* (Duebn. *ἑαυτοῦ* lib.) *χεῖρα καὶ εἶπεν· ταύτῃ σου τῇ χειρὶ οὐ μὴ προδώσῃς πόλιν ἑτέραν. μέμνηται δὲ καὶ Καλλίμαχος· μὴ σύγε Θειόγενες κόψῃς χέρα Κιλλικόωντος.*

ἱεροσυλῶ. ἐπὶ πονηρίᾳ γὰρ ἐτεθρύλλητο ὁ Κιλλικῶν ὃς προὔδωκε Μίλητον Πριηνεῦσι. πυνθανομένων δὲ πολλάκις αὐτοῦ τινων τί μέλλει ποιεῖν, ἔλεγε· πάντα ἀγαθά. καὶ ἐστὶ παροιμία πάντα ἀγαθὰ ὡς ἔφη Κιλλικῶν. ὕστερον μέντοι παρὰ Θεαγένους τινὸς εἰσῆλθεν ὠνησόμενος κρέα· κἀκεῖνος ὑποδεῖξαι ἐκέλευσε, πόθεν κόψαι θέλει· προτείναντος δὲ τὴν χεῖρα ἀπέκοψε καὶ εἶπε· ταύτῃ τῇ χειρὶ οὐ προδώσεις πόλιν ἑτέραν.

ἱεροσυλῶ. ἐπὶ πονηρίᾳ γὰρ τεθρύλληται ὁ Καλλικῶν οὗτος ὃς προύδωκεν Μίλητον Πριηνεῦσι. πυνθανομένων δὲ πολλάκις αὐτοῦ τινῶν τί μέλλει ποιεῖν, ἔλεγε πάντα ἀγαθά. πάντα οὖν ἀγαθά φησι ποιῶ ὡς ἔλεγε Καλλικῶν. ὕστερον μέντοι παρὰ Θεαγένους τινὸς εἰσῆλθεν ὠνησόμενος κρέα. κἀκεῖνος ὑποδεῖξαι ἐκέλευσε πόθεν κόψαι θέλει. προτείναντος δὲ τὴν χεῖρα ἀπέκοψε καὶ εἶπε· ταύτῃ τῇ χειρὶ οὐ προδώσεις πόλιν ἑτέραν. μέμνηται δὲ καὶ Καλλίμαχος· μὴ σύγε Θειόγενες κόψῃς χέρα Κιλλικόωντος.

Fortasse etiam haec rursus dividenda sunt, ut prior explicatio (usque ad *ἱεροσυλῶ*) pro se stet in codd. R et V et apud Suidam servata, posterior, in R et apud Suidam exhibita, maxime ea re conspicua sit, quod Theopompi verba scite in suum usum converterit omissis, quae Syrum insulam attingant.

1) Haec forma deprehenditur apud Suidam bis et apud paroemiographos, quorum unum instar omnium exscripsi, nam ad verbum consentiunt.

Zenob. I 3 = Diog. I 9 = Greg. Cypr. I 5 = (Suid. s. v. *ἀγαθὰ*).
ἀγαθὰ Κιλλικῶν, λείπει τὸ ἔχει. προδότης γὰρ γέγονεν οὗτος ὁ Κιλλικῶν, Μιλήσιος τὸ γένος, ὃς προδοὺς Μίλητον εὐπόρησεν.

Suid. *Κιλίκων* 255 a 7.
ὥστε καὶ παροιμίαν ἐπ' αὐτῷ εἰρῆσθαι· ἀγαθὰ Κ. λείπει τὸ ἔχει.

Suid. s. v. *ἀγαθὰ.*
καὶ Ἀγαθὰ Κ. λείπει τὸ ἔχει. Κ. δὲ ὄνομα κύριον, εὔπορος δ' ἦν.

Ex his omnibus solum in censum venire apparet ea quae Theopompi Leandri Apollonii nituntur auctoritate. Haec autem aperte inter se discrepant nec iuvat interpretandi artificiis consensum quendam extorquere. Sed in eiusmodi quaestione, in qua testimonium oppositum est testimonio nec aliunde suppetunt argumenta quibus lis dissolvatur, res in medio relinquenda est.

Haec adferenda erant, ne quid deesse videretur disputationi quod Prienensium attingeret historiam: redeat nunc unde aberravit narratio ad bellum Meliacum. Multi de eo egerunt rerum scriptores, quorum nomina in decreto Rhodiorum commemorantur, Uliades Olympichus Duris Euagon Samii, Creophylus Eualces Ephesii, Theopompus Chius, Maeandrius Milesius,[1]) sed nullum eorum de hac re testimonium servatur: immo Uliadis nomen ex hac demum inscriptione innotuit. E titulo autem haec fere elucent. Bellum, quod satis remoto tempore exarsit, nomen traxit ab urbe Melia, quae in eo videtur deleta esse; ager enim urbis inter Samios et Prienenses divisus est.[2]) In hac partitione, quid utrique acceperint, non constat inter rerum scriptores: nam cum ceteri omnes Samiis Phygela, Prienensibus Carium et Dryussam obvenisse adnotarent, solum in historiis, quae Maeandrii Milesii esse dicebantur, traditum erat Carium quoque et Dryussam cum ager divideretur, Samiis adiudicata esse.[3]) Inde postea controversiae natae sunt, quae bellum Samium procreaverunt. Ceterum de situ Meliae etsi nihil traditur, tamen intra Ephesum et Mycalen urbem collocatam fuisse verisimile est,[4]) de tempore autem hoc solum

1) IMB. 403, 109. 120 sqq. De scriptoribus vide quae enotavit Mueller FHG. II, 16. 466. IV, 371. 406. 466.

2) IMB. 403, 103 sqq. Samii dicunt *⟨καθ' ὃν καιρ⟩ὸν διαιροῦντο τὰν τᾶν Μελιέων | χώραν λαχεῖν αὐτοὶ Κάριον καὶ Δρυοῦσσαν.* vs. 118 sq. Rhodii dicunt *ἁμὲς δὲ θεωροῦντες τοὺς γράψαντας ⟨τὸμ πόλεμον⟩ τὸμ Μελια|κὸν καὶ τὰν διαίρεσιν τῆς χώρας...*

3) Sic Rhodiorum arbitri verba scriptorum intellexere IMB. 403, 118 sqq. Samii prava fortasse interpretatione nixi Durin quoque et Olympichum et Euagona suae causae favere dixisse videntur vs. 109 sqq. Etiam Maeandrii historiarum fides vulgo addubitabatur cf. vs. 123.

4) cf. caput I, p. 121 sq.

dicere licet bellum ante Lygdamis irruptionem gestum esse. Accuratiora coniectura tantum inveniri possunt, quae tamen incertior est, quam ut in textu proferatur.[1])

Quae omnia si coniunguntur, hanc rerum seriem statuere licet. Primis urbis temporibus bella Carica tribuenda sunt. Secutum est bellum Meliacum, in quo ex agro Meliae deletae Prienensibus Carium et Dryussa, Samiis Phygela addicta sunt. Utrosque terra expulit Lygdamis Cimmeriorum dux circa annum 640. Non multo post Prienensium, qui post Lygdamis discessum agrum rursus occupaverant, urbs ab Ardye capta est (anno ca. 620?). Lydorum dominatione mox liberati Prienenses cum Samiis de agro illo bello congressi sunt primumque victores septimo anno post a Samiis et Milesiis prope Quercum

---

1) Quoniam res poscere videtur, ut certam profitear sententiam, haec addam. Cum tota antiquitas duodecim tantum urbes Ionicas noverit, solus Vitruvius ubi de Ionica migratione loquitur (IV 1) tredecim olim eas fuisse narrat, tertiam autem decimam mox a ceteris communi consilio esse deletam. Tale quid ementiri sane nemo potest. Nomen autem tertiae decimae urbis Melite apud Vitruvium legitur. Quodsi reputatur nomen urbis in titulo commemoratae Ionica dialecto *Μελίη* scriptum esse, nasci sane potest coniectura, Meliten Vitruvii eandem esse urbem atque Meliam, cuius ager secundum titulum inter Samios et Prienenses divisus est. Nec solum inter hos: nam si vera est coniectura, id quoque explicatur, quod ceteroquin obscurum manet, Marathesium Milesiorum olim, Anaea Colophoniorum fuisse. Hoc etsi a tota antiquitatis memoria recedit, quae Marathesium Samiis dein Ephesiis, Anaea Samiis adscribit (cf. Strabo p. 639. de Anaeis Panofka, res Sam. 21 sq.), tamen recte ab Hicksio viro sagacissimo conclusum est ex vss. 57—60 tituli quamvis laceratis (cf. IMB. p. 3. col. b sup.). Nempe bello contra Melienses gesto aderant Milesii quoque et Colophonii, communi enim consilio, ut ait Vitruvius, Melia deleta est. — Hicksius Hecataei testimonium ex Steph. Byz. *Μελία· πόλις Καρίας* adfert et hanc Carum urbem cum Prienensium civitate initio unitam fuisse suspicatur collatis praesertim frustulis vss. 45 sqq. Quod mihi minus verisimile videtur, quia Graeci advenae crudelissime se contra veteres terrae gesserunt incolas. Soli Ephesii templi Dianae accolas recepisse videntur. Ceterum illud Hecataei *Καρίας* nostrae de situ urbis sententiae opponi non debet, quia Hecataei temporibus fines Cariae et Lydiae nondum certi erant cf. infra caput III. — Quae conieci ego pro veritate vendere nolim, nata est coniectura ex studio duas res, de quarum explicatione desperandum foret, si singulae respicerentur, coniunctas interpretandi.

devicti pace, quam Bias conciliavit, Carium et Dryussam amiserunt,[1]) id quod accidit initio saeculi sexti. Eodem fere tempore urbs ab Alyatte, rege Lydorum, oppugnata, sed Biantis ut fama fert, consilio servata est.[2]) Praeterea nihil de urbe traditur nisi pariter atque ceteras urbes Graecas in Croesi dicionem eam venisse.[3])

Ceterum ea aetate, qua Bias florebat et adversarius eius Salaris,[4]) etiam urbs Priene ad summum felicitatis fastigium evecta est. Finibus enim gaudebat ante infelix illud bellum Samium, quo magna pars territorii Prienensibus adempta est, satis amplis[5]) eamque civium valuisse et numero et virtute ipsum illud docet, quod cum duabus potentissimis civitatibus Samiis et Milesiis urbs bellum inire non verebatur. Et divitiarum, quas cives sibi parabant, exemplum praebet Pamphaes ille Theocharidis filius, qui Croesum magna pecuniae vi adiuvit.[6]) Iustitia autem, quae ceteris accedere debet rei publicae virtutibus, ita colebatur a Prienensibus Biantis maxime ut videtur opera, ut *Πριηνίη δίκη* apud aequales paene in proverbium abiret.[7])

---

1) cf. IMB. 403, 107 *ταύταν τὰν χώραν ἐν ταῖς συνθήκαις αὐτῶν* (Samii locuntur) *γενέϑαι.*

2) Diog. Laert. I 83. — de fide consilii Biantis historica Duncker, G. d. A. VI³, 305 not. 6.

3) Herod. I 6.

4) Rose, Ar. pseudepigr. 59 = Laert. Diog. II 46.

5) Mycalen totam *ὄρος εὔϑηρον καὶ εὔδενδρον* Strab. p. 636 iis paruisse supra demonstrare studui p. 121 sq.

6) Xanthi fr. 19 = Nic. Damasc. p. 50 (FHG. I, p. 40ᵇ sq.). Quocum cf. Ael. var. hist. IV 17. *Παμφάης ὁ Πριηνεὺς* eqs.

7) Hipponax fr. 79 (Bgk.⁴) = Strab. p. 636 = Diog. I 84 et Demodocus fr. 6 (ibid) = Diog. I 84.

Caput tertium.

De Asiae minoris administratione qualis fuerit regni Persici temporibus 546—334.

Antecedenti capite historiae Prienensium descriptio usque ad annum 546 deducta est, quo Cyrus Lydorum regnum delevit. Priusquam autem ad ea illustranda pergit disputatio, quae urbs gesserit cum in Persarum esset dicione, nonnulla in universum de ratione praemittenda sunt, qua Persarum sub dominatione Asia cis Halyn sit administrata. Ac velut ceterae regiones a Persis subiectae, ita etiam Asia cis Halyn sita in complures divisa erat provincias sive satrapias, quibus singuli praeerant administratores regii sive satrapae. Sed de munere et auctoritate satraparum, de provinciarum cis Halyn numero et ambitu, de finibus denique, qui inter Cariam et Lydiam maxime intercedunt, quoniam adhuc a viris doctis dubitatur, breviter hoc loco exponendum est.

De munere et auctoritate satraparum[1]) si quis disserere vult, ei proficiscendum erit a Xenophontis verbis, quae in Cyrupaedia inveniuntur.[2]) Quodsi recte scriptor suae ipsius

---

1) De munere satraparum egerunt Heeren, Ideen zur Geschichte etc. I³, 525 sqq., quem in multis secutus sum, Grote, hist. of Greece II², 493 (vers. Germ), Duncker, G. d. A. IV⁵, 542, Krumbholz, de satrapis Persicis Diss. inaug. 1883, cui assensi sunt Th. Noeldeke in censura libri Krumbholziani Goett. Gel. Anz. 1884 p. 290 et Busolt, Gr. Gesch. II, p. 5, denique Th. Noeldeke, Aufsätze zur pers. Gesch. p. 33 sq.

2) Xen. Cyrup. VIII 6, 3. *Εἰσὶν ἡμῖν* (Cyrus loquitur ad amicos) *ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι οὓς τότε κατελίπομεν καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς ... ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσι ὅ,τι ἂν δέῃ.* Alter qui in censum venire potest locus Xenophonteus exstat in Oecon. c. 4, § 5—11. Sed hunc non Xenophonteum esse in tractanda quaestione cognovi iamque plura, quae verba illa insiticia esse probarent, adlaturus eram, cum a Lipsio praeceptore monitus haec omnia vidi multo melius et uberius quam ego potui exposita esse a Carolo Lincke, Xenophons Dialog *περὶ οἰκονομίας*. Ienae 1879, p. 50 sqq.

aetatis mores et instituta ad remotiora illa saecula transtulisse putatur in hoc libro, status fere rerum describitur, qui fuit circa annum 400. Hoc igitur tempore singularum regni Persici provinciarum administratio ita distributa erat inter praefectos regios et satrapas, ut illi praeessent praesidiis, hi incolas tributa cetera curarent simulque militibus victum praeberent et stipendia, utrique autem per singulos annos aut a rege ipso aut a missis dominicis[1]) inspicerentur. Haec fere Xenophon; quaerendum autem est, utrum haec duplex munerum divisio quam statuit vir rerum Persicarum peritissimus, cum ipsa rerum gestarum memoria conveniat necne.

Croeso rege devicto Cyrus cum in superiores regni partes contenderet, Sardibus reliquit Tabalum Persam, qui arcem custodiret et Pactyam Lydum gazae regiae administratorem. Statim post regis discessum Pactyas deficit Tabalumque Sardibus obsidet. Seditio autem non satrapis vicinarum regionum sed Mazari opprimenda obvenit, regii exercitus duci, cuius in praefecturam postea succedit Harpagus.[2]) — Triginta fere annis post Dareus rex cum Sylosonti fratri Polycratis patriae dominationem promiserit, curam belli quo reducatur Syloson non satrapae orae maritimae, sed Otani Persae committit, cui pars regii exercitus conceditur.[3]) — Denique Ionica seditione coorta Iones Sardes et Artaphrenem petunt. Artaphrenes autem satrapa, etsi non parva manu instructus, arcem Sardium custodire

1) Hoc nomine quod Caroli Magni demum temporibus divulgatum est, liceat mihi uti, quia rem accurate significat.

2) Her. I 153. *μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας* (sc. Cyrus) *μὲν Σάρδις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τόν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτύῃ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν* (cf. 155. *Πακτύης . . . τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδις*) cap. 154. *ὡς δὲ ἀπήλασε ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησεν ὁ Πακτύης . . . ἐλάσας δ' ἐπὶ Σάρδις ἐπολιόρκεε Τάβαλον.* c. 156. *καλέσας* (sc. Cyrus) *Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον ταῦτά τέ οἱ ἐνετείλατο . . .* c. 157. *Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ Σάρδις τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὁσηνδήκοτε ἔχων . . .* c. 162. *ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ Ἅρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίης.*

3) cf. Her. III 139—140. Dein c. 141 . . . *Δαρεῖος ἀπέστελλε στρατιήν τε καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα τῶν ἑπτὰ γενόμενον.*

satis habet, dum Persarum duces Daurises Hymeas Otanes appropinquant Sardesque oppugnatione liberant. Omnino vero satrapae in illa seditione comprimenda primo nullae sunt partes, postea demum mortuis Daurise et Hymea exercitui cum Otane praeficitur per novum aliquod regis decretum Ionibusque bellum infert.[1]

Haec tria tanquam in fronte disputationis posita volui, ut statim inter se separata esse eluceret munera ducis et satrapae. Sed nonnulla accuratiore egent demonstratione; sunt enim qui Otanem non modo ducem, verum etiam Dascylei satrapam fuisse putent.[2] Quod fieri nequit. Nam si ex Herodoti verbis iure concluditur Daurisem Hymeam Otanem munere pares fuisse,[3] omnes satrapae esse non potuerunt — tres enim erant cis Halyn satrapiae, quarum Sardianae praefuit Artaphrenes — sane non est, cur in unum Otanem duplex et ducis et satrapae munus deferatur. Neque hoc cum scriptoris verbis convenit, qui Otanem diserte ducem incolarum orae maritimae et Megabazi successorem nominat.[4] Megabazus autem exercitus

1) Her. V 100—102. *τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ νομοὺς ἔχοντες . . . ἐβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. καί κως ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι ἐόντας τοὺς Ἴωνας εὑρίσκουσι, ἑπόμενοι δὲ κατὰ στίβον αἱρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ.* cum his confer cap. 116. *Δαυρίσης δὲ . . . καὶ Ὑμαίης καὶ Ὀτάνης ἄλλοι Περσῶν στρατηγοὶ ἐπιδιώξαντες τοὺς ἐς Σάρδις στρατευσαμένους Ἰώνων τῇ μάχῃ ὡς ἐπεκράτησαν. . .* Denique de Artaphrene duce facto c. 123. *Ἀρταφρένης δὲ ὁ Σαρδίων ὕπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην.*

2) Stein ad Her. V 102. Krumbholz p. 23 sq. Aliter censet Busolt, Gr. Gesch. II, 32 not. 4.

3) Her. V 123 (vide supra not. 1). Ceteri duo nimirum sunt Hymeas et Daurises, quorum mors c. 121 et 122 narratur. Apparet autem, id quod Busoltius quoque l. l. putat, tres illos pares inter se fuisse et certo numero finitos. Itaque qui cum Daurise interficiuntur, Amorges et Sisamaces *ὑποστρατηγοί* erant. Et cap. 116, ubi in verbis *Δαυρίσης καὶ Ὑμαίης τε καὶ Ὀτάνης καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ* Steinius ultimum *καὶ* sola alterius familiae codicum auctoritate defensum recte seclusit, scribendum potius videtur *Ὑ. τε καὶ Ὀ. οἱ ἄλλοι Πέρσαι στρατηγοί.*

4) de Megabazo Her. IV 143, ubi *ἐν Εὐρώπῃ* ad *λείπει* trahendum videtur. Eodem modo in fine cap. 144 sic distinguo *ὁ Μεγάβαζος στρατηγὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ* et *Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο. ἐν*

solo imperio instructus erat, successorem igitur eius utroque munere functum esse non prius putare licebit, quam certis probatum erit argumentis. Haec sibi invenisse visus est Krumbholz: sed cum Otanem Dascylii satrapam fuisse inde concludit, quod in hac provincia sola Asiae bellum gessisse videtur, primum respondere licebit, quod iam a Posseldtio monitum est,[1]) has solas urbes tunc nondum pacatas fuisse, dein interrogare Krumbholzium, cur non statim post Ionum cladem in suam provinciam reverterit Otanes, sed Hymeae eam subigendam reliquerit.[2]) Neque ceterae viri docti rationes multum valent, praesertim cum unum locum, quo cum specie quadam iuris niti potuit eius sententia, ipse subtili disputatione sibi subtraxerit.[3])

Altera ex parte non desunt qui Artaphreni Sardium satrapae[4]) et belli praefecturam vindicent et maiorem inter ce-

---

τῇ χώρῃ absolute dictum est velut nos 'im Lande zurücklassen'. De Otane Her. V 25. Ὀτάνεα δὲ ἀποδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασσίων ἀνδρῶν ... c. 26. οὗτος οὖν ὁ Ὀτάνης ... τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβάζῳ τῆς στρατηγίης. Ut Otanem sic etiam Megabazum in Europa et Asia imperasse puto.

1) cf. Posseldt, quae Asiae orae occidentalis sub Dareo Hystaspis filio fuerit condicio. Regim. 1879. p. 72 not. 324.

2) et Daurisi cf. Her. V 117. 122.

3) Verba Herodoti dico V 102. τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἅλυος νομοὺς ἔχοντες .... ἐβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. Venerunt Daurises Hymeas Otanes c. 116. satrapia est νόμος cf. Her. III 89 sqq. Sed Krumbholzius cum Schweighaeusero νομοὺς generali sensu pro 'sedes' dictum esse putat coll. Her. V 92[a]. Hoc crederem, si hic idem quod illic νομὸν scriptum esset; pluralis vero aliam explicationem non habet nisi 'satrapias'. Neque tamen cum Steinio satrapas illos duces fuisse colligendum est. Nam eodem iure de duce, qui regionem aliquam defendit, ἔχειν dici potest atque de eo qui regionem administrat. Exemplo sunt I c. 153 et 158, ubi de utroque Pactya et Tabalo verba adhibentur τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδις. At alter est arcis praefectus, alter thesauro regio praeest. Quamquam haec quoque difficultatem moverunt; miror Wesselingium virum doctissimum in tales argutias incidisse, quales legi apud Baehrium ad I 155. Quid Schweighaeuser voluerit, non assequor (cf. ibid.). Optime alter locus alterum explicare mihi videtur.

4) Krumbholz 20. 21. 25. Posseldt p. 70—74, 92 sqq.

teros satrapas auctoritatem. Et quamquam ab Herodoto ne verbo quidem maiorem Artaphrenis potestatem significatam esse concedere debent, primum rem eo demonstrari putant, quod Artaphreni Sardibus obsesso omnes undique auxilio veniunt. At in aperto est neque eget demonstratione, si cui administratio belli tradita est velut Daurisi Hymeae Otani, ei illuc maxime succurrendum esse ubi bellum infertur.[1]) Dein quod Iones belli initio Sardis et Artaphrenem unum petunt, inde facile explicatur, quod Sardes caput regionis quasi domicilium erat dominationis Persicae atque hoc loco facillimus Ionibus per viam regiam patebat aditus Epheso ex foco seditionis proficiscentibus. Denique cur Aristagoras Atheniensium legati Hippias[2]) unum Artaphrenem adierint, in Aristagora ex ipsius verbis elucet, in ceteris rei natura ferebat, si quid a rege adipisci vellent, ut fratrem regis paene sibi vicinum non neglegerent.

Restat igitur unus locus, quo maior quaedam Artaphreni potestas adscribi videtur, in oratione Aristagorae ad exules Naxios habita.[3]) Sed quoniam verba illa non ab omni parte vera esse ex aliis Herodoti locis apparet[4]), omnino cavendum est, ne nimium credatur iactationibus miseri hominis, qui omnia polliceri, nihil praestare solebat.[5]) Sane de militari quodam imperio Artaphrenis ex verbis scriptoris nihil colligi potest. Immo vero si quod bellum exardescit, Artaphrenes ei non interest, sed ut Naxiae expeditioni Megabatem praeficit, ita Ionum seditionem non prius opprimendam suscipit quam proprio regis decreto dux nominatus est.[6]) Ducis igitur munus

1) cf. narrationem Herodoti V 99—101.

2) de Aristagora Her. V 31. de legatis Ath. V 73. 96. de Hippia V 96.

3) Her. V 30.

4) Otanem στρατηγὸν τῶν παραθαλασσίων fuisse vidimus. Nullo autem loco eum Artaphreni subditum fuisse discimus.

5) Vide quae de Aristagora leguntur, cum Spartae Cleomenem convenisset Her. V 49, eius mendacia si res poscebat c. 50, promissa immodica c. 97. cf. adn. seq.

6) Her. V 32. Idem si in Aryande recurrit, qui ducem expeditionis Barcensis nominat Maraphium IV 167, casui vix tribuere licet. Ceterum

ab Artaphrene abiudicandum videtur; dubitari potest de auctoritate illa qua ceteris praecellit satrapis, unde profluxerit. Perpensis tamen argumentis, quae utrimque afferuntur — loco nimirum Herodoteo propter Aristagorae iactationem suspecto et quod nusquam scriptor commemorat illam si vere erat maiorem potestatem[1]) — his igitur perpensis ad eam deferor sententiam quam Posseldt profitetur, auctoritatem Artaphrenis non maiore munere niti diserte ei tradito, sed rei natura si quidem regis frater erat.

Apparet igitur primis regni Persici temporibus bene distinguendum esse inter duces et satrapas. Duces erant Mazares Harpagus Otanes (Pharnaspis f.) Megabazus Otanes (Sisamnis f.) Daurises Hymeas, satrapa Artaphrenes; et singulari causa[2]) factum est, ut hic per tempus aliquod postea etiam belli praefectura fungeretur. Idem discrimen post seditionem Ionicam invenitur. Vere enim anni 492 dimissis ceteris ducibus — de satrapis nihil dicitur — Mardonius cum magna parte regii exercitus ad mare descendit, ut solus totum bellum administret.[3]) Primum hoc loco carani munus occurrit, de quo

---

cum Dunckero VII, 34 not. summum in expeditione Naxia imperatorem Megabaten fuisse censeo. Narratio tamen illa Herodoti si non vera, at bene inventa est novumque iactationis Aristagoreae exemplum adfert. — De Artaphrene duce nominato cf. Her. V 123.

1) Recte Posseldtius p. 73 dixit Herodotum non tacere potuisse de maiore illo si erat munere cum verba V 25 scriberet.

2) morte scilicet Daurisis et Hymeae.

3) Herod. VI 43. *ἅμα δὲ τῷ ἔαρι τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλέος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος, πολλὸν δὲ καὶ ναυτικὸν* et paulo infra *τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλιας.* Recte Posseldt sola praefectura se abdicasse Artaphrenem ex verbis illis concludit. Satrapia quoque eum privatum esse mera est coniectura Krumbholzii p. 25, quae eo nititur, quod summum quoque militare imperium penes Artaphrenem fuisse sibi persuasit v. d. Unde Curtii de controversia quadam inter regem et Artaphrenem orta narratio desumpta sit, nescio. Curtius, Griech. Gesch. I[6], 618. — Ceterum carani nomen ab Herodoto Mardonio non datur, potestas vero eadem est.

infra dicendum erit. Cuius muneris ex auctoritate Mardonius Iones a tyrannis liberat: provinciae eum praefuisse nusquam dicit Herodotus.[1]) Duobus annis post, cum Mardonius rem male gesserit, iterum dividitur imperium militare inter Datin et Artaphrenem, qui Graeciae bellum inferunt. Satrapas eos fuisse ne verbo quidem indicatur.[2]) Neque aliter res se habet in Hydarne, qui intra annos 490 et 480 dux est maris accolarum, in Tigrane Mardonte aliis Persarum ducibus, qui post Xerxis cladem bellum in Asia gerunt, semper *στρατηγοὶ* ab Herodoto, nusquam *σατράπαι* vel *ὕπαρχοι* vocantur.[3])

Quae secuntur regni Persici tempora minus nota sunt, quam ut certi aliquid statuere liceat: certiora autem rursus omnia fiunt inde ab anno 413 a Thucydide octavo libro enarrata. Hoc igitur anno belli imperium in tota Asia minore habuit Tissaphernes, quem eundem satrapam fuisse docent verba Thucydidis et Ctesiae.[4]) Sic in uno homine coniunguntur munera antea diu separata primumque id factum est,

---

1) Hoc fatetur etiam Krumbholz p. 26.

2) Her. VI 94. *Μαρδόνιον μὲν δὴ φλαίρως πρήξαντα τῷ στόλῳ παραλύει τῆς στρατηγίης· ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστειλε ἐπί τε Ἐρετρίαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μῆδον γένος καὶ Ἀρταφρένεα τὸν Ἀρταφρένεος παῖδα .... ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδειχθέντες ἀπίκοντο ... ἐς τὸ Ἀλήιον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον...* Artaphrenem pariter atque patrem satrapiae Lydiae praefuisse Krumbh. dicit p. 30. Et quid Datis? Coniectura inde nascitur, quod anno 492 Artaphrenem patrem satrapia spoliatum esse opinatur et quod Artaphrenes 480 Lydorum copiis in exercitu Xerxis praeest Her. VII 74. De hoc argumento quod nullum est cf. infra.

3) de Hydarne Her. VII 135. *ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνδρῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ.* Inde quod Hydarnis munus eodem nomine significatur, quo Otanis V 25, Krumbh. p. 24 hunc quoque Dascylii satrapam fuisse credit. Error igitur etiam hoc loco errorem progenuit. — de Tigrane aliisque cf. Her. IX 96. 102.

4) Hoc inde elucet, quod rex ab eo tributa postulat Thuc. VIII 5, 4. Erat *στρατηγὸς τῶν κάτω.* cf. ibid. Accuratius rem tradit Ctesias apud Photium = fr. 52 (Muell.). Secundum eum Tissaphernes cum duobus aliis dux electus erat contra Pissuthnem, qui defecerat. Pissuthne capto Tissaphernes Lydiam accepit. Postea igitur solus *στρατηγὸς τῶν κάτω* videtur factus esse.

quod postea fere in consuetudinem regis abiit, ut curam belli non duci proprie nominato, sed satrapae cuidam committeret. De Cyro res notior est, quam ut demonstrari opus sit, etiam ex iis qui Cyro deinceps in praefectura belli succedunt, Tissaphernes Tithraustes Tiribazus et Pharnabazus Struthas Tiribazus iterum et Orontas, nonnullos velut Tissaphernem Pharnabazum et fortasse Tithraustem et Orontam[1]) satrapas fuisse probare licet. Tamen hanc consuetudinem semper observatam esse ne quis credat, Pharnabazi verba impediunt, quibus apud Xenophontem Agesilao respondet.[2]) Et satis memorabile est numquam haec duo munera in eodem homine a scriptoribus confundi, sed semper accurate distingui. Diserte hoc facit Xenophon cum Cyri minoris potestatem delineat,[3]) sed ne posterioribus quidem temporibus facile quis invenitur satrapa extra suam provinciam belligerans, cui non proprio regis decreto imperium militare traditum sit.[4]) Pluribus etiam locis

1) Tithraustem Tissaphernis satrapia donatum esse recte Krumbh. p. 62 ex Xen. hell. III 4, 26 collegit. — Strutham satrapam fuisse (Krumbh. p. 64 et 66) nulla alia re indicatur nisi verbis Harpocrationis s. v. *Στρούθας* et Suidae s. v. *Στρούθας*, vetat autem gravissimum Theopompi testimonium fr. 111 (FHG. I), ex quo tunc Autophradates Lydiae praefuit. Theopompi auctoritatem frustra debilitare studet Krumbh. p. 66. — De Oronta res admodum dubia est. Exstant nummi Clazomenii et Lampsaceni, quibus nomen OPONTA impressum est, sed incertum manet, utrum Orontas ille, qui cum aliis a rege defecit, postea vero proditis seditionis sociis in gratiam regis rediit, nummos incuderit, postquam satrapia orae maritimae donatus est — ut vult Droysen fil. in Salleti Ztschr. f. Numismatik II, 312 — an ille de quo sermo est Orontas intellegendus sit, qui Tiribazo per dolum remoto imperium belli Cyprii accepit Diod. XV 8, 3 sq. cf. Noeldeke, Aufs. z. pers. Gesch. p. 73.

2) Xen. hist. Graec. IV 1, 37 *ἐὰν βασιλεὺς ἄλλον μὲν στρατηγὸν πέμπῃ, ἐμὲ δὲ ὑπήκοον ἐκείνου τάττῃ, βουλήσομαι ὑμῖν καὶ φίλος καὶ σύμμαχος εἶναι, ἐὰν μέντοι μοι τὴν ἀρχὴν προστάττῃ . . .*

3) Xen. anab. I 1, 2. I 9, 7.

4) E re videtur hoc loco eos enumerare qui post Tissaphernis mortem imperium militare gerebant in Asia cis Halyn sita. Ex his satrapae fuerunt et regis decreto duces nominati Tithraustes cf. not. 1, Pharnabazus Xen. hist. graec. IV 1, 37 coll. IV 3, 11, Autophradates Lydiae praefectus, qui primum bello Cyprio praefuit Theop. fr. 111 una cum Heca-

duces et satrapae aperte separantur.[1]) Elucet igitur per se imperium non coniunctum fuisse cum munere satrapae, sed proprio semper regis decreto opus fuisse, si uni eidemque utrumque munus deferendum esset.

Haec omnia enarrare necesse erat, ut haberet quo niteretur disputatio: nunc revertendum erit ad quaestionem primariam quaenam fuerit satraparum potestas. Id autem ex iis intellegitur quae antecedunt, plane separandum esse ducis munus a munere satrapae. Duces igitur ii erant, quos rex bello cuidam praefecerat et parte regii exercitus instruxerat ad belli negotia conficienda.[2]) Numerus eorum non constabat, modo tres modo duo commemorantur, modo unus; qui si tota quadam regni parte velut in Asia bellum administrabat, carani nomine ap-

---

tomno — quem (scil. Autophr.) omittit Diod. XIV 98, 3 — dein contra seditiosos dux nominatus est (iussu regis bellum gessit Nep. Dat. 2, 1), tertium contra Datamem missus est ibid. c. 7, 1; Hecatomnus Cariae dynastes a rege curam belli Cyprii accepit Diod. XIV 98, 3; Idrieus, qui ex regis voluntate alterum bellum Cyprium administravit Diod. XVI 42, 6; Mentor (satrapa secundum Diod. XVI 52, 2) contra seditiosos a rege mittitur Diod. XVI 50, 7. 52, 2, satrapae denique, qui iussu regis Perintho auxiliantur Diod. XVI 75, 2. — Duces solum fuisse videntur Tiribazus Xen. hist. Graec. IV 8, 11 et Diod. XV 2, Struthas Xen. hist. Gr. IV 8, 17, Orontas Diod. XV 2 (sed cf. p. 144 not. 1), Artabazus XV 91, 2, Memnon Arr. anab. I 23, 1. Diod. XVII 23, 6. Hunc Thraciae satrapam fuisse Sintenis aliique ex Arr. an. I 17, 8 cl. I 25, 3 concludunt. Iniuria ut videtur: primum enim num Thracia tunc Persis subdita fuerit, dubium est Arr. an. VII 9, 3 coll. II 14, 5. Dein ex verbis Arr. I 25, 3 apparet Thracicam expeditionem factam esse antequam Calas Phrygiam acciperet I 17, 1. Illam autem *ἐπὶ τὴν χώραν τοῦ Μέμνωνος* impetum Calas fecit cum iam satrapa esset I 17, 8. *Χώρα* igitur Memnonis privata erat.

1) Diod. XVI 41, 2. XVII 18, 2. Arr. I 12, 8. 16, 3.

2) Partem regii exercitus, qui numquam dimittebatur (cf. Duncker G. d. A. IV, 565) acceperant Mazares Her. I 157 et ab hoc Harpagus; Otanes Her. III 141 Pharnaspis f.; Megabazus IV 143 (octoginta milia) cui successerat Otanes, Sisamnis filius Her. V 25. Novum exercitum rex tradit Mardonio VI 43, Dati et Artaphreni VI 94 et 95, Megabyzo Thuc. I 109, 3, Tissapherni Xen. hist. graec. III 4, 6. 11 = Ages. I 11—13. Ab hoc fortasse Tithraustes exercitum sumpsit, cum descenderet Xen. hell. III 4, 25. Postea Tiribazo et Orontae traditur Diod. XV 2.

pellabatur.[1]) Quae ad sustinendum exercitum opus erant cibaria stipendia alia, satrapae vicinarum regionum ducibus praestare iubebantur.[2]) Ius paciscendi ducibus non fuisse videtur.

Contra satrapis ab initio nihil mandatum erat nisi civilis quam dicunt administratio. Cuius maxima pars tributorum erat exactio, in qua quanta calliditate versati sint satrapae, testis est alterum caput libri Aristotelici, qui Oeconomicus inscribitur. Redituum autem, quos collegerant, alteram partem regi tradebant, altera ipsis obveniebat, ex qua praesidiis urbium et provinciae victus et stipendia praebenda simulque aula satrapae, aedificia publica, viae, cetera quae opus fuerunt sustentanda erant. Militare imperium cum satrapia non coniunctum erat, nam quae saepius ab iis gerebatur praefectura belli non ex ipsa satrapiae natura profluxit, sed cumulatione quam dicunt officiorum satrapae tradita est; praesidiorum autem et custodiarum imperium ab initio penes alios fuit, ut docet Xenophontis testimonium. Attamen in hac re aliquid mutatum esse videtur. Paulatim enim factum est, ut satrapae illis praesi-

---

1) Tres nominantur in Asia Her. V 116, contra Pissuthnem Ctes. c. 52 (Mueller), contra Aegyptum bis Isocr. paneg. 140 Diod. XVI 47. Duobus imperium traditur contra Iones Her. V 123, Athenienses VI 94. 95, postea plerumque sic, ut alter rei navali, alter terrestribus copiis praesit cf. Pharnabazum et Tiribazum Xen. hell. IV 3, 11 et IV 8, 11, Hecatomnum et Autophradatem Theop. fr. 111, Tiribazum et Orontam Diod. XV 2, 1, Autophradatem et Maussollum (Xen.) Ages. II 26. — Singuli passim commemorantur duces, ex quibus carani fuisse videntur Mardonius, Tissaphernes bis, Cyrus, Tithraustes, Tiribazus, Struthas, Orontas (post Tirib. remotum) Mentor, Memnon (sed is postea demum cf. Arr. I 20, 3 cum I 12, 8).

2) Compluribus locis epistula regis commemoratur duci data, qua satrapae duci oboedire iubentur (quod nunc fere 'Accreditive' dicitur), cf. de Tithrauste Diod. XIV 80, 7 cum Polyaen. VII 16, 1, de Memnone Diod. XVII 23, 6. Item regia epistula invenitur Diod. XVI 42, 6. XVI 75, 2. — Sic Pharnabazus subditus est Cyro Xen. hist. Gr. I 4, 5 et Tissapherni III 2, 13 cf. ipsius verba IV 1, 37 et III 1, 13 ubi ceteroquin non intelleges, cur Phrygiae minoris satrapa Pisidis bellum intulerit. Eodem muneris iure Hecatomnus ex ceteris provinciis copias colligit Diod. XIV 98, 2. et satrapae ducibus frumentum suppeditant. XVI 41, 5.

diorum praefectis auctoritate praecellerent, unde explicandum est quod compluribus locis satrapa velut dux commemoratur, ubi sermo est de bello intra fines provinciae gesto.[1]) Monendum autem est hanc Xenophontis aetate nondum regulam fuisse, quia sic non intellegitur cur Xenophon discrimen illud statuerit, neque Alexandri temporibus hanc diversitatem primariam plane evanuisse, quia ab Alexandro in quibusdam provinciis retenta est.[2])

Quae si recte disputata sunt, certo fundamento caret Krumbholzii sententia, qui id maxime egit, ut ducibus, qui apud scriptores Graecos commemorantur, satrapias quasdam tribueret. Quod si prioribus regni temporibus nunquam factum esse vidimus, ne credamus viro docto citius quam verius asserenti omnes, qui in exercitu Xerxis duces fuerint, satrapas quoque habendos esse.[3]) Nec si demonstratum est posterioribus temporibus illam munerum cumulationem proprio semper regis decreto ortam esse, suam cuique imperatori satrapiam tribuere licebit, nisi tale quod regis decretum exstat. Omnino autem verisimile non est, provincias tam saepe dominos mutasse

1) Primum quantum scio Pharnabazi exemplum est, qui 411 et 410 Lacedaemonios adiuvit Xen. hist. Gr. I 1, 14 cf. III 2, 13. Aliis occasionibus copiis suis non ipse praeest Xen. anab. VI 5, 7. Adde quod Mania in Aeolide bellum gerit Xen. hist. Gr. III 1, 10. Sic Belesys Syriae et Mazaeus Ciliciae satrapa Phoenicum urbes in provinciis suis sitas subigere student Diod. XVI 42, 1. Ultimis regni temporibus saepius satrapae copiis praesunt, commemorantur in pugna apud Granicum facta, ubi eandem quam duces auctoritatem habent in consilio militari Arr. I 12, 8 cf. II 11, 8. VII 10, 7, in proelio Issico Arr. II 11, 8. Diod. XVII 33, 5. 36, 4.

2) Sic in Lydia custodia urbis tributorum exactio exercitus praefectura Pausaniae Niciae Asandro datur Arr. an. I 17, 7; in Susiana Mazari Abulitae Archelao III 16, 9. in Babylonia Mazaeo Asclepiodoro Apollodoro III 16, 4. In aliis provinciis dux solum exercitus et satrapa distinguuntur, ut in Caria I 23, 6, Parthyaea III 25, 2 et aliis.

3) Quaerere licet, quisnam rex, cum gravissimum bellum initurus est, omnibus provinciis novos administratores praeficere velit. Ceterum ex tam multis copiarum ducibus unus est, quem satrapam fuisse ex Her. VII 7 constat, Achaemenes VII 97. Quamquam secundum Krumbh. p. 30 idem de compluribus aliis suspicari licet, sed cur liceat, sane non dicit.

quam tabula Krumbholziana vult. Nam si re vera satrapae erant tamquam reguli — et fuisse videntur secundum Xenophontis in Cyrupaedia verba[1]) —, frequens dominorum mutatio admodum debilitare debebat provincias. Immo contrarium factum est; complures enim satrapias constat per nonnullas hominum aetates ab eiusdem familiae viris administratas fuisse.[2])

Ex tabula igitur satraparum, quam Krumbholzius adiecit, nomina nonnulla removeantur necesse est. Neque hoc admirationem movere debet. Quae enim scripta veterum regni Persici institutiones descripserunt, ea praeter Cyrupaediam omnia aetatem non tulere. Qui vero nunc exstant scriptores Herodotus Thucydides Xenophon Ephorus (apud Diodorum) res Persicas ut cum Graecorum quam describunt historia coniunctae sunt, ita tantum commemorant. Sic fit, ut de iis quae

1) Cyrup. VIII 6, 10—14.

2) Hoc de Syria valet, nisi forte iidem erant Belesys ille, de quo dicit Xenophon anab. I 4, 11 et is qui quinquaginta annis post eiusdem satrapiae praefectus erat Diod. XVI 42, 1. — Nota est res de Phrygia minore, quae a viris ex Pharnacis familia ortis administrabatur. Stemma eorum sic fere constituitur.

Pharnaces I. Thuc. I 129, 1

Pharnabazus I. Thuc. II 67, 1 — Artabazus (qui Dascylium accipit Thuc. I 129, 1)

Pharnaces II, Dascylii satrapa cf. Krumbh. p. 34

Pharnabazus II. notissimus ille satrapa — x (cf. Thuc. VIII 58, 1)

Utrum etiam ii, qui Phrygiae postea praesunt, Ariobarzanes Artabazus, eiusdem familiae fuerint, incertum est. Sed cf. Noeldeke, Goett. gel. Anzeigen 1884 p. 294 sq. — Etiam Lydia his adiungenda erit, si fides Kruegero, qui Dionys. Historiogr. p. 352 not. 11. Pissuthnem Artaphrenis nepotem fuisse affirmat. — Cariam omitto, quod Hecatomni stirpis dominatio regiae potestati similis est. — Ceterum ex hac re facile explicatur quomodo factum sit, ut satrapae praefectos praesidiorum paulatim auctoritate superarent. Fortasse non casui tribuendum est, quod prima eius rei indicia in provincia Pharnacidarum apparent cf. p. 147 not. 1.

ad bellum pertinent, multo plura tradantur quam de civili regni administratione.

His fere perpensis paulo infra novam satraparum tabulam addere conatus sum. Recte enim tunc demum de hac re iudicabitur, si antea satrapiarum quae cis Halyn sitae erant, numerus constitutus erit et ambitus.[1])

Sardibus captis cum anno 546 omne Lydorum regnum Persarum dicioni esset subiectum, duas Cyrus cis Halyn constituit satrapias, alteram Dascylitidem, quae Phrygiam maiorem minoremque et Paphlagoniam videtur complexa esse, alteram Sardianam, cui cetera pars Asiae occidentalis addicta erat. Nam quod Herodotus de Oroeta Sardium satrapa, qui totum Croesi imperium iterum coniunxit, III c. 127 dicit *εἶχε δὲ νομὸν τόν τε Φρύγιον καὶ Λυδικὸν καὶ Ἰωνικὸν,* id aperte scriptor ex suae ipsius aetatis consuetudine locutus est, qua tres iam exstabant illae cis Halyn satrapiae. Ceterum ipse Herodotus ante Darei divisionem duas tantum provincias distinguit Ionicasque urbes et oram maritimam Sardianae adnumerat.[2]) Quod si statuitur, neque cum Steinio Posseldtioque putare necesse est Oroetam vi Ionia potitum esse, de qua re nihil traditur, neque cum Baehrio Dunckero Krumbholzio utramque ei provinciam a Cyro esse commissam.[3])

---

1) cf. Heeren, Ideeen I³ 181 sqq , qui in hac re minus feliciter versatus est, et post eum maxime Posseldt p. 50 sqq., p. 65 sqq. et Krumbholz p. 54 sqq., qui de posteriore provinciarum statu diligenter, uti solet, plurima collegit.

2) Herod. III 120. Mitrobates Oroetae haec exprobrat *Σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ ὃς βασιλέϊ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ νόμῳ προσκειμένην οὐ προσεκτήσαο;* Samus igitur e regione terrae erat, quae ad Oroetae provinciam pertinebat. At Lydia satrapia omnino Herodoti aetate mare non attigit.

3) Stein ad Her. III 122. *νόμος Ἰωνικὸς*, in dessen Besitz sich Oroetes damals schon gesetzt haben muss. Posseldt p. 68 not. 312, qui alio loco p. 69 proxime abest a vera sententia. — Baehr ad Her. III 127. Duncker IV³ 469. Krumbholz p. 18 infra. Postea cum gaudio vidi eandem sententiam atque mihi probari Eduardo Meyer viro doctissimo G. d. Alt. I, § 503 fin., qui breviter quid sentiat, significat, nescio an iisdem rationibus perductus.

Post mortem vero Oroetae[1]) nova provinciarum distributione facta tres cis Halyn Dareus instituit satrapias, quarum fines accurate ab Herodoto describuntur, Dascylitidem Sardianam Ionicam. Ex quibus Sardianam et Ionicam statim ab uno satrapa Artaphrene administratas esse qui putant,[2]) regi prudentissimo id sane imputant, ut quod modo sapientissime instituisset, id statim ipse inane reddiderit. Nititur autem, ut supra p. 141 ostendere studui, illa sententia uno tantum loco Herodoti, qui propter iactationis Aristagoreae suspicionem satis dubius videtur esse.[3]) Sed utrum revera Artaphrenes regis vicarius idemque Ioniae et Lydiae satrapa fuerit, nunc in medio relinquo: gravius est, id quod probari posse spero, ne tum quidem provincias coniunctim administratas esse credi oportere. Quid omnino sibi volebat illa satrapiarum divisio nisi hoc, ut singulae provinciae et facilius et melius administrarentur et sua cuique esset tributorum pars? Per se igitur verisimile est viros illos, qui a rege complures provincias acceperunt, ita tantum illarum satrapis fuisse praepositos, ut in ipsa territorii administratione nihil fere mutaretur, satrapa autem non tam regi ipsi quam regis vicario oboediret.

Et quamquam tale quid magis suspicari licet quam demonstrare, restant pauca tamen, quae rem ita fuisse indicent. Cyrus enim a Xenophonte satrapa vocatur Lydiae Phrygiae Cappadociae.[4]) At extrema anabasis paragrapho satrapae harum regionum commemorantur Artimas Artacamas Mithridates, quibus ex Diodoro Tamon addere licet Ioniae, quae tunc Cyri

1) Fortasse non solum post, sed etiam propter Oroetae defectionem Sardiana provincia divisa est. Haec enim maxime causa fuisse videtur, cur postea in locum magnarum Darei satrapiarum minores succederent. Posseldt p. 70 et not. 319, qui confert Nicolai, Politik d. Tissaphernes Progr. Bernburgense 1863 p. 5 sq. Hoc impugnatur, non refutatur a Krumbholzio p. 22, nam quod contra adfert, Ioniam et Lydiam numquam separatas fuisse, id demonstrare debebat.

2) Krumbholz p. 22. 27.

3) Her. V 30.

4) Xen. anab. I 9, 7.

erat, praefectum.[1]) Idem Diodori locus probat non de legatis Cyri, sed de satrapis proprie dicendis sermonem esse.[2]) Neque aliter res se habet in Tissapherne; nam dum ipse omnem quam Cyrus habuerat, suamque ipsius provinciam administrat, inveniuntur tamen Phrygiae maioris et Cariae satrapae Ariaeus et Idrieus.[3]) Inde igitur verisimile fit Artaphrenis quoque

---

1) Paragraphum hanc a Xenophonte non scriptam esse primus demonstravit Krueger, de authentia et integritate Xenoph. Anabaseos p. 7 sq. = Krit. Analect. p. 121 sq., compluribus usus argumentis, quibus hoc adiciam, quod anab. I 2, 19 Lycaonia a Cyro militibus diripienda traditur, hoc autem loco pars est dominationis Mithridatis illius Cyri amicissimi anab. II 5, 35. III 3, 1 sqq. IV 2 sq. — Tamen ex optimo et satis antiquo fonte verba illa profecta esse ego quoque cum Krumbh. p. 38 censeo. Et quamquam de aetate fontis certi aliquid afferri nequit, tamen in illud tempus incidere videtur, quo Thracia ab Asia nondum disiuncta fuit, quod post mortem Seleuci Nicatoris factum est et Bithynorum fines a regibus eorum ita amplificati erant, ut maximam Dascylitidis satrapiae partem complecterentur cf. Memn. c. 20 (FHG. III). Utrumque finem quarti aut initium tertii saeculi indicare videtur.

2) Diod. XIV 35, 2 sq. Tamos Tissaphernis iam temporibus Ioniam habebat Thuc. VIII 31, 2. Ceterum apud Diodorum satrapas proprio sensu, non legatos alius satrapae intellegendos esse inde colligo, quod in iis bibliothecae partibus, in quibus Diodorus Ephorum sequitur (cf. Volquardsen, die Quellen Diodors) σατράπης non adhibetur, nisi propria vocabuli significatione. Unum locum contra adfert Krumbholzius p. 74 not. 1, nimirum Diod. XVI 52, 2. Sed etiam hoc loco satrapam proprio sensu dictum esse docet eiusdem muneris commemoratio Diod. XV 91, 1 Orontae promissi. Omnino vero in hac voce adhibenda scriptores differunt. Herodoto idem esse ὕπαρχον et satrapam recte Krumbholz cognovit p. 4 not.; Thucydides accurate hyparchos a satrapis separat cf. Krumbholz ibid.; Xenophon et ipse munera distinguit excepto uno loco Hist. Graec. III 1, 10 sqq., quo Zenidi et Maniae uxori eius, qui deinceps Pharnabazo Aeolidem administrabant, nomen satrapae inditur. Attamen § 12 Mania diserte inter legatos ὑπάρχους refertur. Arrianus ut in aliis rebus Herodoti sectator, ita etiam σατράπης et ὕπαρχος promiscue usurpat cf. I 12, 8. (Aliter censet Sintenis ib. At Phrygia utique satrapia erat.)

3) Ariaeum Phrygiae scil. maioris satrapam vocant Diod. XIV 80, 8. Polyaen. VII 16, 1. — De Idrieo res difficilior est. CIG. 2919 Idrieus commemoratur septimo Artaxerxis anno. Hunc cum Boeckhius Ochum intellexerit, nunc plerique priorem Rochettii sententiam secuti de Mnemone sermonem esse putant et tituli archetypum anno 399/8 tribuunt. Schaefer,

temporibus Ionicae provinciae proprium praefuisse satrapam. Is autem cur nusquam ab Herodoto commemoretur, variae excogitari possunt causae; mihi prae ceteris placet quod supra breviter significavi p. 148 sq.

Initio igitur provincia Ionica totam oram maritumam complectebatur inde ab Abydo usque ad Pamphyliam et in terra mediterranea Troadem Magnetes Cariam Lyciam Milyadem.[1]) Sed exitus bellorum Persicorum et pugna apud Mycalen facta magnam in his rebus effecere mutationem. Paulo enim post proelium Mycalense omnes fere orae maritimae civitates Graecae a rege defecerunt seque Atheniensium foederi adiunxerunt. Quo factum est, ut maior pars eaque ditior Ionicae provinciae adimeretur. Quae restabat pars, tributa, quae antea toti satrapiae imposita erant, sane praestare non potuit. Et hac de causa tunc, ut videtur, provincia Ionica per se exstare desiit et divisa est inter Dascylitidem et Sardianam ita, ut quae inde ab Adramytio septentrionem versus spectarent, Dascylii satrapae, cetera Lydiae praefecto obvenirent.[2]) Hic

---

Dem. u. seine Zeit III² p. 342, cui recte assensus est Krumbholz p. 79 sq, Noeldeke, Goett. Gel. Anz. p. 297. Ceterum circa annum 400 Cariam suum habuisse satrapam docet Xen. Cyrup. VIII 6, 7. cf. infra p. 153.

1) Her. III 90, ubi id solum dubium est, qui sint *Αἰολεῖς*. Nam I 149—151. tres partes Aeolidis scriptor distinguit, hendecapolin in terra continenti sitam, Troadis urbes 'quae separatae sunt', insulas Lesbum Tenedum Hecatonnesum. Hoc autem loco III 90 quoniam id agit Dareus, ut integros provincia populos complectatur, omnes Aeoles, qui regis in potestatem pervenerunt, intellegendi sunt. Erant autem ei, qui Abydo meridiem versus habitabant. Quae enim in litore Hellesponti erant Aeolensium civitates, eas Hellespontias vocat Herodotus IV 138. — Itaque Her. V 122 *ἡ προσεχὴς Αἰολὶς* non est 'Aeolis Ioniae vicina', quod cur diserte adderetur non erat, sed Aeolidis ea pars, quae Ioniam attingit. Cetera Aeolis iam ab Hymea subacta erat c. 122.

2) Hoc mihi recte demonstrasse videtur Krumbh. p. 32 sq. et maxime 55 sqq. Unus obstat locus Diodori, qui XIV 19, 6 Aeolidem Cyri provinciae adscribit. Scimus autem Ephoro, ex quo Diodorus sua hausit, Aeolidem audivisse omnia quae pertineant inde ab Abydo usque ad Cymen Strabo p. 583. 600. Aut igitur Diodorum neglegenter exscripsisse putabimus aut ipsi Ephoro non satis constitisse de Cyri satrapiae ambitu.

rerum status mansisse videtur, dum Cyrus a patre carani munus in Asia minore accepit anno 408/7 secundum Diodorum. Tunc enim Tissapherni, cui et carani munus et maior provinciarum pars a rege adempta erant, nihil reliqui fuisset praeter Cariam Lyciam[1]) Pamphyliam, nisi forte fortuna eodem tempore factum esset, ut civitates Graecae, quae ex iure trium illorum foederum anni 412 regi iam concessae erant, tunc etiam re vera sub dicionem eius redirent. Itaque cum causa cur olim aboleretur provincia, esset remota, restituta est vetus illa satrapia Ionica a Dareo definita et Tissapherni tradita, ita tamen ut pars septentrionalis, quae Dascylei satrapae addicta erat, non reposceretur.

Sed hanc rerum condicionem paucis annis post iterum turbavit Ionicarum urbium defectio,[2]) quae relicto Tissapherne Cyri partes amplexae sunt. Tempus defectionis accurate describi nequit; id certum est post Darei mortem eam factam esse fortasse in ipsa Tissaphernis absentia.[3]) Defecerunt autem omnes praeter Miletum, quam ob id ipsum Cyrus terra marique adortus est.[4]) Eodem tempore per Parysatim matrem precibus regem adiit, ut sibi Ioniae possessio concederetur, nec repulsam videtur tulisse. Sic regis ipsius auctoritate tum antiqua illa satrapia sublata est.[5]) Nam cum pars

---

Idem Cappadociam in enumerandis Cyri provinciis omittit Diod. XIV 19. 6. — Tributa Ionica tunc rex a Tissapherne postulabat Thuc. VIII 5, 5 et Krueger, histor. philol. Stud. I, 96. Utrum vero etiamtum separatim administrata sit vetus illa provincia quamvis diminuta, propterea diiudicari nequit, quia non satis constat, num Thuc. VIII 31, 2. Ioniam latiore an angustiore vocabuli sensu adhibuerit, vide Steup, Rh. Mus. 35, 327 not. 1.

1) Lycia postea pars Caricae fuit satrapiae cf. p. 154 not. 2.

2) Xen. anab. I 1, 6 cl. 9, 9.

3) Cyrus enim cum ad patrem aegrotantem contenderet, comitem sibi elegit Tissaphernem ὡς φίλον anab. I 1, 2. Tunc igitur apertae inter eos nondum intercesserant inimicitiae. Mortuus est Dareus Ol. 93, 4 405/4 secundum Diod. XIII 108, 1.

4) Xen. anab. I 1, 7 et al.

5) Xen. anab. I 1, 8. Sane ex verbis scriptoris non apparet regem fratri obtemperasse (Krumbh. p. 42 infra). Attamen si Cyrus repulsam tulisset, non bene intellegitur, quomodo bellum continuare potuerit. Contra

septentrionalis iam pridem Dascylei satrapae addita esset, tunc etiam Ionia cum Lydia coniuncta est, ut restarent Caria Lycia Milyas Pamphylia, quae in unam satrapiam Cariam redactae et domesticae dynastarum stirpi traditae sunt.[1]) Ab hoc igitur tempore[2]) Asiae ora occidentalis inter tres divisa erat provincias Phrygiam Lydiam Cariam. Primum illa Ioniae et Lydiae coniunctio in Rhoesace invenitur, qui utriusque regionis satrapa bellum Aegyptiacum suscepit.[3]) Eidem tempori attribuendus est personatus Scylax, qui tres tantum illas novit provincias, Ioniae omnino non facit mentionem.[4]) Ultimis denique regni Persici temporibus utriusque provinciae praefectus occurrit Spithridates.[5])

---

si rex Cyro obsecutus esset, non erat Tissapherni, cur ex civitatibus Ionicis tributa penderet. Difficultatem aliter solvere nequeo nisi sic, ut aperte regem fratri et matri morem gessisse putem, secreto Tissapherni imperasse, ne Mileto cederet. Hoc ut statuam eo maxime commoveor, quod iam 399/8 Cariae satrapa commemoratur cf. p. 151 not. 3. Et anno 400 circiter Cariam iam per se satrapiam fuisse inde concluditur, quod a Xenophonte Cyrup. VIII 6, 7 inter ceteras provincias recensetur. Ea autem quae scriptor ibi tradit, statum provinciarum qualis fuerit cum Xenophon in Asia degeret describunt.

1) Cariam deinceps administrabant Idrieus, Hecatomnus, Maussollus, Artemisia, Idrieus II, Ada, Pixodarus, Othontopates. Lyciam cum Caria coniunctam fuisse docent Ar. oec. 1348 a 18—34, ubi Condalus Maussolli procurator Lyciae commemoratur, et decretum Phaselitarum Collitz, Griech. Dialektinschr. 1269. — Milyas omittenda erit, quia Arr. I 24, 5. Phrygiae partem eam fuisse tradit, quae postea demum Lyciae addita est.

2) Coniunctam iam invenis provinciam utramque Xen. Cyrup. VIII 6, 7. cf. not. 1.

3) Diod. XVI 47.

4) Scyl. § 79 ed Fabr. *παράπλους Φρυγίας ἀπὸ Μυσίας μέχρις Ἀντάνδρου.* § 81. *ἀπὸ δὲ Ἀντάνδρου καὶ τῆς Αἰολικῆς τὰ κάτω πρότερον μὲν δι' αὐτὴν ἡ χώρα Μυσία μέχρι Τευθρανίας, νῦν δὲ Λυδία* .... § 81 fin. *παράπλους δὲ Μυσίας καὶ Λυδίας ἀπὸ Ἀστύρων μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ* .... § 82. *μετὰ δὲ Λυδίαν Καρία ἐστὶν ἔθνος.* De tempore Peripli vide p. 115 not. 1.

5) Arrian. anab. I 12, 8 coll. 17, 7. A Diodoro Spithrobates Ioniae tantum satrapa vocatur XVII 19, 4. XX 2; nam Lydiae Mithrenem praefuisse narrat XVII 21, 7. Hunc tamen arci solum fuisse praefectum verbis Arriani I 17, 3 probatur.

	Caria	Ionia	Lydia	Phrygia maior	Phrygia ad Hellesp.	Paphlagonia
A Sardium expugnatione usque ad Darei distributionem 546 — ca. 516	Sardiana provincia			Dascylitis provincia		
	Pactyes 546 Oroetas — 529—521			Mitrobates		
Darei divisio ca. 516	Ionica satrapia		Sardiana satrapia	Dascylitis satrapia		
	? ?		Artaphrenes pater ca. 511—493—	Oebares		
Pugna Mycalensis 479		(Tamos ὕπαρχ.)	Pissuthnes — 440—424— Tissaphernes — 413—408	(Epixyes ca. 463)	Megabates — 476 ca. Artabazus ca. 476— Pharnaces — 430—414—	
Cyri adventus 408			Cyrus 408—401			
Ionicarum urbium defectio post 405/4 Cyri expeditio 401	Tissaphernes 408—401	(Tamos σατρ.)	(Artimas)	(Artacamas)	Pharnabazus	Corylas — 400 —
	(Idrieus I)		Tissaphernes 401—395	(Ariaeus — 395—)		
Tissaphernis mors 395	Hecatomnus		Tithraustes 395—			Otys — 394—
			Autophradates 391—362—		Ariobarzanes — 387—	Thuys — ca. 380—
	Maussollus		Orontas post 362/1			
	Artemisia		Rhoesaces ante 351/0		Artabazus	
	(Idrieus II)		Mentor 349—		Mentor 349—	
Status anni 334	Ada Pixodarus Othontopates		Spithridates	Atizyes	Arsites	

Tertia provincia Dascylitis quando in Phrygiam magnam Phrygiamque ad Hellespontum sitam divisa sit, nescitur. Primum illa distributio anno 408/7 deprehenditur, quo Cyrus ad mare descendit.[1]) Non multo post etiam Paphlagonia suo satrapae vel dynastae subdita esse coepit.[2]) Sic factum est, ut divisio illa a Dareo instituta paulatim aboleretur et ex tribus satrapiis a Dareo factis quinque illae evaderent, quas noverunt suprema regni Persici tempora, Phrygia ad Hellespontum, Phrygia maior, Paphlagonia, Lydia, Caria. Hoc breviter in illa quae appicta est tabula describere studui.

Restat quaestio quae erat de finibus Cariae et Lydiae. Quos si quis ex veterum testimoniis constituere voluerit, ei incipiendum erit ab Hecataeo Milesio.[3]) Nec tamen ex eius verbis multum utilitatis percipiet. Urbes enim, quas Hecataeus aut Lydiae Ioniaeve aut Cariae attribuit, certum terminum describere non permittunt, quia aut ubi sitae fuerint, plane ignoratur, aut si non ignoratur, dubitatio exoriri omnino nequit utri provinciae adnumerandae sint. Hoc solum memorabile est Miletum urbem Ionicam ab Hecataeo Cariae addictam esse. Contra — id quod multo gravius esset, si apertis verbis diceretur — utrum Myuntem in ipsa sinistra Maeandri ripa sitam Ioniae an Cariae urbem fuisse scriptor dixerit, non apparet.

---

1) Cyrus vocatur Xen. an. I 9, 7 *Λυδίας καὶ Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας σατράπης*, sed quoniam durare videmus Pharnabazum Phrygiae satrapam, illam Phrygiam magnam intellegi necesse est. Huic postea accessit Milyas, quam Dareus Ioniae adiunxerat Her. III 90, sed non multo ante 334 iterum Phrygiae adempta et Cariae attributa est Arr. I 24, 5. — Ceterum recte a Krumbh. p. 60 not. 2 puto verba Plut. Them. XXX explicata esse, qui iam anno 463 Epixyam Phrygiae superioris satrapam commemorat.

2) Paphlagoniam Xenophontis aetate a regibus domesticis gubernatam esse docet Cyrup. VIII 6, 8 et quae passim in anabasi et hellenicis traduntur. Omnia collegit Eduard Meyer, d. Königreich Pontos. Lips. 1879 p. 29.

3) cf. Hecataei Asiae fragmenta (FHG. I) 214—239. Geneal. fr. 336. 363. Situs ignoratur Sideles oppidi Ioniae, Cynes Mimnedi oppidorum Lydiae, Hipponesi Cyllandi Laiae Tnyssi Xyli Mygisi Meliae (sed vide supra p. 121 sq.) Cariae urbium.

Nam etiamsi et Boeckhius ex laterculorum forma *Μυήσσιοι* et Forbiger recte censent *Μύητα* Hecataei idem esse oppidum atque *Μυοῦντα* aliorum, tamen ex ipsis scriptoris verbis *Μύης .... πόλις Ἰωνικὴ* non intellegitur utri provinciae urbem tribuerit. Diserte autem Myuntem Miletum Prienen oppida in Caria sita fuisse tradit Herodotus.[1]) At cum idem Mycalen montem Ioniae appellet, fines Ioniae et Cariae scriptori non constitisse elucet.[2])

Certiora sunt quae de distributione earum urbium scimus, quae in foedus Deliacum receptae erant. Et secundum laterculos tributarios, qui inde ab Ol. 83, 3 445 usque ad Ol. 85, 4 437/6 incisi sunt, a septentrione meridiem versus proficiscenti ultimae Ioniae urbes sunt Myus et Miletus, prima Cariae Latmus. Tunc igitur termini erant inter Myuntem et Latmum, ut quae inde a Latmo in meridiem vergerent orae maritimae partes Cariae adscriberentur praeter Miletum et Milesiorum agros.[3]) Contra Thucydides Myuntem Cariae adnumerat.[4]) Ex his igitur omnibus id solum concludere licet, fluctuasse per saeculum quintum fines Cariae et Ioniae, quod nemo mirabitur, qui tunc utramque regionem uni satrapae subditam fuisse secum reputaverit.

---

1) de Myete sive Myunte cf. Boeckh, Sth. II³ 463, Forbiger, Alte Geogr. II 213. — Urbes Cariae adnumerat Her. I 142.

2) Steph. Byz. *Μυκάλη· πόλις Καρίας Ἡρόδοτος πρώτῃ.* Herodoti verba sunt I 148 *ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμου ἐναντίον κτέ.* At. IX 90. *Μυκάλη τῆς Ἰωνίας.* Unde concluserim verba illa, quia ex Herodoto desumpta esse non possunt, aut suo Marte a Stephano vel quisquis erat qui librum compilavit, qualis nobis traditus est, aut ex alio fonte addita. Et verba *Ἡρόδοτος πρώτῃ* nihil significant nisi montem etiam ab Herodoto commemoratum esse. Alios eiusmodi errores collegerunt Hollander, de Hec. Milesii terrae descriptione quaestio critica p. 9 et 11 et B. Niese, de Stephani Byzantii auctoribus p. 47 sqq.

3) Koehler, Urkunden und Untersuchungen zur Geschichte d. del.-att. Seebundes p. 124. 125, qui de tempore disputat quo provinciarum distributio adhibita sit. cf. indicem civitatum foederatarum tabulamque geographicam CIA. I.

4) Thuc. III 19, 3. De situ collis Sandii cf. p. 122.

Initio demum saeculi quarti postquam Caria per se ipsa provincia esse coepit, accuratius fines eius circumscribere licet ex compluribus locis Xenophonteis.[1]) Scriptor enim cum res enarrat a Dercylida et Agesilao in Asia gestas, saepius de ducibus qui e Lydia in Cariam proficiscuntur vel e Caria in Lydiam, vocabula adhibet *διαβαίνειν, διαβιβάζειν* scilicet fluvium quendam, quod necessario suppletur. Apertius alio loco Xenophon loquitur, ubi Tissaphernem et Pharnabazum rursus in Ioniam transgressos esse tradit. Pergit enim *ὡς δ' ἤκουσεν ὁ Δερκυλίδας ὅτι πάλιν πεπερακότες εἰσὶν τὸν Μαίανδρον,* ut plane eluceat Maeandro Ioniam a Caria separatam fuisse. Accedit tertium.[2]) Tissaphernes enim cum ipse equitatu valeret, Agesilaus pedite, exercitum in planitiem Maeandri deduxit, ʻquod Caria equitibus non esset aptaʼ. Quod scriptor dicere non potuit, si tunc Maeandri planities Cariae pars fuisset. Sed ne tota vallis Maeandri Cariae abiudicetur, impediunt et Xenophontis testimonium, ex quo Tralles urbs Cariae erat, et inscriptio illa Idriei satrapae Trallibus inventa.[3]) Altera ex parte non omnis terra, quae a Maeandro meridiem versus extenditur Caria fuit. Inde enim quod postea Maussollus Latmum et Miletum bello petivit,[4]) intellegitur utramque urbem tunc non Cariae, sed Lydiae fuisse, cui sub annum 400 omnis Ionia adiuncta est. Omnia igitur si coniunguntur, fines sic constituere licet, ut vallis Maeandri superior ad Cariam pertinuerit, inferior in utraque ripa planities pars Lydiae fuerit satrapiae.

Prolati sunt Cariae fines a Maussollo, qui Latmum vi cepit Miletumque aggressus est. Hanc quoque urbem in potestatem eius pervenisse iam Brandisius ex nummis quibusdam Milesiis conclusit.[5]) Sed tamen in ora maritima eius dominationem

1) Xen. hist. Gr. III 2, 12—14. IV 12, 21. Ages. I 15.

2) Xen. hist. Gr. III 4, 12 = Ages. I 15.

3) CIG. 2919 cf. Boeckh, Kl. Schriften VI, 327. — Xen. hist. Gr. III 2, 19.

4) Polyaen. VI 8, 1. VII 23, 2.

5) De Latmo Polyaen. VII 23, 2. de Mileto VI 8, 1 et Brandis, d. Münz-, Maass- und Gewichtssystem in Vorderasien p. 328. Recte igitur gloriari potuit Maussollus, quae gloriatur Luc. Dial. mort. 24, 1.

ultra Maeandrum non processisse testatur auctor Peripli, cui Caria ab ostio Maeandri incipit.[1]) Postea antiquus rerum status videtur revocatus esse. Alexandrum enim Mileto capta *ἐπὶ Καρίας* profectum esse tradit Arrianus,[2]) unde sequitur Miletum tunc Cariae non fuisse.

Primis quae secuntur temporibus mutatio vix facta est.[3]) Nam quod Arrianus Maeandri planitiem Cariae tribuit, id non de Alexandri verum de sua ipsius aetate intellegi vult.[4]) Anno demum 188 illa pars Cariae quae a Maeandro in septentrionem spectat, a decem legatis Romanorum, qui Apameam convenerant, Eumeni regi adiudicata est, nominatim Trallis urbs; cetera omnia, quae trans Maeandrum meridiem versus sita erant, Rhodiis obvenere.[5]) Quibus iterum adempta suique iuris Caria facta est, ita tamen ut regiones a Maeandro in meridiem vergentes solas complecteretur. Hoc Artemidori probatur testimonio, secundum quem cippi terminales Cariae et Ioniae in ipsa Maeandri ripa collocati erant eo loco, quo via Alabandis Tralles ferens flumen transgrediebatur.[6])

Strabo autem quid in determinandis Lydiae Cariae Phrygiae finibus voluerit, libere elocutus est.[7]) Conquestus enim

1) (Scyl.) peripl. § 81 sq.

2) Arr. I 20, 2. *ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἐπὶ Καρίας ἐστέλλετο κτέ.*

3) Eratosthenis aetate Hydrela urbs in dextra Maeandri ripa Cariae fuit Steph. Byz. *Ὕδρηλα.* — Polybii temporibus rei statum eundem fuisse docet Liv. XXXVIII 13, 7.

4) Arr. V 6, 4.

5) Pol. XXI 48, 9. 10 (Hu) = Liv. XXXIX 38, 14—16. *καὶ τότε μὲν τῆς Εὐρώπης αὐτῷ* (sc. Eumeni) *προσέθηκαν ... τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου* ... alia ... *Μιλυάδα Λυδίαν Τράλλεις Ἔφεσον Τελμισσόν.* ib § 8. *Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν διδόντες Λυκίαν καὶ Καρίας τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ πλὴν Τελμισσοῦ* = Liv. XXXIX 18, 13. Paulo accuratius pars Eumeni data significatur decreto Liv. XXXVII 56, 3. "et Cariam, quae Hydrela appellatur, agrumque Hydrelatanum et castella vicosque ad Maeandrum amnem et oppida." Haec postea non mutata sunt Liv. XXXIX 38, 13.

6) Polyb. XXX 5, 12 = Liv. XLV 25, 6. *ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα, διότι δεῖ Κᾶρας καὶ Λυκίους ἐλευθέρους εἶναι πάντας* a. 167 a. Chr. — De finibus Cariae Artemid. apud Strab. p. 663.

7) Strab. p. 628.

maximam singulas regiones discernendi difficultatem, quae etiam augeretur Romanorum consuetudine, qua iurisdictionum terminos populorumque fines congruere noluissent, ipse ea conscribere constituit quae iam ab antiquioribus geographis essent tradita. In universum autem eam sequitur sententiam ex qua Caria omnem terram complectitur, quae a Maeandro meridiem versus patet usque ad Rhodiorum Peraeam exceptis Myunte et Mileto oppidis.[1]) Nullam enim Cariae urbem Strabo diserte adnumerat, quae in septentrionali Maeandri ripa sita est. Ex parte cum eo consentit Plinius,[2]) qui fines Cariae et Lydiae sic constituisse videtur, ut primum designarentur Maeandro, dein flumen transgressi inclusis Nysa et Trallibus intra hanc urbem et Magnesiam rursus ad flumen reverterentur. Ora maritima Cariae Plinio finitur in Posideo Milesiorum promuntorio, excludit igitur Miletum et Myuntem.[3])

Nihil omnino promovetur haec quaestio iis, quae praebet Stephanus Byzantius. Nam quae certis quibusdam auctoribus assignare licet velut Alexandro Polyhistori et Apollonio Aphrodisiensi,[4])

---

1) Strab. p. 651. *ἀρχὴ μὲν οὖν τῆς Καρίας ἐστὶν ἡ τῶν Ῥοδίων περαία πρὸς θαλάσσης, τέλος δὲ τὸ Ποσείδιον τῶν Μιλησίων, ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τὰ ἄκρα τοῦ Ταύρου μέχρι Μαιάνδρου.* — p. 647. *ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τῆς Ἰωνικῆς παραλίας λοιπά ἐστι τὰ περὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἐξ Ἐφέσου μέχρι Ἀντιοχείας* (in sinistra fluminis ripa). Hanc igitur regionem a Lydis Caribus Graecis habitatam (p. 648 fin.) Ioniae ascribit. Urbes in ea nominantur Magnesia p. 647, Tralles p. 649, Nysa p. 649 sq., Briula Mastaura Acharaca p. 650. Dein pergit p. 651. *τὰ δὲ πέραν ἤδη τοῦ Μαιάνδρου τὰ λειπόμενα τῆς περιοδείας πάντ' ἐστὶ Καρικά.* Non pugnant cum his, quae suo ut videtur Marte Strabo p. 577 scribit Maeandrum postremo per Cariam incedere cf. tamen Plin. n. h. V 113 postremo Cariam pervagatur.

2) Plin. n. h. V 108. Caria interiorum fama praenitet . . . Est Eumenia . . . Berecynthius tractus Nysa Tralles. § 112 Ionia ab Iasio sinu incipiens . . . § 114. Supra haec Magnesia Maeandri cognomine insignis . . . et § 110. Lydia autem perfusa flexuosis Maeandri amnis recursibus. § 111. Tripolitani, iidem et Antoniopolitani, Maeandro adluuntur. Recte igitur Lydia § 110 "meridiana parte Cariam amplectens" dicitur.

3) Plin. n. h. V 112. Ionia . . . in ea primus sinus Basilicus, Posideum promuntorium etc.

4) Alexandri frgm. apud Muell. FHG. III p. 234 fr. 53—64, Apollonii Aphrodisiensis IV, 310 fr. 1—14.

ea nihil de terminis Ioniae Lydiae Cariae docent: cetera autem saepius inter se pugnant neque id mirum in tam rudi tamque indigesta mole ex diversis diversorum temporum scriptoribus temere collecta, ex qua certum erui nequit.[1]) Certum est ultimum testimonium Claudii Ptolemaei. Cuius in enumeratione urbium apparet oram maritimam Cariae tunc pertinuisse usque ad Maeandri ostium; terram autem interiorem terminatam fuisse monte Messogide.[2]) Quocum convenit locus ille qui supra ex Arriano allatus est.[3])

Caria igitur, si complecti licet quae disputata sunt, inde ab initio saeculi quarti omnis illa vocabatur regio trans Maeandrum sita quae iugis et collibus Tauri completur, quacum coniuncta erat Maeandri vallis pars superior. Ab anno 188 a. Chr. usque ad Strabonis et Plinii tempora ripae Maeandri septentrionalis pars ea, quae antea Cariae assignata fuerat, nondum Cariae erat. Postea factum est, ut omnis Maeandri ripa septentrionalis cum Caria coniungeretur.

Caput quartum.

De rebus Prienensium quas gesserint inde a Sardibus captis usque ad occasum regni Persici 546—334.

Sardium expugnatione exterriti omnes Iones praeter Milesios in Panionium convenerunt, ut communiter quid contra

---

1) De iis, quae in censum veniunt urbes, haec apud St. Byz. commemorantur. *Ἄθυμβρα* Cariae adnumeratur, *Ἡράκλεια ϑ'* (Latmus cf. *ιϑ'*) *Μαραϑήσιον Μίλητος Μυκάλη* (cf. *Φώκαια*) *Νύση Τράλλεις* (s. v. *Χάραξ*) cf. etiam *Σάμος ἐπιφανὴς πρὸς τῇ Καρίῃ νῆσος.* Termini appellantur Dascyleum Ephesum versus, *Ἀφροδισιὰς πέμπτη* inter Cariam et Lydiam, Stratonicea contra Mysiam cf. etiam *Ὑλλουάλα.* Contra Lydiae tribuuntur oppida in dextra Maeandri ripa sita *Μάσταυρα Τράλλεις* (s. v. *Τράλλεις*).

2) Claud. Ptol. Geogr. 5 cap. 2 Ioniae tribuit in ora maritima omnia usque ad Maeandri ostium, inde secuntur Cariae urbes Pyrrha Heraclea sub Latmo Miletus Iasus eqs., interioris terrae Tripolis Nyssa Trallis Magnesia a/M. Priene § 18. Prienes commemoratio non pugnat cum § 9, tunc enim Priene non iam in litore sita erat cf. p. 114.

3) Arr. V 6, 4.

Persas faciendum esset consulerent.[1]) Periculum autem, quod modo imminebat, aversum esse videbatur, cum Cyrus relictis Tabalo et Pactya in Babyloniam contenderet, tantumque elati sunt Ionum animi, ut Pactyae seditioni se adiungerent Tabalumque Sardibus oppugnarent.[2]) Sed exspectatione celerius venit ultio, cum Mazares Medus a Cyro missus est, qui Pactyam ducem seditionis persequeretur et a Graecis, qui eum adiuvissent, poenas repeteret. Atque prima Prienensium civitas exercitui Persarum succubuit.[3]) Urbs diruta est, cives sub corona veniere, qua in re si recte Pausaniae verba huc referuntur, Tabalus, Sardium ille praefectus, crudelissime se gessit.[4])

Paulatim urbs vires, quas illa tempestas fregerat, recepit et cum anno 499 seditionem movissent Ionum civitates, Prienenses communi re non relicta ab initio expeditioni intererant et ad classem, quae apud Laden decertavit, duodecim naves miserunt. Sed cum ceteris Ionibus victi victoris saevitiam experti sunt denuoque Priene deleta est anno 494 vel 493.[5])

Iterum igitur Ionia dominationis Persicae iugum subiit sub eoque permansit, donec quinto decimo anno post proelium, quo liberatae sunt Graecae civitates Asiae, commissum est in ipso Prienensium territorio. Exercitus enim Persarum, cui praeerant Tigranes aliique duces castris prope Gaesonem flumen munitis, ut urbem a tergo haberent, hostem opperiebantur.[6]) Graecos autem ab oriente invasisse cum Steinio ex Herodoti verbis concludendum est, qui Athenienses per litus maritimum processisse narrat, Lacedaemonios per vallem et montem, quos

1) Her. I 141.

2) Her. I 153. 154. Mazares missus 157. 158.

3) Her. I 160. Hoc factum est anno 545.

4) Paus. VII 3, 10. Eidem tempori rem attribuit Newton Ion. Ant. p. 22. Hicks IMB. III 1 addenda.

5) Duodecim apud Laden naves Her. VI 8. — cf. VI 32. *ταῦτα γὰρ δὴ ἐποίευν* Persae in urbibus Ionicis *καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι τοῖσι ἱροῖσι.* — De tempore cf. 31. *ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμερίσας περὶ Μίλητον τῷ δευτέρῳ ἔτεϊ ὡς ἀνέπλωσεν κτέ.* Tamen Priene nescio an capta sit, dum ipsa Miletus oppugnatur.

6) Her. IX 97.

consentaneum est in dextro cornu pugnasse.[1]) Idem alio loco comprobatur, ex quo apparet solam viam, qua se reciperent, Persis patuisse per montem Mycalen; quod non evenisset, si in pugnando planitiem Maeandri a tergo habuissent.[2]) Ceterum num hoc tempore Priene denuo aedificari iam coepta sit, valde dubium est, quia Herodotus, qui regionem pugnae satis accurate describit, ne verbo quidem urbem commemorat.[3])

Secuntur tempora dominationis Atheniensium, quorum foederi Priene quoque adscripta erat. Primum civitatis nomen apparet in laterculis tributariis anni 450/49 Ol. 82, 3, ultimum anno 443/2 Ol. 84, 1.[4]) Tributum quod pendebant Prienenses talentum erat, sed Ol. 88, 4. 425/4 haud dubie amplificatum est.[5]) Inde autem elucet satis parvam tunc fuisse Prienensium civitatem, si omnino suae ipsius erat dicionis. Contrarium potius produnt verba Thucydidis, qui in initiis describendis belli Samii Miletum et Samum *περὶ Πριήνης* bellum gessisse dicit.[6]) Quod Hicksius sic interpretatur, ut dicat, renovatam esse antiquam illam de agris inter Prienenses et Samios controversiam Prienensesque a Milesiis tunc adiutos esse et sic Prienen causam fuisse, cur Samus et Miletus bello congrederentur.[7]) At Thucydides si in tali enuntiato velut *πόλεμος ἐγένετο* praepositionem *περὶ* adhibet, semper id indicat, quod inter pugnantes quasi in medio positum est et inter utrumque disceptatur; si causam certaminis significare vult, *διὰ* praepositione utitur.[8]) Unde verisimile fit Prienen tunc Milesiis

1) Her. IX 102.

2) Her. IX 99. cf. cap. 104.

3) cf. inprimis cap. 97.

4) cf. CIA. I, 230, 16[b] (Ol. 82, 3), 231, 17 (Ol. 82, 4), 232, 12 (Ol. 83, 1), 234, 22 (Ol. 83, 3), ubi semper forma *Πριανῆς* legitur, 237, 29 (Ol. 84, 2) *Πριηνῆ⟨ς⟩*.

5) Koehler, Urkunden und Untersuchungen p. 149. Es kann keinem Zweifel unterliegen, dass die Tribute der übrigen Provinzen (ausser dem Inseltribut) gleichzeitig in analoger Weise erhöht worden seien.

6) Thuc. I 115, 2.

7) Hicks IMB. III, 1 p. 1[b].

8) Loci Thucydidei, e quibus hoc meo quidem iudicio apparet hi sunt I 140, 4 *ὑμῶν δὲ μηδεὶς νομίσῃ περὶ βραχέος ἂν πολεμεῖν, εἰ τὸ Μεγαρέων*

subditam fuisse et sic melius explicantur alii quoque quidam veterum scriptorum loci, quibus quae Prienenses potius attingunt, ad Milesios referuntur.[1])

Denuo sub Persarum imperium urbes Ionicas revocavit Tissaphernes, qui usque ad annum 408 Ioniam et Lydiam, deinde Ioniam solam administravit. Sed cum Cyrus advenisset, ad eum omnes praeter Miletum urbes defecerunt.[2]) Itaque post mortem Cyri Tissaphernis metu commotae civitates a Lacedaemoniis auxilium petivere, eorumque praetores adiuvabant.[3]) Missi sunt deinceps Thibro Dercylidas Agesilaus iterum Thibro, qui cum Priene exorsus terram regiam popularetur, a Strutha duce regio insidiis circumventus et cum exercitu occisus est,[4]) Graecasque urbes quae per quattuordecim annos libertate fruebantur Persis reddidit pax regia initio anni 386 facta.[5])

ψήφισμα μὴ καθέλοιμεν ὅπερ μάλιστα προύχονται, εἰ καθαιρεθείη μὴ ἂν γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· μηδ' ἐν ὑμῖν αὐτοῖς αἰτίαν ὑπολίπησθε ὡς διὰ μικρὸν ἐπολεμήσατε. et V 53, 1. Ἐπιδαυρίοις καὶ Ἀργείοις πόλεμος ἐγένετο, προφάσει μὲν περὶ τοῦ θύματος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθαῶς, ὃ δέον ἀπαγαγεῖν οὐκ ἀπέπεμπον ὑπὲρ βοταμίων Ἐπιδαύριοι ... παρεσκευάζοντο οὖν οἱ Ἀργεῖοι ὡς αὐτοὶ ἐς τὴν Ἐπίδαυρον διὰ τοῦ θύματος τὴν ἔσπραξιν ἐσβαλοῦντες. Priore loco βραχὺ est parva res, μικρὸν causa parva, altero non θῦμα est causa, sed sacri exactio. Sic etiam aliis locis et περὶ et διὰ praepositio propria significatione usurpatur, illud I 103, 4. V 65, 4, hoc I 127, 2. V 115, 2 (ubi δι' αὐτὸ ad ἐπολέμουν trahendum esse, non ad ἀφέντες, docet οὐδ' ὧς huic adiunctum). Non plane quadrare videtur VI 6, 2 ὅμοροι γὰρ ὄντες τοῖς Σελινουντίοις ἐς πόλεμον καθέστασαν περί τε γαμικῶν τινων καὶ περὶ γῆς ἀμφισβητήτου. An in hac quoque re Antiochus apparet, quo in hac parte historiae conscribenda usus est Thucydides?

1) Velut quod Milesiis iter trans Mycalen ferens custodiendum traditur quia regionis peritissimi sunt Her. IX 99. Et paullo plus lucis adfertur versui Aristophanis Eq. 361

ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν Μιλησίους κλονήσεις.

Lupi enim in Gaesone maxime et in palude, quam Gaeson effecerat, exstabant cf. supra p. 120.

2) Xen. anab. I 1, 6. Tuncne Priene libertatem recuperavit?

3) Xen. hist. Graec. III 2, 17.

4) Xen. hist. Graec. IV 8, 17.

5) cf. pacis documentum Xen. hist. Graec. V 1, 31. De tempore Swoboda, Mittheil. VII, 174 sqq.

Qui secuntur duo et quinquaginta anni usque ad occasum regni Persici, urbi occasionem dederunt partem pristinarum divitiarum recuperandi. Quamquam hoc quoque tempore infirmam fuisse Prienensium civitatem docent verba Aeschinis, qui ut demonstret in concilio Amphictyonico eandem esse auctoritatem minimae urbis atque maximae, inter Dorienses Lacedaemoniis opponit Dorii et Cytinii incolas, inter Iones Atheniensibus Eretrienses et Prienenses.[1] Tamen sub finem regni Persici opes urbis non mediocriter crevisse inde apparet, quod hoc ipso tempore templum Minervae Poliadis magnificentissimum aedificari coeptum est.[2] Pecunia, quae ad exstructionem opus erat, decumis fortasse a civibus parata est, si quidem huc pertinent ea quae Demo de Syracusanorum et Prienensium decuma memoriae prodidit.[3] Sed aedes nondum confecta erat, cum proelium ad Granicum commissum est, quod Persarum in Asia dominationem delevit et Graecarum urbium condicionem admodum commutavit.

Caput quintum.

De Graecarum Asiae urbium condicione, qua usae sint sub Alexandro eiusque successoribus.[4]

Duos et quinquaginta annos imperium Persarum, quod in urbes Graecas exercebant, duraverat, cum vindex amissae libertatis exstitit Alexander Magnus. Devictis enim ad Granicum satraparum copiis anno iam 334 totam sibi Asiam subiecit. Novis autem provinciis Macedonum imperio additis novam adhibuit administrationis rationem, quae in multis pristinae simillima, in aliis admodum ab ea recedebat, ut in tractatione urbium Graecarum.

---

1) Aesch. de falsa leg. 116.

2) cf. supra p. 118.

3) Paroemiogr. Append. IV 88 (edd. Gotting.) = Dem. fr. 14 (FHG. I) cf. Strabo p. 269.

4) cf. maxime Droysen, Geschichte des Hellenismus² I, 1, 230 sqq.

Quid rex voluerit, cum iura et privilegia civitatium Graecarum constitueret, facile ex Arriani verbis deprehenditur.[1]) Narrat enim scriptor Alcimacho, cui Ioniae et Aeolidis urbes liberandae evenissent, regem imperasse, ut ubique paucorum dominationem aboleret, populi arbitrium restitueret, proprias civibus leges redderet, tributa remitteret, quae regi Persarum pendere soliti essent. Quam rem Diodorus quoque testatur[2]) et bene cum his consentiunt quae de singularum urbium velut Mileti Amisi Ilii Erythrarum sorte traduntur.[3]) Urbes autem quae acerbiorem tulerunt fortunam, victoris animum aut pertinacia exacerbaverant, qua condiciones eius repudiabant velut Halicarnassus, aut perfidia usae erant contra Macedonum exercitum velut Aspendus.[4]) In universum igitur dubitare non licet, quin consilium Alexandri ut Graecae urbes liberae essent suisque fruerentur legibus, plerumque effectum sit.

Paulo accuratius Graecarum urbium condicionem describere permittunt verba tituli Prienes reperti, quo ipsius Alexandri decretum continetur.[5]) In posteriore enim huius inscriptionis parte — prior valde mutila est — haec leguntur *τοὺς δὲ κα-|τοικοῦντας ἐν ταῖς κώμαις ταύ|ταις φέρειν τοὺς φόρους· τῆς | δὲ συντάξεως ἀφίημι τὴμ Πριη|νέωμ πόλιν καὶ τὴμ φρου⟨ρὰ⟩ν...* Duae res ex his verbis concludi possunt: primum ceteris urbibus certam quandam solvendam fuisse pecuniam, quae Prienensibus remissa est, dein hanc pecuniam *σύνταξιν* appellatam esse. Vocis autem *σύνταξις* singularis est significatio.

---

1) Arr. I 18, 2 sq. Initio codd. *Ἀλκίμαχον* et *Ἀντίμαχον* praebent, Sintenis *Λυσίμαχον* coniecit collato VI 28, 4. *Ἀλκίμαχον* veram nominis formam esse ex titulo apparet, quem infra tractabimus in epimetro huius capitis

2) Diod. XVII 24, 1.

3) De Mileto cf. Arr. I 19, 6 Diod. XVII 22, 4. 5, de Amiso Appian. Mithrid. 8, de Ilio Strab. p. 593, de Erythris tituli verba apud Dittenbergerum 166, 23 (= E. Curtius, Monatsber. d. Berl. Akad. 1876 p. 554 sqq.).

4) De Halicarnasso Arr. I 23, 6. de Aspendo I 27, 4.

5) Primum ab Hicksio editus Greek hist. inscr. 123, accuratius ab eodem IMB. 400. Partem posteriorem iam publici iuris fecerant Wadd.-Leb. Asie min. 188.

Inventa est a Callistrato Atheniensi alterius foederis maritimi conditore, ut vitaretur odiosum illud nomen tributorum *φόρος* et optime significat immutatam novi foederis condicionem, in quo civitates foederatae non uni urbi subiectae, sed pari inter se erant auctoritate.[1]) Etiam in hoc titulo opponitur tributo, quod solvunt regiae terrae incolae, urbium *σύνταξις*. Diverso nomini diversa res respondet: iure igitur ex his inscriptionis verbis colligitur Graecas Asiae urbes Alexandro non fuisse subiectas, sed aequabili foedere cum eo coniunctas. Et unum saltem huius rei vestigium servatur apud Diodorum, qui Cyzicum *πόλιν σύμμαχον* vocat et ipsum id, quod Arrhabaeus urbem aggressus esset causam praebuisse narrat Antigono, cur in eum animadverteret tanquam in hostem, qui regni fundamenta labefactaret.[2]) Unde iam Droysenus sagaciter conclusit, quod nunc tituli verbis confirmatur, Graecas urbes foederatas fuisse idemque apte aliam inscriptionem attulit, in qua Antiochus rex de Ilio Scepsi aliis urbibus dicit *αἱ πόλεις αἱ ἐν τῆι ἡμετέραι συμμαχίαι.*[3])

Apparet igitur verba illa Diodori Arriani tituli Erythraei *ἀφορολογήτους* et *ἀνεῖναι* accuratissime ita interpretanda esse, ut solum tributum regium urbibus remissum sit et in eius locum successerit *σύνταξις* i. e. pecunia, quae ex foederis iure pendenda erat. Hoc quoque munere exempti fuerunt Prienenses: omnes autem tributo vacasse civitates Graecas foederatas nec per tituli verba putare licet, in quo immunitas velut privilegium Prienensibus datur, neque per se veri est simile. Alexander enim cum ad bellum proficisceretur, 1300 talenta aeris alieni contraxerat, ex quibus 500ᵗ a patre ei relicta

1) cf. Schaefer, Dem. I¹ S. 27 secundum Harpocrat. s. v. *σύνταξις*. Plut. Sol. 15. Beloch, Att. Pol. 141 not. 2.

2) Diod. XVIII 52, 3.

3) Dittenb. 158, 46. 73 = Schliemann, Trojan. Alterthümer p. 201 = Droysen, Hellenismus² II 2, 377 n. 4. Quod recentior titulus a Droyseno ad Alexandri aetatem refertur, ea de re offensionem non habet, quia si quid sub diadochorum potestate commodi restat urbibus Graecis, id sane non horum clementiae debetur, cum constet praeter Antigonum et Demetrium neminem favisse Graecis civitatibus.

erant.[1]) Multa postea insuper bello consumpta sunt et gaza regia, qua Sardibus Alexander potitus est,[2]) tam parvum ei subsidium attulit, ut paulo post propter pecuniarum inopiam classis dimittenda esset.[3]) Quae cum ita essent, regem tanto subsidio, quantum redundare potuit ex civitatum foederatarum stipendiis, se ipsum privasse vix credibile est.

Sed si eadem condicione utebantur Graeci Asiatici atque Graeci patriam terram incolentes, quaerere licet, utrum communi quoque Graecorum concilio, quod Corinthum conveniebat, ascripti fuerint necne. Recte puto rem negavit Droysenus, neque enim unum illud Tenediorum exemplum quidquam contra valet,[4]) quia nihil obstat, quominus Tenedum antequam ceterae urbes reciperentur, fortasse ante Alexandri adventum iam a Parmenione foederi adiunctam esse putemus.[5]) Immo vero inter se coniunctae erant Graecae Asiae civitates. Quorum foederum nunc de duobus maxime Iliensi et Ionico constat ex inscriptionibus quibusdam Alexandri aetate recentioribus.[6]) Ipsa tamen foedera iam Alexandri temporibus condita esse inde quis colligat, quod rex Iliensibus *ἱερὸν ἀγῶνα* promisit et quod Iones regis in memoriam et honorem Alexandrea celebrabant.[7]) Sed de Ionico foedere infra dicendum erit.

Primis post Alexandri mortem annis civitatum Graecarum condicio immutata esse non videtur. Quamquam certum huius

1) Arr. VII 9, 6.

2) Arr. I 17, 3. Diod. XVII 21, 7.

3) Arr. I 20, 1.

4) Arr. II 2, 2.

5) Parmenio et Attalus iam a Philippo in Asiam praemissi erant Diod. XVI 91, 1. XVII 2, 4. cf. inprimis XVII c. 7.

6) De foedere Iliensi vide inscriptionem circa annum 307/6 incisam apud Hirschfeldium, Archaeol. Zeitung 32, 153 (1875) = Droysen, Hellenismus² II 2, p. 382 n. 5 = Ditt. 125. — Foederis Ionici duo exstant decreta alterum Lysimachi temporibus factum E. Curtius, Arch. Zeit. 29, 188 (1872) = O. Lueders, Bullett. dell' inst. arch. 1872 p. 248 = Ditt. 137, alterum sub Antiocho Sotere Bull. de corr. hell. 9, 387.

7) Strab. p. 593. Alexandrea de quibus confer Strab. p. 644 instituta erant fortasse ad diem regis natalem celebrandum. Bull. 9, 387.

rei testimonium vix adferri potest praeter locum illum Diodori, qui Cyzicum anno 319/8 urbem foederatam fuisse tradit. Inscriptiones enim, quae huic tempori attribuendae sunt, sat multae interiorem potius urbium statum attingunt restitutionemque exulum, quae secundum Alexandri decretum (*διάγραμμα* vel *διαγραφὴ*)[1]) effecta est. Hoc solum ex decreto Nasiotarum in honorem Thersippi facto certum est, anno 319, quo contra Perdiccanos bellum gerendum erat, Graecis urbibus ab Antipatro, qui tunc regnum administravit, belli stipendia esse imposita.[2]) Utrum vero hoc regi vel regis vicario ex iure foederis licuerit praeter solitam pecuniam extraordinarias quoque pensiones exigere, an Antipater tributa imperaverit acerba temporum necessitate coactus, id propter testimoniorum penuriam diiudicari nequit.

Sed mors Antipatri, quae anni 318 initio accidit, ut recte Diodorus ait[3]) *ἀρχὴ ἐγένετο πραγμάτων καινῶν καὶ κίνησις τῶν ἐν ἐξουσίαις ὄντων ἰδιοπραγεῖν βουλομένων.* Maxime autem in hoc rerum tumultu Graecae laborabant Asiae civitates. Satrapae enim non iam Antipatri vel regis auctoritate coerciti urbes, quae in territorio eorum sitae erant, arbitrio suo subicere coeperunt et primus eorum Arrhabaeus Phrygiae satrapa urbes suas praesidiis firmavit, Cyzicum, quae milites eius moenibus recipere noluerat, obsidione cinxit.[4]) Eius exemplum secutus Clitus quoque, qui tunc Lydiam obtinebat, Ionicas urbes in potestatem suam redegit eodemque fere tempore Asander Cariae oppressisse civitates videtur.[5]) Urbes autem regni praesidio destitutae et pleraeque non satis validae, quae pro-

---

1) *διάγραμμα* cf. Hicks, Greek. hist. inscr. 130, 45 *διαγραφὴ* Hicks 125, 144.

2) CIG. 2166[e] = Earinos, *Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγελικῆς σχολῆς* Smyrna 1876 = Droysen, Hellenismus[2] II, 2 p. 374 = Hicks. 138 cf. vs. 9 sqq. De tempore huius expeditionis vide epimetrum huius capitis.

3) Diod. XVIII 50, 1.

4) Diod. XVIII 51.

5) Diod. XVIII 52, 6. de Caria et Asandro cf. Diod. XIX 62, 2 et 75, 1. 4. 6.

priis viribus[1]) potenti hosti resistere possent, singulae deinceps provinciarum administratoribus succubuerunt, donec ultor eis exstitit Phrygiae maioris satrapa Antigonus Monophthalmus. Breviter hoc loco describendum est, quomodo paulatim omnes, quae in Alexandri foedere fuerant, Graecorum civitates Antigono sese adiunxerint.

Antigonus igitur Perdiccanis devictis statim Cyzicum obsidione liberavit, Arrhabaeum et Clitum ex provinciis expulit, urbes quae invitae satrapis paruerant, sibi associavit.[2]) Haec facta sunt anno 318. Tribus annis post inter Antigonum et Seleucum Cassandrum Ptolemaeum bellum exarsit, in quo Asiae cis Halyn civitates et insulae quaedam[3]) fideliter Antigoni partes sustinebant satrapamque qui antea numquam classem paraverat, navibus adiuverunt.[4]) Et quamquam ut Erythrae ita haut dubie aliae quoque urbes ab hostibus oppugnabantur, nulla tamen ab Antigoni foedere defecit: immo novi accesserunt socii Amisus Astacus Chalcedon[5]) urbes denique Cariae,

1) Unum adest indicium urbes inter se auxilium tulisse Cyzicenorum et Byzantiorum Diod. XVIII 51, 6.

2) Diod. XVIII 52.

3) cf. Diod. XIX 62, 9 Antigonus Dioscoridem iubet *περιπλεῖν τοῖς τε συμμάχοις παρεχόμενον τὴν ἀσφάλειαν καὶ τῶν νήσων τὰς μήπω μετεχούσας προσαγόμενον.* Eodem consilio paulo ante Polemaeus, Demetrii filius Antigoni fratris (de nominis forma vide Dittenb. 133 not. 2), cum terrestribus copiis missus est. Is Erythras obsidione liberavit cf. Diod. XIX 60, 3. — Ex insulanis Rhodii maxime, qui Antigono Rhodi naves aedificare permiserunt XIX 58, 5 et Lemnii XIX 68, 3. 4 satrapae partibus favebant.

4) Ante 315 Antigonus classem non habebat Diod. XIX 58, 1. Itaque a Rhodiis et Hellespontiis navibus adiutus est. cf. Diod. XIX 61, 5. *παρὰ Ῥοδίων μεταπεμψάμενος ναῦς.* Has enim naves Rhodiorum, non Antigoni in navalibus aedificatas esse docent ipsa Diodori verba, qui si hoc dicere volebat, *ἀπὸ Ῥόδου* debebat scribere. Omnino autem naves, quae in navalibus exstruebantur, nondum confectae erant; postea demum inde truncae naves adveniunt cf. 62, 7 et 8. Hellespontiorum classem adduxit Themiso XIX 62, 7. Naves truncae in Hellespontiacis navalibus exstructae una cum Rhodiis a Dioscoride postea advectae sunt ibid. De navalibus regiis Hellespontiacis, quae etiam Seleucidarum temporibus erant cf. Ditt. 158, 54.

5) Diod. XIX 60, 3.

quae eiecto Asandro libertatem receperant.[1]) Contra Thraciae urbes a Lysimacho prohibitae sunt Antigoni partes sequi nec Byzantium quamvis satrapae Phrygiae faveret, foederi eius adscriptum est, quia civitas mercaturae studiosissima si posset omnium conservare debebat amicitias.[2]) Sic sub finem belli primi contra Antigonum gesti omnes Asiae civitates cum Antigono coniunctae erant et ex insulis Rhodus Lemnus Imbrus fortasse Andrus.[3]) Foedus integrum mansisse videtur usque ad annum 302. Nam quae a Ptolemaeo anno 309 expugnata sunt oppida Cariae, ea paulo post a Demetrio recuperata esse inde elucet, quod, dum bellum Rhodium geritur, tota continentis ora in potestate Demetrii fuisse videtur.[4]) Sola Rhodus bello Rhodio finito etsi diserte non discessit a foedere, tamen ab hoc tempore Antigoni socia esse desiit.

Quaeritur autem quanam condicione usae sint civitates foedere cum Antigono coniunctae. Liberas eas suique arbitrii fuisse censet Droysen, cui alii oblocuti sunt velut Lamprecht et Scheffler, qui solam libertatis speciem urbibus relictam esse putant.[5]) At contra eos primum facit, quod Diodorus civitates semper socias appellat.[6]) Nomini autem veram urbium condicionem respondisse documenta pactorum, quae tunc fere inter satrapas vel reges convenere, docent, in quibus haec velut sollemnis semper recurrit formula "ut Graecae civitates liberae sint et sine custodia suisque fruantur legi-

---

1) Diod. XIX 75.

2) De urbibus Thraciae Diod. XIX 73. de Byzantio XIX 77, 2 cl. Polyaen. IV 6, 8.

3) Imbrus XX 46, 4, Andrus XX 37, 1.

4) Diod. XX 19 et 27. Imbrus Atheniensibus reddita XX 46, 4. Rhodiorum condicio XX 99.

5) cf. Droysen, Hellenismus[2] II, 2, 227. III, 1, 254., Lamprecht, de rebus Erythraeorum publicis p. 40. Scheffler, de rebus Teiorum p. 27.

6) Diod. XIX 58, 5. 60, 3. 62, 9. 77, 3. XX 82, 1 cf. XIX 61, 4. *τοὺς μὲν γὰρ Ἕλληνας* (Asiaticos dici docent quae secuntur *τοὺς δ' ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις στρατηγοὺς*) *ὑπελάμβανε διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας προθύμους ἕξειν συναγωνιστάς*. Quod uno loco XIX 75, 6. *ὑπετάγησαν* scribitur, nihil contra valet.

bus."[1]) Et satis inter cetera memorabile est foedus illud ab Antigono et Asandro anno 313/2 factum, ex quo Caria Asandri provincia pars fieret dominationis Antigoneae. Cuius pacti inter leges cum haec quoque appareat, ut Graecae urbes suae sint dicionis, facile elucet etiam sub Antigoni imperio libertatem eis fuisse concessam.[2]) Hanc sententiam ea confirmant, quae de singulis quibusdam civitatibus traduntur. Sic Erythraei in titulo quodam gloriantur se sub Alexandro et Antigono liberos et immunes fuisse[3]) et cum inter Rhodios et Demetrium gravissimum exarsisset bellum, Cnidii legationem miserunt ad conciliandos adversarios, id quod nunquam licuisset civitati quae ad regis arbitrium administraretur.[4])

Accedunt alia. Si re vera, ut Lamprecht et Scheffler existimant, urbes Antigono subiectae fuerunt, cur non occasionem excutiendae servitutis datam libenter arripuerunt? At plane contrarium evenit. Primo bello nulla omnino urbs ab Antigono defecit, verum acerrime omnes partes eius tuebantur[5]) ac ne altero quidem bello etsi Graecos ad libertatem evocaverat, aliter Ptolemaeo contigit, ut urbes quasdam Antigono eriperet nisi vi et expugnatione. Sola Caunus ei prodita est,[6]) sed non ab ipsis civibus, verum — id quod haud parvi aestimandum —

---

1) cf. decretum quod Antigonus a regio exercitu contra Cassandrum impetravit Diod. XIX 61, 3 *Εἶναι δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἐλευθέρους ἀφρουρήτους αὐτονόμους.* Regium exercitum penes Antigonum tunc fuisse inde concludo, quod eius decretum *δόγμα τᾶν Μακεδόνων* vocatur. Aliter iudicat Droysen, Hellen.² II, 1, 155 not. 1. — In pace anni 311 apud Diodorum XIX 105, 1 ultimum est *τοὺς δ' Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι.* — Pactum quod ineunt Cassander et Demetrius, Diod. XX 111, 2: *ἐγέγραπτο γὰρ ἐν ταῖς συνθήκαις· πρὸς τοῖς ἄλλοις* (velut ultima condicio cf. pacem anni 311) *καὶ τὸ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἐλευθέρους ὑπάρχειν οὐ τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν.*

2) Diod. XIX 75, 1 Paulo post Asandro cum foedus laesisset eiecto Antigonus Milesiis aliisque civitatibus libertatem restituit ib. § 3. 4.

3) Dittenb. syll. 166, 23.

4) Diod. XX 95, 4.

5) cf. supra p. 170.

6) Diod. XX 27, 1. 2. *παραδόντων τῶν στρατιωτῶν.* altera Cauni arx vi capta est.

ab Antigoni mercennariis, qui arcem custodiebant. Ac ne id quidem praetereundum videtur copias Antigoni, quae ter Graeciae liberandae causa emissae sunt, semper ab omnibus libentissime esse receptas.[1]) Quod num factum esset, si Antigonus eodem tempore Asiae civitates servitute pressisset, dubitari potest. Et sic denique intellegitur in quem conversa fuerit illa pacis, quae anno 311 convenit, condicio ultima *τοὺς δ᾽ Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι.*[2]) Quae verba in Antigonum maxime dicta esse putavit Lamprecht iisque commotus suam de urbium foederatarum condicione sententiam sibi conformavit. At si vera sunt quae modo disputavimus, haec de Cassandro potius intellegi oportet, qui Graeciae quasdam civitates tunc custodiis tenebat.

Contra adversarii haec fere adferre solent. Rex Ptolemaeus qui anno 309 bellum in Antigonum movit, causam belli professus est, quod Antigonus neglectis illius pacis condicionibus in urbibus quibusdam Graecis custodias aleret. Tale quid ementiri rex non potuit, et demonstrat Diodori de bello relatio Xanthi Cauni Andri Imbri collocata fuisse Antigoni praesidia.[3]) Regium autem praesidium et urbis libertatem nullo modo conciliari posse et per se intellegitur et multis insuper Diodori locis confirmatur.[4]) At primum cavendum est, ne quod de quibusdam urbibus traditur, ad omnes transferatur; ipse Ptolemaeus de nonnullis tantum loquitur. Dein si in civitate quadam custodia commemoratur, non semper exploratum est, utrum hoc Antigoni fuerit praesidium necne; complures enim tunc civitates mercennarios conduxerunt sui defendendi causa.[5])

---

1) Primum 312/1 Polemaeus missus est Diod. XIX 77, alterum Demetrius 307/6 Diod. XX 45, tertium Demetrius iterum 304/3 Diod. XX 100. 102.

2) Diod. XIX 105, 1.

3) Diod. XX 19, 3. — De praesidiis Xanthi et Cauni locatis Diod. XX 27, 1. 2. Andri c. 37. Imbri. c. 46.

4) cf. Diod. XV 20, 2. 38, 2. XIX 73, 1. 75, 4. 61, 3. XX 19, 3. 45, 5. 99, 3.

5) cf. infra quae in capite sexto de Prienensium praesidio disputabuntur. Prienensium autem urbs satis parva erat, quae si mercennariorum custodiam habuit, idem sane de oppidis multo potentioribus Mileto Erythris aliis putare licet.

Denique Imbrus et Andrus non minus Cassandri, quam Xanthus et Caunus Ptolemaei conaminibus expositae erant, ut ipsis fortasse civibus, si Antigoni partibus faverent, optabile videretur firmum eius intra moenia habere praesidium.[1])

Alterum quod contra Droysenum Scheffler maxime monet, hoc est, quod Antigonus urbibus tributa ab Alexandro remissa denuo imperaverit. Sed hoc argumentum nititur solo Waddingtonis quodam supplemento inscriptionis illius, quae est de Tei et Lebedi synoecismo. Lacuna autem reiecto Waddingtonis invento nunc melius suppleta est a Dittenbergero; quo fit, ut hoc quoque cadat argumentum adversariorum.[2])

Graecae igitur Asiae civitates ut sub Alexandri, ita etiam sub Antigoni imperio liberae erant et aequabili foedere cum rege coniunctae.[3]) De muneribus, quae ex foedere iis prae-

1) Ut Corinthii a Demetrio custodes petiverunt Diod. XX 103, 5.

2) Wadd.-Leb. Asie mineure 86 vs. 81 sqq. *ἡμεῖς δὲ* (Antigonus loquitur) *πρότερον μὲν οὐ⟨κ ἐβουλόμεθα οὐδεμιᾶι πό⟩|λει δίδοσθαι τὰ σιτηγήσια μηδὲ σίτου γίνεσθαι παράθε⟨σιν πρὶν αὐτὰς τὰς | π⟩όλεις εἰς ταῦτα ἀναλίσκειν χρήματα συχνὰ οὐκ ἀναγκαῖα ⟨εἰς τὸν φόρον καὶ θέλομεν|ο⟩ ὐδὲ νῦν ποιεῖν τοῦτο πλησίον οὔσης τῆς φορολόγου⟨μένης νεὼς.....* Contra quae disputat Dittenb. 126 not. 29—31. Ipse autem tituli verba sic restituit *ἡμεῖς δὲ πρότερον κτέ... μηδὲ σίτου γίνεσθαι παράθε⟨σιν νομίζοντες τὰς | π⟩όλεις εἰς ταῦτα ἀναλίσκειν χρήματα συχνὰ οὐκ ἀναγκαῖα ⟨ὄντα· ἐβουλόμεθα δὲ ο⟩ὐδὲ νῦν ποιεῖν τοῦτο πλησίον οὔσης τῆς φορολογου⟨μένης χώρας...*

3) Ceterum Schefflero p. 27 "ex unoquoque tituli versu apparere" videtur, "regem omnia ea quae ad urbes pertinebant, ad suum arbitrium rexisse." At causa qua commotum regem instituisse synoecismum putat, non vera est. Censet enim, ut Alexandrum ceterosque diadochos, ita Antigonum quoque magnam et illustrem urbem condere eique nomen Antigoniam imponere voluisse. Sed ex vs. 4 apparet urbis nomen Teum mansisse. Dein non gloriae studio, sed urbium ipsarum inopia Antigonum commotum esse, ut consociari urbes iuberet, ipse recte Scheffler monuit p. 26. Ne hoc quidem Antigono exprobrare licet, eum omnia ad libitum instituisse. cf. vs. 30, ubi rex ad ea, quae inter Teios et Lebedios de urbe quadam arbitro eligenda convenerant, respicit; vs. 56—62 ubi aliam urbem invocandam esse censet, quamquam ipsi a Teiis arbitrium permissum est, vs. 85—88 multis verbis exponit se non ex suo, sed ex urbium ipsarum commodo rem quandam instituisse. In his omnibus mihi rex magis arbitri ab utrisque electi quam domini partes agere videtur.

standa erant, hoc solum constat regem ab iis et navalibus et terrestribus copiis adiutum esse [1]) Utrum vero pecuniae quoque iis solvendae fuerint necne, propter penuriam testimoniorum nescitur.

Antigono apud Ipsum interfecto Asiae pars occidentalis Lysimachi dominationi addita est, regis Thraciae, qui Graecorum libertati fuit inimicissimus. Statim enim initio regni sui Graecas Thraciae civitates ut Callatim Istrum Odessum coegerat, ut praesidia sua moenibus reciperent,[2]) Cardiam vero, cum dicto audiens non fuisset, deleverat locoque urbis dirutae condiderat Lysimachiam.[3]) Similem in modum etiam contra Asiae urbes Graecas se gessit, quas anno demum 294 Demetrio eripuerat.[4]) Epheso invitis incolis in alium locum translatae nomen imposuit uxoris suae Arsinoes[5]) et, ut urbi splendorem adderet, Colophonios et Lebedios Ephesum transmigrare iussit. Sed cum illi Smyrnaeorum auxilio freti cum rege bellum conserere ausi essent, Lysimachus proelio victor urbem evertit[6]) parique crudelitate in Lebedios quoque animadvertit, qui sedulo imperata erant exsecuti. Eandem sortem

1) cf. supra p. 170 not. 4 de navibus, quas Rhodii et Hellespontii miserunt, et Diod. XIX 58, 5, ubi in Antigoni exercitu *οἱ ἐκ τῶν συμμαχίδων πόλεων* commemorantur.

2) Quarum seditionem motam et statim oppressam enarrat Diod. XIX 73 cf. XX 25, 1.

3) Paus. I 9, 8.

4) Plut. Demetr. 35. Droysen, Hell.² II, 2, 258 et not. 1.

5) Strab. p. 640. Paus. I 9, 7.

6) Paus. I 9, 7. VII 3, 4. Tumulus vel potius tumuli civium, qui in proelio ceciderunt, nuper reperti sunt a Schuchhardtio (Kolophon, Notion und Klaros Mitth. 11 p. 398). Proelium anno 302/1 cum Prepelaus urbem aggrederetur Diod. XX 107, 5 commissum esse censet Schuchhardt p. 415. At primum Pausanias dicit Colophonios cum rege ipso conflixisse, qui anno 302 in Phrygia bellum gessit. Diod. l. l. § 2. 3. Deinde quod utroque loco Ephesi amplificationem causam fuisse Pausanias tradit, cur Colophon et Lebedus delerentur, proelium illud postquam Ephesus locum mutavit accidisse necesse est. Iam quando hoc factum sit, non constat, cum specie tamen verisimilitatis urbs anno 287 denuo condita esse putatur. Ergo illi anno vel insequenti clades Colophoniorum tribuenda erit. cf. Droysen, Hell.² II, 2, 258. Dittenb. 137 not. 3.

Astacus quoque tulit urbs Bithyniae.[1]) Contra negari non potest alias urbes velut Ephesum Ilium Samothracen a rege beneficiis esse donatas.[2]) Sed ut in his omnibus non tam ad ipsarum urbium salutem, quam ad immortalium deorum gloriam respexit, ita in aliis urbibus velut Smyrna, Alexandria Troade, Antigonia Bithyniae aedificandis et adiuvandis aut Alexandri consilia exsequi gestiebat aut sibi ipsi laudem parare studuit.[3]) Immo vero quod aliae urbes summis auctae sunt beneficiis, aliae extremis punitae suppliciis, luculenter demonstrat civitatum Graecarum tunc non foederis iure constitutam esse condicionem, sed regis clementia moderatam.[4]) In universum igitur Droyseno assentimur, qui urbes Lysimachi libero arbitrio subiectas fuisse existimat,[5]) satisque memorabile est et iure a Dittenbergero notatum, quod in titulo illo Erythraeo ab Alexandro et Antigono urbis libertas et immunitas conservatae esse dicuntur, de Lysimacho altum fit silentium.[6]) Leges tamen urbium ipsas et institutiones rex non mutavisse videtur, — titulus enim Ephesius et verba Strabonis, e quibus coniunctis illud concluserunt nonnulli viri docti, aliter explicanda sunt — sed legatis suis civitates oboedire iussit.[7]) Omnino

---

1) de Lebedo cf. Paus. I 9, 7 et VII 3, 5. de Astaco Strab. p. 563.

2) Regis in templum Dianae munificentia Ditt. 134 in sacra Samothracia ib. 138 erga Ilienses Strab. p. 593.

3) de Smyrna Strab. p. 646, de Antigonia Troade et Antigonia Bithyniae, quarum illa Alexandriam, haec Nicaeam nomen accepit Strab. p. 593. 604 et p. 565. Lysimachum in his Alexandri consilia exsecutum esse post Labahn, de reb. Clazomen. p. 15 not. 52 adnotavit Schuchhardt, Mitth. 13 p. 10. Unde explicatur, cur Plin. h. n. V 29 et Paus. VII 5, 1. Alexandro Smyrnae restitutionem tribuant.

4) Quae quam varia fuerit, Heracleae exemplum demonstrat. Memn. c. 6. 7 (FHG. III).

5) Droysen, Hell.[2] II, 2, 227. Quod iure confirmari dixit vir doctissimus nummis urbium huic tempori tribuendis, qui semper fere Lysimachi imaginem praebent. (L. Muelleri librum qui inscribitur: 'Münzen des Lysimachos' inspicere non potui.)

6) Ditt. 166 vs. 24.

7) Ditt. 134 et Strabo p. 641 (§ 21 fin. Meineke). De his vide epimetrum. — De Lysimachi legatis cf. infra, ubi de foedere Ionico agitur.

autem gravis fuit Lysimachi dominatio et bene intellegitur, cur Demetrio, qui e Macedonia profugus anno 287 Asiae oram attigit, tot statim accesserint urbes et Seleucum, cum contra Lysimachum proficisceretur, undique seleucissantes in urbibus adiuverint.[1]) Et si Lemnii Seleucum et Antiochum teste Phylarcho templis honoraverunt, quod insulam Lysimachi servitio eripuissent, eidem fortasse tempori tribuenda est Seleuciorum, quae Erythris celebrabantur, institutio.[2])

Sed proelium Corupediense, quo regnum simul cum vita amisit Lysimachus, Seleucidarum tempora secuta sunt ob testimoniorum defectum admodum ignota. Quaenam sub iis urbium Graecarum condicio fuerit, non satis constat. Nonnullas tunc civitates Gallorum maxime mercennariorum ope libertatem obtinuisse Memnon testatur.[3]) Sed tamen quod de quibusdam adnotatur, id ad omnes referri vetant ipsa scriptoris verba, qui plerosque eius temporis dynastas Graecorum libertati invidisse addit. Seleucum in his fuisse satis verisimile est[4]) ac ne Antiochum quidem filium eius favisse civitatibus inde intellegitur quod post Gallorum in Asiam transitum praeter cetera munera Gallicum quoque tributum ab urbibus exegit.[5]) Attamen commune quod a Gallis instabat periculum, regem commovisse videtur, ut lenius in urbes animadverteret animosque civium sibi conciliaret. Sic in epistula quadam ad Erythraeos data libertatem, quam cives sibi paraverant, se conservaturum esse pollicetur et civitati ultro tributum, quod ad bellum Gallicum solvendum erat, remittit.[6])

1) Demetrii adventum vide ap. Plut. Dem. 46. σελευκίζοντες Polyaen. VIII 57 (Melber) cf. Droysen, Hell.² II, 2, 226.

2) De Lemniis Phyl. hist. XIII ap. Ath. 6, 255ᵃ. Seleucia Erythris in honorem Callinici celebrata esse putant Foucart, rev. archéol. 1865 p. 300, Lamprecht, de reb. Erythr. publicis p. 47 not. 2.

3) Memnon c. 19, 4. cf. Droysen, Hell.² III, 1, 254 sq.

4) cf. Memn. c. 11 qui enarrat, quam imperiose Seleucus Heracleotis responderit. Recte Droysen l. l. not. 1 inde quod in titulo Erythraeo Ditt. 166, 23 Seleuci nomen non apparet, Seleucum urbi libertatem non concessisse concludit.

5) cf. Ditt. 166, 28.

6) Hic est titulus ille Erythraeus iam saepius adlatus apud Ditt. 166 = E. Curtius, Monatsber. d. kgl. Akad. in Berlin 1875 p. 554 sqq. Ceterum

Paulo post urbes Ionicae — et de his potissimum agitur — Ptolemaeo Philadelpho sese adiunxisse videntur: tale enim quid concludere licet ex clarissimae illius Philadelphi pompae descriptione a Callixeno Rhodio instituta, in qua praeter alia multa spectacula Corinthi quoque et Ionicarum urbium imagines ducebantur.[1]) Quamquam Droysenus pompam illam superstite adhuc Ptolemaeo Lagi filio a Philadelpho factam esse censet, hoc est intra annos 285 et 283.[2]) At sic non bene convenit aetas Callixeni, quem spectatorem pompae iam satis adultum fuisse iure, ut mihi quidem videtur, statuit Carolus Muellerus.[3]) Libros autem de Alexandria composuit Callixenus sub Ptolemaeo Philopatore, id est intra annos 222 et 205, vel dimidio ut paciscar, circa annum 214. Itaque si recte Droysenus pompam annis 285—283 tribuit, admodum senem et nonagenarium fere sua conscripsisse Callixenum necesse est: quod num probabile sit, nescio. Sed si quis annum pompae aretius definire vult, ei proficiscendum erit a notissimis illis Theocriti versibus in encomio Ptolemaei.[4]) Enumerat poeta provincias, quas Philadelphus regno patris addit, Pamphyliam Lyciam Cariam Cycladas alias multas, sed omittit Ioniam, unde luculenter apparet tunc Ioniam Ptolemaei nondum fuisse. Atqui carmen Theocriteum scriptum est post nuptias Philadelphi et Arsinoes, quae intra annos 276 et 273 factae esse videntur.[5]) Altera ex parte ante Philadelphi de-

secundum Lamprechtium, de rebus Erythr. p. 44, cui assentitur Ditt. 160 not. 1, Antiochus praesidium belli gerendi causa Erythris eduxit. De aetate tituli Ditt. 166 cf. epimetrum huius capitis.

1) Apud Ath. V, 196^{a} usque ad 203^{b}, cf. inprimis 201^{d} sq.

2) Droysen, Hell.^{2} III, 1, 43. 53.

3) Mueller, FHG. III, 55 col. 1. Sub Philopatore scripsisse Callixenum ibidem recte statuit Mueller.

4) Theocr. carm. XVII 86 sqq.

5) Quaestio de nuptiarum tempore intricatissima est. Droysen (Zs. f. Alterthumswiss. 1843 p. 54 sqq. Hellen.^{2} III, 1, 268 not. 3) eas paulo ante annum 266 factas esse demonstrare conatus est. Quam sententiam refutavit Wiedemann, Rh. M. 38, 384 sqq., cum Arsinoen iam ante 270 uxorem Philadelphi fuisse inscriptione columnae Bulaquensis probaret. Ipse tamen, si fides Krallio, Studien zur Geschichte des alten Egypten II, 3

cessum rursus amissam esse Ioniam marmor Adulitanum demonstrat, quod in recensendis provinciis, quas a patre accepit Ptolemaeus Euergetes, Cariam Lyciam Cycladas adfert, de Ionia tacet.[1] Porro cur Corinthus et Ionicae urbes potissimum in pompa ducerentur, causa ea fuisse videtur, quod tunc ipsum cum Ptolemaeo iunxerant amicitiam. Atqui Corinthus postquam intra annos 307—303 Cassandro a Ptolemaeo tradita est, inde ab anno 303 semper in Demetrii et Antigoni Gonatae filii potestate erat, quoad initio belli Chremonidei Alexander Crateri filius, qui Gonatae praesidio praeerat, a patruo defecit.[2] Necessario autem Alexander Ptolemaeo se adiungere debebat, qui tunc cum Graecis civitatibus et Alexandro Molosso contra Antigonum bellum conflaverat simulque cum Antiocho rege Syriae et fortasse cum Maga Cyrenaeorum domino pugnabat.[3] Facile autem fieri potuit ut eodem tempore Aegytiorum rex, cuius naves innumerabiles oram Asiaticam omnibus fere locis aggressae erant, Ionicas quoque civitates sibi conciliaret. Anno igitur fere 266 pompa illa tribuenda videtur. Sed felicem Ptolemaei rerum statum mutavit clarissima Antigoni prope Con victoria, quam paulo post pax insecuta est inter Antigonum Antiochum Ptolemaeum facta.[4] Periculo autem, quod a Ptolemaeo imminebat, remoto Antiochus contra Graecas Asiae civitates sese convertisse easque suppressisse videtur. Nam sub finem eius urbes Ionicas denuo ei subiectas fuisse decretum docet Antiochi Dei, quo libertatem eis restituit.

Wien 1884, erravit quod eodem tempore Arsinoen nupsisse Philadelpho et Euergetam adoptasse putavit (secundum Suid. s. v. *Καλλίμαχος* Ol. 127, 2 anno 271/0). Qua de re tutius videtur eam profiteri sententiam, quae adumbrata primum a Buechelero Rh. Mus. 30, 55 sqq. et Koeppio ib. 39, 209 sqq. 211 not. nuper melioribus argumentis fulcita est ab Alfredo Gercken, Rh. Mus. 42, 270 sqq., 606, qui nuptias inter annos fere 276—273 incidere arbitratur.

1) CIG. 5127 A 5 = Hicks 173, 5.

2) Corinthus Ptolemaeo traditur Droysen II, 2, 85, Cassandro II, 2, 183 a Demetrio expugnatur p. 186. Defectio Alexandri III, 1, 239.

3) cf. de hoc bello maxime Koeppium, die syr. Kriege der ersten Ptolemaier, Rh. Mus. 39 p. 209 sqq.

4) Droysen III, 1, 276. Koepp p. 218.

Nonnullae tamen tunc quoque harum regionum urbes Ptolemaei remanebant in potestate ut Ephesus maxime, Miletus, Magnesia ad Maeandrum sita, fortasse etiam Priene.[1]) Milesiorum autem animos Timarcho tyranno eiecto sibi devinxit Antiochus, Antiochi filius, ob id ipsum a Milesiis Deus nominatus, omnibusque Ionum civitatibus libertatem donavit.[2]) Sola Ephesus ab Aegyptiis retenta est. Sed paulo post urbes rursus Ptolemaei Euergetis partes secutae sunt, ut confirmatur Iustini testimonio et marmoris Adulitani, quod in numero provinciarum, quas Euergetes paterno regno addidit, Ioniam quoque refert.[3]) Omnibus autem his Asiae regionibus Antiochum quendam Ptolemaeus praefecit. Paucis deinde annis interiectis urbes Ionicae cum omnes tum maxime Smyrnaeorum civitas Seleuco Callinico auxilium tulerunt.[4]) Omnino vero per totum hoc tempus, quo saevissimis bellis inter Seleucum Callinicum, Antiochum Hieracem, Gallos, Attalum gestis devastabatur Asia, Seleucidarum autem nulla fere erat cis Taurum potentia, urbes libertate ab Antiocho restituta fructae esse videntur.

Seleucidarum cis Taurum dominationem Attalo devicto restituit Achaeus. Qui cum paucis annis post ab Antiocho et Attalo superatus esset, Asiae pars maior Attalo Pergami regi obvenit auxilii praemium, quod Antiocho tulerat. Urbium magna pars tunc stipendiaria erat.[5]) Sed sub finem illius saeculi omnes Asiae regiones occidentales Attalo Rhodiisque ereptae

---

1) Droysen III, 1, 320.

2) Ioseph. Antiq. Iud. XII, 3, 2. Hunc locum primus recte interpretatus est Droysen III, 1, 330 not. 3. De Epheso retenta cf. Droysen III, 1, 376 not.

3) vs. 14 *κυριεύσας δὲ . . . . . Κιλικίας καὶ Παμφυλίας καὶ Ἰωνίας καὶ . .*, Iustin. XXVII 1, 5.

4) cf. lapidem Oxoniensem, quo continetur Smyrnaeorum decretum, CIG. 3137 = Ditt. 171. Vide etiam Ditt. 172. Iustinus XXVII 3, 2. Etsi causa qua commotos Seleuco se adiunxisse Iones dicit Iustinus inepta est, tamen de re non dubitandum. Koepp p. 221.

5) cf. Liv. XXXVII 55, 6 civitates Graecae quae Attali stipendiariae fuissent. cf. XXXVIII 39, 7. Quod Polybius XXI 48, 3 *ὅσαι δ' Ἀττάλῳ σύνταξιν ἐτέλουν, ταύτας ἐπέταξαν τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι φόρον* dicit, inde vix concludendum est, urbes cum Attalo foedere coniunctas fuisse.

sunt a Philippo rege Macedonum.[1]) Cuius fortunam evertit proelium Cynoscephalense, quo commisso omnem quam Philippus occupaverat terram, rursus dominationi adiunxit suae Antiochus Magnus. Is tunc praeter Smyrnam et Lampsacum omnes civitates Graecas in antiquam imperii formulam redegit,[2]) quae a servitute non multum diversa erat.[3]) Nam ubique in urbibus Ioniae et Aeolidis rex praesidia habebat,[4]) tributa imperabat,[5]) omnia ex suo agebat arbitrio.[6]) Sed apud Magnesiam fracta est Syrorum potentia et omnibus ex provinciis cis Taurum sitis cedere Antiochus coactus est. Terra regi adempta inter socios populi Romani, Eumenem et Rhodios, divisa est, ita quidem, ut maior pars illi, his Caria et Lycia daretur. Graecarum urbium ea pars, quae iam Attalo stipendiaria fuerat et ea, quae ab Antiochi partibus steterat, Eumeni tradita est frustra contra nitentibus Rhodiis, qui his temporibus vindices soli exstitere Graecorum Asiaticorum libertatis.[7]) Ceterae omnes libertate donatae et populi Romani sociae factae sunt et in hac condicione mansisse videntur, dum anno 133 cum Attalidarum regno maxima Asiae pars a Romanis in provinciae statum redacta est. Plerisque tunc civitatibus ademptam esse libertatem per se apparet, quam quae retinebant, postea aliae aliis amiserunt de causis.

---

1) cf. pacem post proelium Cynoscephalense Philippo datam Liv. XXXIII 30, 2 sq.

2) Smyrna et Lampsacus regi resistunt Liv. XXXIII 38, 3. XXXV 42, 1. Diod. XXIX 7, 1. — Liv. XXXIII 38, 1. Eodem anno Antiochus rex ..... omnes Asiae civitates in antiquam imperii formulam redigere est conatus.

3) Liv. XXXVIII 37, 3.

4) Polyb. XXI 14, 2 et maxime § 8 = Liv. XXXVII 35, 9.

5) Polyb. XXI 48, 2 = Liv. XXXVII 55, 6.

6) Polyb. XXI 43, 2.

7) cf. pacis instrumentum quae Apameae convenit Polyb. XXI 48 = Liv. XXXVIII 39. Libertatem acceperunt nominatim praeter eos, qui ab Antiocho defecerant, Colophonii Cymaei Mylaseni Clazomenii Milesii Ilienses Dardanii Chii Smyrnaei Erythraei Phocaeenses. — Eumenis et Rhodiorum coram senatu de libertate Graecorum contentio Liv. XXXVII 53 et 54.

Ultimo huius capitis, quo de condicione urbium Graecarum qualis fuerit sub Alexandro eiusque successoribus agitur, loco breviter enarranda sunt, quae de foedere Ionico ab Alexandro renovato traduntur.[1]) Foedus ab Antigono conservatum esse per se veri est simile et insuper confirmatur initio decreti regii, quod est de synoecismo Tei et Lebedi, si quidem ibi iubet Lebediorum legatum, qui missus foret in Panionium, adiungi Teiorum legatis, cum sacra fierent.[2]) Ceterum synoecismum non perfectum numerumque urbium non imminutum esse suo iure Scheffler censet.[3]) — Ne Lysimachus quidem foedus delevit, sed praefectum militarem ei praeficere satis habuit, quibus ex praefectis unus honoratus est communi Ionum decreto, quod adhuc servatur.[4]) Idem decretum docet tunc cum perscriptum est, h. e. intra annum 295/4—287/6, societatem tredecim urbes fuisse complexam: unde manifestum fit Smyrnam ab Antigono et Lysimacho denuo conditam foedere receptam esse. Hic tamen civitatium numerus imminutus est anno fere 287 Colophonis et Lebedi excidio.[5]) Quod cum in titulo quodam ad Antiochum Sotera dato rursus appareat tredecim urbium concilium, inde concludere fortasse licet decretum hoc Ionum commune non primis regis Antiochi annis, sed postea demum factum esse: nam quae usque ad annum 281 et finem Lysimachi haud dubie dirutae iacuerant urbes, vix iam initio regni Antiochi restitutae erant.[6]) Ceterum decreto sat magni honores, templum et celebratio nataliciorum in reges Antiochum Sotera et Antiochum filium et reginam Stratonicen conferuntur, ita tamen ut non tam pro acceptis beneficiis, sed

1) cf. Gilbert, Griech. Staatsaltert. II, 155.

2) Lebas, Asie mineure 86 = Hicks 149 = Ditt. 126 vs. 1.

3) Scheffler p. 25 sqq.

4) Curtius, Arch. Zeit. (1872) 29, 188 = O. Lueders, Bulletino dell' Inst. 1872 p. 248 = Ditt. 137 de Hippostrato Milesio. Alter Ionum dux videtur fuisse ille Σω...., qui in inscriptione Prienensi commemoratur IMB. 402, 11.

5) de tempore decreti cf. potissimum Dittenbergeri not. 1—3, de urbium excidio supra p 176.

6) Bull. 9, 387 cf. infra in epimetro.

ad beneficia accipienda eos latos esse appareat.[1]) Praeterea aliud quoque Ionum decretum exstat, cuius aetas accurate definiri nequit, sed tertio ante Chr. saeculo assignanda videtur,[2]) et nummi quidam, qui concilium tredecim urbium usque in Antonini Pii et Aurelii tempora mansisse testantur.[3])

De institutis foederis pauca tantum nota sunt. Nomen concilii, quo ipsum se significat, est *Ἰώνων τὸ κοινὸν τῶν τρεισκαίδεκα πόλεων* vel *τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων* vel *αἱ πόλεις αἱ Ἰάδες* vel *οἱ Ἴωνες*. Constitit secundum illam aetatis Lysimacheae inscriptionem ex senatoribus (*βουλευταῖς*), qui a singulis mittebantur urbibus, et bene convenit cum hoc incerti ille temporis titulus, quo aliquid decernitur a senatu Ionum, cui praeest prytanis.[4]) Contra in decreto Foucartiano agitur de synedris, quos civitates delegabant, eademque legatorum significatio recurrit in decreto foederis Iliensis, quod paulo priore tempore factum est.[5]) Utroque autem nomine ut apud Aetolos iidem significari videntur.[6])

Difficilior quaestio est de legatorum numero. Nam ex epistulae illius Antigoni, quae est de synoecismo Tei et Lebedi, initio apparet a Lebediis unum, plures a Teïis missos esse.[7]) Illud autem quodammodo probare videtur decreti Foucartiani finis, quo, cum antea constitutum sit, nomina legatorum inscribenda esse patris nomine adiecto, singula tantum a singulis urbibus legatorum enotantur nomina.[8]) Contra maiorem numerum tuetur eiusdem tituli versus octavus, quo si vera sunt, quae supplevit Foucartus, vir rei epigraphicae peritissimus, binos ex singularum urbium synedris eligendos esse de-

1) cf. maxime vss. 14—19.

2) CIG. 2909 de tempore cf. Koehler, Mitth. 10, 36 not. 1.

3) Mionn. Ionie no. 1—5, Suppl. 1—7. Head, hist. num. 490.

4) Ditt. 137, 20. CIG. 2909 vs. 1 sqq.

5) Bull. 9, 390 vs. 26. *τοῦ συνεδρίου* vs. 30. *τοὺς συνέδρους τοὺς ἀπὸ τῶμ πόλεων* vs. 40. 44 etc. de foedere Iliensi cf. Ditt. 125 vs. 1. 14 etc.

6) de Aetolorum delegatis cf. Gilbert, Staatsaltert. II p. 28 not. 4.

7) cf. p. 182 not. 2.

8) cf. Bull. 9, 390 vs. 45 sq.

cernitur, qui ad regem mittantur.[1]) Ita vero, ut putemus sicut in foedere Aetolico legatorum numerum diversum fuisse ex magnitudine urbium foederatarum, res diiudicari nequit, quia ex fine decreti Foucartiani luculenter apparet unum fuisse Ephesiorum, unum Lebediorum legatum, hoc est potentissimae et infirmissimae urbis. Donec igitur novi reperiuntur tituli, ut verisimillimum hoc proponere licet: plures ex unaquaque civitate convenisse homines, sed unum inter eos fuisse iustum synedrum horumque synedrorum nomina exstare in lapide Foucartiano. Quae si vera sunt, versu 8 non *συνέδρ⟩ων* cum Foucartio sed *ἡκόντ⟩ων* vel tale quid supplendum est.

Utrum de rebus gerendis deliberaverit concilium necne, nescitur: quae exstant eius decreta, fere honoraria sunt. Honores autem, qui ibi conferuntur, sat magni sunt, ut statua equestris in Panionio ponenda, immunitas tributorum in omnibus urbibus Ionicis, templum, dies festi, alii denique, in quos etiam referenda est cena in Panionio praebenda. Nam quod in titulo quodam Prienensi Laricho cuidam praeter cetera privilegia cena quoque datur in Panionio,[2]) eam non ex suo arbitrio addidisse videtur Prienensium civitas — quod satis mirum esset —, sed ex communi Ionum decreto, quod haud dubie antea impetraverat. Ceterum graviora, quibus honores in aliquem conferebantur, Ionum decreta non solum in ipso Panionio insculpta,[3]) sed etiam cum singulis civitatibus per synedros communicata et ab iis in tabulas publicas relata sunt.[4]) Sic decreti, quod in honorem Hippostrati factum est, adhuc servatur Smyrnaeorum antigraphum; et inscriptio illa, qua rex Antiochus domusque eius celebratur, in lapide exstat Clazomenio. Contra si qua urbs decretum latius innotescere voluit, id venia synedrii impetrata in Panionio collocandum curavit.[5])

1) *ἑλέσθαι δὲ τῶν συνέδρ⟩ων δύο ἀφ' ἑκάστης πόλεως κτέ.* vs. 8.

2) IMB. 415 vs. 4 *καὶ σίτησιν ἐμ πρυτανείωι καὶ ἐμ Πανιωνίωι.*

3) Decretum quo Hippostratus honoratur, in ipsa basi statuae incisum esse videtur, quae in Panionio ei ponenda erat, vs. 25 cl. vs. 14.

4) vs. 20 Lapis Smyrna Athenas portatus est. — Bull. 9, 390 vs. 42. Decretum Clazomenis inventum est.

5) CIG. 2909.

Sacra Panionia, quae Neptuno Heliconio celebrabantur, secundum Strabonis verba a Prienensibus administrata sunt,[1]) quo factum est, ut notissimo apud Graecos more sacerdotium Neptuni Prienes publice locaretur. Huius rei documenta quaedam etiamnunc remanent,[2]) ex quibus apparet iura et privilegia sacerdotis ab Ionibus definita et columnae cuidam incisa fuisse.[3]) Accedebant peculiares quidam honores a Prienensibus sacerdoti concessi velut cena in prytaneo, prima in ludis spectandis cavea, alii denique minores. Ipso munere per vitam fungebatur et sacra Neptuni instituit secundum leges ab Ionibus sancitas.[4])

Epimetrum de inscriptionibus quibusdam quarto et tertio saeculo tribuendis.

1. Decreti Attici, quod edidit Cumanudes *Ἐφημερὶς ἀρχαιολογ.* 1886 p. 217 quodque circa medium fere saeculum quartum incisum esse ex litterarum forma arbitratur, paulo pleniorem conatus sum proponere formam.

⟨ἐπειδὴ κτἑ. . . . .
ἀπο⟩δεικνύμενοι τ⟨ὴν ἑαυτῶν οἰκειότητα ἣν ἔχοντες⟩
διετ⟩έλουν καὶ ταῦτα πάντ⟨α . . . . . . διῴκησαν; . . . . . .
διαφυλάξ-⟩
αν⟩τες τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖ⟨ς ὑπάρχουσαν ἀρετὴν καὶ εὔνοιαν
πρὸ-⟩

---

1) Strabo p. 639 cf. p. 384.

2) IMB. 426. 427. de more Graecorum sacerdotia locandi dixit Hicks. IMB. III, 1, 47 col. b.

3) *ἀτελὴs δ᾽ ἔσται π⟨άντω⟩ν καθάπε⟨ρ καὶ ἐν τ⟩ῆι στήληι ἀναγέγ⟨ραπτα⟩ι* IMB. 426, 8 sq cl. 427, 3 *ἀτελὴs δ᾽ ἔσται καθ⟩άπερ Ἴωνες δεδώκασι.*

4) 426 a b = 427 b 1. *ἱεράσεται δὲ τὸμ βίον τὸν αὐτοῦ καὶ τὴν θυσίαν τῷ Ποσειδῶνι συντελεῖ κατὰ τοὺs νόμους τῶν Ἰώνων.* Quod ex Strabonis verbis p. 384 *καθιστᾶσιν ἄνδρα νέον Πριηνέα τὸν τῶν ἱερῶν ἐπιμελησόμενον* elucere videtur non per vitam munere fungi Neptuni sacerdotem, Hicksius iam monuit IMB. III, 1, 47 a diversis temporibus diversam fuisse sacerdotii administrationem.

ς⟩ τὸν δῆμον, δοῦναι αὐτοῖς ⟨πάντα τὰ αὐτὰ ἅπερ τοῖς ἄλλοις εὐ-⟩
εργέταις, ἐπειδὴ καὶ οἱ πα⟨ρ᾽ ἡμῶν ἀφικόμενοι πρέσβεις εἰλήφ-⟩
ασιν πολιτέαν ἐμ Πριήνει. ⟨ὅπως δὲ φανερὸν ἦι πᾶσιν τοῖς προς-⟩
πολιτευομένοις πρὸς τὸν δ⟨ῆμον τῶν Ἀθηναίων ὅτι χάριτας ἐπί-⟩
σταται ἀποδιδόναι ὁ δῆμος τ⟨ῶν εὐεργεσιῶν ἀξίας· ἀγαθῆι τύχ-⟩
η⟩ι δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ τοὺς πρ⟨οέδρους οἳ ἂν λάχωσι προεδρε-⟩
ύ⟩ειν εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησ⟨ίαν τὴν εἰς . . . .
ον γιγνομένην προσαγαγε⟨ῖν αὐτοὺς πρὸς τὸν δῆμον . . καὶ
χρηματίσαι ὑπὲρ τῆς δωρεᾶ⟨ς αὐτῶν, γνώμην δὲ ξυμβάλλεσθαι τῆς
βουλῆς εἰς τὸν δῆμον ὅτι ⟨δοκεῖ τῆι βουλῆι εὐεργέτας εἶναι Μα-
καρέα Λυκωπάδου Θ . . . .
ελη⟨ν Η⟩γησι . . . .

Supplementa versus 11, quae propter sollemnem, quae dicitur probuleumatica, formulam satis certa videntur, quinquaginta fere litteras singulos versus esse complexos docent. Decretum in honorem factum videtur Macarei Lycopadis filii et alterius cuiusdam hominis, qui fortasse legati erant Prienensium. In Lycopadis nomine non offendo, derivatum est a *Λυκώπας* ut *Βορεάδης* a *Βορέας* cf. Lobeck, pathol. elem. p. 254. *Λυκώπας* autem eadem ratione natum est, qua *Γοργώπας* nomen satis usitatum. Ceterum singula, quae supplevi, inprimis in vs. 7, incerta esse vix est quod moneam neque haec adferrem nisi decretum spectaret ad Prienensium historiam.

2. Epistula Alexandri Magni ut videtur ad Chios data, cuius duo frustula primus edidit Blastos *Χιακὰ* p. 224 sq., quorum prius repetivit Boeckhius CIG. 2214[b]. Denuo lapidem

examinavit Haussouillier multoque correctius praebuit apographum Bull. 3, 320. Quocum coniungendum est tertium eiusdem, ut videtur, lapidis fragmentum nuper a Studniczka eodem loco repertum cf. Mitth. 13, 165, 2. Nexus sententiarum sic fere restitui posse videtur

A. (Hauss.)

λος
δ π⟩αρέσται
. . . . αὐτοῦ. ὅσοι δ᾽ ἂν τὸ ⟨τάγ-
μα ὅ ἂν τά⟩ξηι ὁ δῆμος μὴ κατα⟨βάλ-
λωσιν, ἐγ⟩γύους φυλασσέτω ἡ ἀ⟨ρχ-
ὴ καὶ δεδ⟩εμένους. ἂν δ᾽ ἀποδρά⟨ση-
ι τις, τὰ ἐπ⟩ίτιμα ἀποτίνειν τ⟨ὴμ?
βουλὴν?· τῶ⟩ν δ᾽ ἄλλων Χίων μηδέ⟨να
ἔτι φεόγει⟩ν ἐπὶ βαρβαρισμῶ⟨ι .
. . . . ων μηδ᾽ Ἀλκίμαχο⟨ν ἐπ-
ιζητεῖν ἐπε⟩ιδὴ διεμαρτυρ . .
. . . . ος ἐξελθεῖν προ . .
. . . . ὁ δεῖνα⟩ δὲ, ἐμός τε φίλος ⟨ἐὼ-
ν καὶ εὔνους τ⟩ῶι πλήθει τῶι ὑ⟨με-
τέρωι ἀεὶ· — τοῖ⟩ς μὲγ γὰρ φεόγου⟨σ-
ιν ὑμῶν ὑπηρετ⟩εῖν, τὴν δὲ πόλ⟨ιν
ἀπολυθῆναι τῆ⟩ς ὀλιγαρχίας ⟨ἔσ-
πευδε καὶ πρότε⟩ρον παρ . . .

B. (Hauss.) C. (Studn.)

ιμου καὶ σι
ωι περὶ ὑμᾶς
ἢ κατὰ τοῦ πα-
τρὸς⟩ αοτοι οσα . . . η πόλις ἀποδ-
οῦναι πρώτωι τ . . . των καὶ αὐτὸ-
ν καὶ τοὺς φιλ . . . . ν καὶ πιστεύ-
ειν ὡς ὄντι φι . . . . ταῦτα γὰρ πο-
ιοῦντες χαρ . . . . . μ⟩οι καὶ εἴ ⟨τι
ἐμοῦ δέοισθ⟨ε καὶ ἕ?⟩τερον ἂν ὑμ⟨ῖ
ν ὑπηρετοί⟨ην.

A.

ΛΟΣ
ΔΕ ΠΑΡΕΣΤΑΙ
ΑΥΤΟΥΟΣΟΙΔΑΝΤΟΤΑΓ
ΜΑΟΑΝΤΑΕΗΙΟΔΗΜΟΣΜΗΚΑΤΑΒΑΛ
ΛΩΣΙΝΕΓΓΥΟΥΣΦΥΛΑΣΣΕΤΩΗΑΡΧ
ΗΚΑΙΔΕΔΕΜΕΝΟΥΣΑΝΔΑΠΟΔΡΑΣΗ
ΙΤΙΣΤΑΕΠΙΤΙΜΑΑΠΟΤΙΝΕΙΝΤ
ΤΩΝΔΑΛΛΩΝΧΙΩΝΜΗΔΕΝΑ
ΕΤΙΦΕΟΓΕΙΝΕΠΙΒΑΡΒΑΡΙΣΜΩΙ
ΩΝΜΗΔΑΛΚΙΜΑΧΟΝΕΠ
ΙΖΗΤΕΙΝΕΠΕΙΔΗΔΙΕΜΑΡΤΥΡΗ
ΟΣΕΞΕΛΘΕΙΝΠΡΟ
ΔΕΕΜΟΣΤΕΦΙΛΟΣΕΩ
ΝΚΑΙΕΥΝΟΥΣΤΩΙΠΛΗΘΕΙΤΩΙΥΜΕ
ΤΕΡΩΙΑΕΙΤΟΙΣΜΕΓΓΑΡΦΕΟΓΟΥΣ
ΙΝΥΜΩΝΥΠΗΡΕΤΕΙΝΤΗΝΔΕΠΟΛΙΝ
ΑΠΟΛΥΘΗΝΑΙΤΗΣΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣΕΣ
ΠΕΥΔΕΚΑΙΠΡΟΤΕΡΟΝΠΑΡΑΝ

B.

ΤΡΟΣΑΟΙΟΙΟΣΑ
ΟΥΝΑΙΠΡΩΤΩΙΤ
ΝΚΑΙΤΟΥΣΦΙΛ
ΕΙΝΩΣΟΝΤΙΦΙ
ΙΟΥΝΤΕΣΧΑΡ
ΕΜΟΥΔΕΟΙΣΘΕΚΑΙΕ
ΝΥΠΗΡΕΤΟΙΗΝ

C.

ΙΜΟΥΚΑΙΣΙ
ΣΙΠΕΡΙΥΜΑΣ
ΗΚΑΤΑΤΟΥΠΑ
ΗΠΟΛΙΣΑΠΟΛ
ΤΩΝΚΑΙΑΥΤΟ
ΝΚΑΙΠΙΣΤΕΥ
ΤΑΟΤΑΓΑΡΠΟ
ΛΟΙΚΑΙΕΙΤ
ΤΕΡΟΝΑΝΥΜ

Res de qua agitur fere haec est. Dum Alexander Gordii commoratur, Memnon Rhodius cum classe Persica Chium cepit ab Apollonide Phisino Megareo proditam, sed paulo post cum Mytilenen oppugnaret, morbo absumptus est.[1]) Eius in locum successit Pharnabazus, qui Chium urbem optimatium factioni tradidit. Sed insequenti iam anno cum Persarum spes exitu proelii Issici attenuata erat et nova Macedonum classis duce Hegelocho advenit, populus dominationem paucorum propter varias, quibus factionem popularium affecerant, ignominias sibi invisam evertit.[2]) Qui imperium urbis gesserant, Apollonides Phisinus Megareus ad Alexandrum in Aegyptum, ut poenas darent, missi sunt. Qua re non contentus populus in alios quoque, quos sibi inimicos esse putabat, animadvertisse videtur falso tanquam cum Persis consilia communicavissent crimine illato.[3]) Quod cum comperisset Alexander, ut prava civium studia coerceret, ipsam hanc epistulam conscripsisse videtur.[4]) Initio, quod servatum non est, rex fortasse imperaverat, ut omnes in quos crimen coniectum esset, statim custodia tenerentur, populus vero certam quandam definiret pecuniam eosque solos in vincula coniceret, qui pecuniam illam non solverent. Addit deinde multam magistratui irrogandam esse, si qui custodia effugerit et vetat quemquam in posterum quod Persarum rebus studuerit, accusari Alcimachumque de ea re quaestionem instituere. Ad postremum hominem quendam sibi amicum populo commendat et in fine epistulae Chiis pollicetur se quoque gratias eis relaturum esse, si in hac re imperata fecerint.

---

1) Omnes has res enarrat Arrianus II, c. 1 et 2 et III 2, 3—7.

2) Imaginem Philiti tyrannicidae ignominiose tractaverant cf. titulum apud Kirchhoff, Monatsber. der Berl. Akad. 1863 p. 265 = Hicks. 126 et Sauppii commentationem de duabus inscription. Lesbiacis p. 30. Idem Ephesi fecerunt oligarchi Arr. I 17, 11.

3) Idem Ephesi 334 factum est Arr. I 17, 12 *καὶ Σύρφακα μὲν ..... κατέλευσαν· τοὺς δὲ ἄλλους διεκώλυσεν Ἀλέξανδρος προσωτέρω ἐπιζητεῖν* (cf. quae in decreto supplevi) *καὶ τιμωρεῖσθαι γνοὺς ὅτι ὁμοῦ τοῖς αἰτίοις καὶ οὐ ξὺν δίκῃ τινάς, τοὺς μὲν κατ᾽ ἔχθραν, τοὺς δὲ κατὰ ἁρπαγὴν χρημάτων ἀποκτενεῖ, ξυγχωρηθὲν αὐτῷ, ὁ δῆμος.*

4) cf. adn. praecedentem.

De singulis vix est quod addam. Alcimachus, qui vs. 10 A tituli commemoratur, idem esse videtur, quem Arrianus I 18, 1 ab Alexandro missum esse narrat, ut Aeolicas et Ionicas urbes liberaret. Codices Arriani diversas nominis formas praebent, Florentinus habet *Ἀντίμαχον*, Parisinus *Ἀλκίμαχον*, alii *Ἀλκίμαλον*, Sintenis coniecit *Λυσίμαχον*. Fortasse Alcimachus et Lysimachus fratres erant, cf. Droysen, Hell.[2] I, 1. 201 not. 3. Alcimachus ut videtur Chium traiecerat, ut ibi eundem rerum ordinem ab Alexandro constitutum efficeret atque in ceteris urbibus. — Ceterum vestigia Ionismi, quae hic illic in titulo apparent, lapicidae tribuimus. — De forma *ἀποδράσηι* cf. Theophr. char. 18. Veitch, Greek verbs. 187. — *τὰ ἐπίτιμα* cf. Hesych. *ἐπίτιμον· πλούσιον τιμωρὸν τιμητόν.*

3. In decreto, quod in honorem Thersippi fecerunt Nasiotae CIG. 2166[e] = Earinos, *Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγελικῆς σχολῆς ἐν Σμύρνῃ* 1876 = Droysen, Hellen.[2] II, 2 p. 374 = Hicks 138 inde a versu 9 haec leguntur

Ἀ-
ντιπάτρω γ⟩ὰρ ἐπιτάξαντος χρήματα εἰς
τὸμ πόλεμ⟩ον εἰσφέρην πάντων τῶν ἄλλω-
ν εἰσφερ⟩όντων Θέρσιππος παραγενόμενο-
ς πρὸς τοὶ⟩ς βασίληας καὶ Ἀντίπατρον ἐκ-
ούφισε τὰ⟩μ πόλιν· ἔπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλε-
ῖτον περὶ⟩ τᾶς εἰς Κύπρον στρατείας καὶ
οὐκ ὀλίγα⟩ς δαπάνας εἰς μικρὸν συνάγαγ-
ε χρόνον⟩ κτέ.

Quaeritur autem, quando bellum Antipatri et Cliti expeditio Cypria facta sint. Droysenus bellum intellegit, quod initio anni 321 Antipater et Craterus susceperunt contra Eumenem socium Perdiccae. Tunc Antipatrum etsi nondum regni administrator esset, subsidia ex foedere regi vel regis vicario praestanda ab urbibus postulasse et accepisse putat.[1]) Sed ex verbis tituli vs. 13 elucet iam coniunctos fuisse, cum Thersippus mitteretur, reges Philippum Arrhidaeum et Alexandrum Roxanes

1) Droysen, Hellen.[2] II, 1, 116 not. 3. 135 not. 2.

filium cum Antipatro. Anni autem 321 initio reges Perdiccam regni administratorem secuti erant, qui contra Ptolemaeum Aegypti satrapam profectus est.[1]) Bellum igitur illud utique post partitionem autumno anni 321 Triparadisi factam incidere necesse est, in qua regni administratio et tutela regum Antipatro tradita est. Altera autem ex parte nec bellum Antipatris nec Cliti expeditio post annum 318/7 facta est, quo Clitus cum satrapia Lydia ab Antigono privatus esset, a militibus Lysimachi occisus est.[2]) Bellum igitur ad quod gerendum Antipater tributa exegit, aliud esse nequit nisi quod iussu Antipatri Antigonus anno 320 contra Perdiccanos Attalum Alcetam Eumenem suscepit. Et eidem anno expeditio Cliti tribuenda videtur, de qua aliunde nihil constat propter lacunam, qua hoc ipso loco Diodori continua interrumpitur narratio.[3]) Quod si statuitur, solvuntur etiam difficultates quaedam, quas detexit Droyseni sagacitas.[4]) Nam si Clitus cum classe Cyprum missus est, ut Perdiccanos, qui in Cilicia et Pamphylia erant, a tergo aggrederetur, bene intellegitur et cur Eumenes relicta Phrygia statim in Cappadociam se receperit et cur Attalus Alcetasque Eumenem in regione Orcynia pugnantem non adiuverint: ipsi enim a Clito bello premebantur.

4. Primus Wood, Discoveries at Ephesus append. II p. 28 n. 19 = Ditt. 134 documentum edidit civitatis Euphronio ab Ephesiis datae, in quo praeter senatum et populum etiam gerusia et advocati commemorantur. Inde vero, quod Prepelaus templo Dianae immunitatem concessisse in titulo traditur, Droysenus decretum anno 302/1 factum esse conclusit. Idem alio loco collatis Strabonis verbis quae gerusiam et advocatos a Lysimacho institutos esse prodere videntur, veterem rei Ephesiorum publicae condicionem admodum a Lysimacho immutatam esse existimat.[5]) Cui bene opposuit Dittenberger, si iure anno

---

1) Droysen, Hellen.² II, 1, 113.
2) Diod. XVIII 72, 9.
3) Droysen, Hellen.² II, 1, 157.
4) Droysen, Hellen.² II, 1, 157. 159 not. 1.
5) Droysen, Hellen.² II, 2, 202. III, 1, 33 not. 1. Guhl, Ephesiaca

302/1 tribueretur titulus, magistratus illos iam ante Lysimachum Ephesi extitisse putandum esse. Contra Gilbertus,[1]) ut magistratuum commemorationem explicet, titulum post 287 incisum esse putat, sed recte idem miratur populum Ephesium *ὁ δῆμος ὁ Ἐφεσίων* non *ὁ δῆμος ὁ Ἀρσινοϊτῶν* dici. At gerusia illa et advocati omnino publici magistratus non fuisse videntur. Titulo enim continetur senatus consultum (v. 2 *δεδόχθαι τῆι βουλῆι*) a populo ratum factum, ut demonstrat formula sollemnis decreto praeposita *ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι.* Iam si magistratus illi publici fuissent, de civitate Euphronii antequam ad populum ferretur, non solum senatus esset consultus, sed etiam gerusia et advocati, antequam res in senatu ageretur. Verum triplex haec ratio, qua iustum et legitimum populiscitum factum sit, paulo longior videtur, quam ut veri sit similis. Itaque quoniam Euphronius de templo maxime bene meruisse narratur et magistratus illi, qui decretum ad senatum deferunt, *νεωποῖαι* et *κουρῆτες* aperte sunt sacri, etiam *γερουσίαν* et *ἐπικλήτους* templi magistratus fuisse putaverim. Rem autem sic factam esse existimo. Euphronium, qui de templo bene meruit, templi magistratus publicis magistratibus commendare volunt. Qua de re neopoeos et curetes ad senatum mittunt cum decreto, quo laudatur Euphronius et civitate dignus perhibetur. Decreto gerusiae et advocatorum perlecto senatus de civitate Euphronii populum rogat et populus denique decernit eum in civium numerum esse recipiendum.

Verba autem illa Strabonis huic sententiae non obstant; neque enim publicos fuisse magistratus gerusiam et advocatos dicit scriptor neque a Lysimacho institutos, ut bene monuit Dittenberger not. 2. Totum igitur enuntiatum cum sequentibus potius coniungendum videtur, in quibus Strabo de templo Dianae agit.

5. Inscriptionem Erythraeam, qua Antiochus rex civitati libertatem concedit et autonomiam (Demetriadis *Ἰωνία* n. 116 =

---

p. 60. Strabonis verba haec sunt p. 640 (§ 21 fin. Mein.) *ἦν δὲ γερουσία καταγραφομένη, τούτοις δὲ συνῆεσαν οἱ ἐπίκλητοι καλούμενοι καὶ διῴκουν πάντα.*

1) Gilbert, Griech. Staatsalt. II, 143 not. 2.

Papadopoulos Ἀμάλθεια n. 2170 = E. Curtius, Monatsber. d. Berl. Akad. 1875 p. 554 = Dittenb. 166 cf. Droysen, Hell.² III, 1, 254 not. 1) plerique editores et Droysenus temporibus Antiochi Soteris tribuerunt. Quibus Dittenberger opposuit verba vs. 23 οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἔσπευδον ἀεί ποτε περὶ αὐτῆς ab Antiocho Sotere dici non potuisse et ob id ipsum titulum ad Antiochum Deum referendum esse docuit Herm. XVI p. 197. At argumentum, quo tunc optimo iure niti potuit vir doctissimus, nullum esse nunc ex alio decreto in honorem Antiochi Soteris facto cognoscitur, quod nuper edidit Foucart, Bull. 9, 387 sqq.[1]) Ibi enim vs. 16 Iones regem adhortantur, ut eadem qua maiores erga civitates Ionicas utatur benevolentia. Unde apparet Seleucidas maiorum etiam loco habuisse Antigonum Monophthalmum et Demetrium Poliorcetam, quibuscum necessitudinis vinculo erant coniuncti. Nam Stratonice, Demetrii filia, anno fere 297 Seleuco Nicatori et paulo post Antiocho Soteri, filio eius, nupserat. Maiores igitur regis intellego Seleucum Demetrium Antigonum, nam cum Foucartio[2]) omnes intellegere, qui ab Alexandri temporibus Ioniam habuerint, vetat, quod Lysimachus Ionicarum urbium libertati erat inimicissimus. — Hoc igitur Dittenbergeri argumentum stare nequit neque ad priorum editorum sententiam reverti dubito, quia Antiochus Deus omnibus Ionicis civitatibus libertatem dedit servitute oppressis, hoc autem decreto Erythraei ipsi libertatem sibi paravisse intelleguntur. cf. supra p. 179 et verba tituli τήν τε αὐτονομίαν ὑμῖν συνδιατηρήσομεν vs. 27.

6. Ultimo loco adiungam decretum Ionum, quod in honorem Antiochi Soteris fecerunt, a Foucartio Bull. 9, 387 sqq. editum. Supplementa maxime sunt Fourcartiana hic illic a me paululum mutata, ut legitimus efficeretur litterarum numerus quem inter undequinquagenas et quadragenas binas in singulis versibus litteras fluctuasse docet Foucarti apographum et ultima decreti pars optime servata.

---

1) cf. infra no. 6.

2) Bull. 9, p. 391.

τε⟩τράδι ἱσταμένου ἵνα τὴν⟨ν
ἡμέραν ἐν ἧι ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχο⟩ς ἐγεννήθη μετ' εὐφημί-
ας πάσης καὶ εὐχαριστίας διατελ⟩ῶμεν, δίδοσθαι δὲ τῶμ
πανηγυριαζόντων ἑκάστωι τοσοῦτον⟩ ὅσον καὶ ἐς τὴν Ἀλε-
ξάνδρου τοῦ θεοῦ ἡμέραν γενεθλ⟩ίαν δίδοται· ὅπως δὲ καὶ
τὴμ προαίρεσιν τοῦ κοινοῦ τῶν⟩ Ἰώνων περὶ τῶν τιμῶν εἰ-
δῶσιν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καὶ ἡ⟩ βασίλισσα Στρατονίκη,
αὐτίκα μὲν ἑλέσθαι ἐκ τῶν ἡκόντ⟩ων δύο ἀφ' ἑκάστης πόλε-
ως πρέσβεις πρότερον ἤδη πρεσ⟩βεύσαντας πρὸς τὸν βα-
σιλεῖα Ἀντίοχον, τούτους δὲ τ⟩ό τε ψήφισμα τόδε ἀποδοῦ-
ναι βασιλεῖ παρὰ τοῦ κοινοῦ⟩ τῶμ πόλεων τῶν Ἰάδων ἐμ
βραχυτάτωι καὶ πράξασθαι ὅτι ἄ⟩ν ἀγαθὸν δύνωνται τῶι κοι-
νῶι τῶμ πόλεων. Παρακαλείτω⟩σαν δὲ οἱ πρέσβεις τὸμ βασι-
λεῖα Ἀντίοχον πᾶσαν ἐπιμέ⟩λειαν ποιεῖσθαι τῶμ πόλε-
ων τῶν Ἰάδων ὅπως ἂν τὸ λοιπὸ⟩ν ἐλεύθεραι οὖσαι καὶ δημο-
κρατούμεναι βεβαίως ἤδη πολι⟩τεύωνται κατὰ τοὺς πατρί-
ους νόμους. ἀποφαινέτωσα⟩ν δὲ αὐτῶι οἱ πρέσβεις, διότι
τοῦτο ποιῶν πολλῶν τε ἀγαθ⟩ῶν αἴτιος ἔσται ταῖς πολε-
σιν καὶ ἅμα ἀκολουθήσει τῆι τ⟩ῶν προγόνων αἱρέσει. Παρακα-
λείτωσαν δ' οἱ πρέσβεις τὸμ βασι⟩λεῖ(α) Ἀντίοχον, ἀποφήνασθαι
τόπον ὃς ἂν αὐτῶι κάλλιστος φ⟩αίνηται εἶναι, ἐν ὧι τὸ τέμε-
νός τε αὐτοῦ ἱδρυσθήσεται⟩ καὶ ἡ πανήγυρις συντελε-
σθήσεται. ἐπειδὰν δ' ἐπανέλθ⟩ωσιν αἱ πρεσβεῖαι, τὴμ πόλιν
ἐν ἧι ἂν συντελέσωμεν τὴν θυ⟩σίαν τῶν Ἀλεξανδρείων
παρακαλεῖν πάντας τοὺς δήμο⟩υς τοὺς μετέχοντας τῆς
θυσίας, ὅπως κατὰ τὸ δόγμα τ⟩οῦ συνεδρίου βουλεύσωνται
περὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομ⟩ῆς καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ
περὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν θυσ⟩ιῶν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν καθό-
τι γενήσεται καὶ ἐν οἷς δε⟩ήσει χρόνοις συντελεῖσθ-
αι τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ψ⟩ηφίσ⟨μα⟩τος· τοὺς συνέδρους τοὶ⟨ς
παρόντας ἀπὸ τῶμ πόλεων ⟨συ⟩ντελέσαι θυσίαν τοῖς θε-

οἷς πᾶσι καὶ πάσαις καὶ τοῖς β⟨α⟩σιλεῦσιν Ἀντιόχωι καὶ τῆι βασιλίσσηι Στρατονίκηι καὶ ⟨θῦ⟩σαι ἱερεῖα τέλεια καὶ στεφανηφορῆσαι, τούς τε συνέδρο⟨υς⟩ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῆι πόλει πάντας· ἀνοῖξαι δ⟨ὲ⟩ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας τὰ ἱερὰ καὶ ἐπιθύειν ἐπευχομ⟨έ⟩νους συνενεγκεῖν τὰ δεδογμένα τοῖς τε βασιλεῦσι Ἀ⟨ν⟩τιόχωι καὶ Ἀντιόχωι καὶ τῆι βασιλίσσηι Στρατονίκηι καὶ ⟨πᾶσι τ⟩οῖς μετέχουσι τῶν τιμῶν· ἀναγράψαι δὲ καὶ εἰς (σ)τ⟨ήλ⟩ην τὸ ψήφισμα τόδε καὶ τὰ ὀνόματα πατρόθεν τῶν ἡκ⟨όν⟩των συνέδρων ἐκ τῶν πόλεων καὶ στῆσαι ἐν τῶι τεμένε⟨ι⟩ παρὰ τὸν βωμὸν τῶν βασιλέω⟩ν. ἀναγράψαι δὲ καὶ τοὺς δ⟨ήμ⟩ους ἐν ταῖς ἰδίαις πόλεσιν. τ⟩ό τε ψήφισ⟨μα⟩τόδε καὶ τ⟨ῶν σ⟩υνέδρων τὰ ὀνόματα πατρόθεν καὶ στῆσαι ἐν χωρίωι ὅπερ ἂν⟩ φαίνηται ἐπιφανέστατον.

Ἐ⟩φεσίων Ἀρτεμίδωρος Γοργ⟨ . . .

Λε⟩βεδίων Κ⟨ . . . .

Quod ad tempus inscriptionis attinet, supra iam p. 182 ex Lebediorum commemoratione non primis Antiochi annis titulum incisum esse conieci. Ante magnam de Gallis Antiochi victoriam decretum factum esse demonstrat fortasse regis cognomen *Σωτήρ* omissum.[1]) Certiora vix poterunt dici; nam quod Antiochi filius iam rex nominatur, qui, cum pater Seleuco succederet, quintum decimum ad summum agebat annum,[2]) inde non multum efficitur, quoniam satis matura iam aetate filios a regibus in regni societatem adscitos esse exemplum docet Ptolemaei Euergetis, qui annos fere duodecim natus 271 a patre regni socius nominatur. Mihi intra annos fere 275 et 265 titulus incisus videtur.

De singulis pauca addenda sunt. vs. 8. cur *ἡκόντων* scripserim, vide supra p. 184. — vs. 24. Alexandrea secundum

1) cf. Waddington ad Leb. Asie mineure 87 vs. 22 = Ditt. 165.

2) cf. Koepp, Rh. Mus. 39, 210 not. 1. — Antiochus Deus secundum Armeniam Euseb. versionem (Schoene I, 251) quadragesimum annum expleverat, cum 246 Ephesi mortuus est. Tunc igitur anno 281 quinque annos natus erat. Sed cf. Droysen, Hell.^{2} III, 311 not. 3.

Strabonem 644 in luco celebrabantur, qui in confinio Teiorum et Clazomeniorum situs erat. Aut igitur sumendum est initio saeculi tertii Alexandreis nondum certum locum definitum esse aut dies festos modo Tei modo Clazomenis esse actos. — vs. 27. de vocabulo *οἰκοδομή,* quod ab Atticistis damnatur, vide Lobeck, Phrynichus 487 sqq.

Caput sextum.

De rebus Prienensium, quas gesserint inde ab Alexandri temporibus usque ad annum 133.

Proelio apud Granicum flumen commisso Alexander Ephesum contendit ibique paululum temporis commoratus Alcimachum misit, qui Ionicas et Aeolicas urbes Persarum iugo liberaret; Lydiae administrationem tradidit Asandro.[1]) Ipse meridiem versus Miletum profectus est et urbem oppugnare constituit. Qua in re cum classe Persica, quae sub monte Mycale stationem habebat, retardarentur Macedonum impetus, rex Philotam delegavit cum parte exercitus,[2]) qui oram monti subiectam occuparet Persasque privaret terrae aditu. Hac occasione Prienenses libertatem recuperavisse videntur eorumque urbs velut ceterae civitates Graecae Alexandri foederi ascripta est.

Huic tempori tribuendae sunt duae inscriptiones Prienes repertae, quarum altera in summo antae templi lapide insculpta aedem Minervae Poliadis ab Alexandro rege dedicatam esse praedicavit.[3]) Recte autem interpretes locum attulerunt Strabonis, ubi scriptor Artemidorum secutus narrat regem promisisse Ephesiis se omnem pecuniam in fano Dianae exstruendo iam consumptam etiamque consumendam soluturum esse, si suum nomen templo inscriberetur, sed urbanam tulisse repulsam.[4]) Idem Prienensibus rex proposuisse videtur et ab iis,

1) Arr. I 18, 1. cl. I 17, 7.
2) Arr. I 18, 5.
3) Ditt. 117. IMB. 399. Ion. Ant. IV, 23.
4) Strab. p. 640 fin.

ut condicionem acciperent, impetrasse. Alter titulus Alexandri est decretum, cuius in parte posteriore vicos quosdam rex sibi vindicat et urbem Prienensium custodiamque immunitate donat pecuniae, quae ceteris sociis pendenda erat.[1]) Superior pars decreti tam mutila est, ut vix quidquam certi inde possit elici. Hoc autem mihi persuasit Curtius Wachsmuth Hicksii supplementis plus aequo tribuenti: quoniam aperta esset oppositio inter duas sententias per *μὲν* et *δὲ* significata, non suppleri posse altero loco *ὅσοι μὲν Πριηνεῖς*, si altero iam *οἵ δὲ Πριηνεῖς* legeretur. Aut igitur priore loco aut posteriore in lapide *Πριηνεῖς* exstabat. Illud mihi veri videtur similius et oppositionem factam esse credo inter *ὅσοι μέν εἰσι Πριηνεῖς* et *οἵ δὲ Πριηνέων* . . cetera perierunt. Quid in lapide olim secutum sit, difficile est dictu; fortasse scriptum erat *μέτοικοι* vel potius *πάροικοι*, ut ipsis qui Naulochi habitabant Prienensibus libertas et autonomia et possessio omnium in urbe aedificiorum atque terrae daretur, peregrini autem non in ipsa urbe, sed in vicis degere cogerentur regio tributo subiecti.[2]) Sed res incerta est et incerta manebit, donec ut novum fru-

---

1) IMB. 400 vs. 9

τὸ δὲ . . ⟨κ⟩αὶ Μυρσ . . . .
κ⟩αὶ Π . . . . χώραν
γινώσκω ἐμὴν εἶναι τοὺς δὲ κα-
τοικοῦντας ἐν ταῖς κώμαις ταύ-
ταις φέρειν τοὺς φόρους, τῆς
δὲ συντάξεως ἀφίημι τὴμ Πριη-
νέωμ πόλιν καὶ τὴμ φρου⟨ρὰ⟩ν ἐ-
φ' ἧ⟨ι . . . . . εἰ⟩σάγει⟨ν.

quae secuntur restitui nequeunt.

2) Fortasse igitur sic supplendum est vs. 1 sqq.

Βασιλέως Ἀ⟨λεξάνδ⟩ρου
Τῶν ἐν Ναυλόχωι ⟨κατοικούν-
των ὅσοι μέν εἰσι ⟨Πριηνεῖ⟩ς α⟨ὐτ⟩ο-
νό⟩μους ε⟨ἶναι καὶ ἐλευθ⟩έρους
ἔχ⟨οντ⟩ας ⟨ἀτελεῖς κ⟩αὶ τὰς οἰκί- — Hicks *⟨τὰ γήπεδα? κ⟩*
ας τὰς ἐν ⟨π⟩όλει πά⟨σα⟩ς καὶ τὴγ
χώραν, ο⟨ἵ δὲ⟩ Πριηνέ⟨ων πάροικοι? — Hicks *Πριηνε⟨ῖς οἰκούν-*
⟨ἐν κώμαις⟩ αἷς ἂν δέω⟨νται οἰκούντων⟩ — *των . . . ⟨νται ἀτελεῖς⟩*

stulum inveniat, contigerit Hicksio harum inscriptionum interpreti sagacissimo. —

Unum vero in titulo satis memorabile est, quod vs. 15 rex custodiam quoque urbis nominatim tributo eximit. Inde enim sequitur custodes illos neque Macedones fuisse, a quibus vectigal Alexander exigere omnino non potuit, neque cives, quippe qui inclusi fuissent immunitate urbi data.[1]) Erant igitur mercennarii publice conducti, quod alio quoque titulo confirmatur aetatis paulo inferioris, qui suo loco tractandus est. Neque solum urbis ipsius arx a mercennariis custodiebatur, verum etiam minora Prienensium castella velut Carium conducta tuebatur manus militum, cui praeerat civis Prienensis.[2]) Ultimo autem inter titulos, quos ad Alexandri aetatem referri oportet, loco duo decreta Attica nominanda sunt, quae cum valde sint mutila, hoc unum probant laudari a populo Atheniensium legatos Clazomeniorum et Prienensium. Quaenam causa huius legationis fuerit, ignoratur: apta sane est Koehleri coniectura, qui haec decreta cum alio coniungit in honorem Colophoniorum facto et omnia paulo post liberationem urbium Graecarum orta esse censet.[3])

Anni 323 aestate Alexander Magnus Babylone mortuus est. Compositis autem qui mortem eius sequebantur tumultibus satrapiarum facta est partitio, in qua Asandro Caria, Lydia Menandro evenit cum urbibus Ionicis.[4]) Sed post mortem Perdiccae nova Triparadisi instituta est provinciarum divisio, qua Lydia Clito tradita est.[5]) Hic cum Graecorum libertati insidiaretur, ab Antigono terra privatus est: quo facto ut omnes urbes Ionicae, ita etiam Priene foederi Antigoni sese adiunxit

1) Dixerit quis *καὶ τὴμ φρου⟨ρὰ⟩ν* non cum *ἀφίημι* construendum esse, sed cum insequenti quodam verbo, quod perierit. Sed non *καὶ τὴμ φρου⟨ρὰ⟩ν* tunc scripsisset rex, verum *τὴν δὲ φρου⟨ρὰ⟩ν* . . . . .

2) IMB. 403, 66 sq. *συμφυγεῖν εἰς τὸ Κ⟨άρι⟩ον φρουραρχοῦν|⟨τος ἑν⟩ὸς τῶν πολιτῶν καὶ τόν τε φρούραρ⟨χο⟩ν καὶ τοὺς φύλα|⟨κας⟩ διὰ τὸ αἱρεῖσθαι τὰ τοῦ τυράννου πάντας διαφθε(ῖ)ραι· κτέ.* . .

3) CIA. II, 165. 166.

4) Droysen, Hell.[2] II, 1, 29 sq.

5) Droysen, Hell.[2] II, 1, 145.

et in eo permansit, quoad apud Ipsum Antigonus occisus est. Post mortem regis urbs in dicione Demetrii Poliorcetae fuisse videtur usque ad annum fere 294, quo Lysimachus dominationem suam in Asia restituit.

Unum tantum per hoc totum temporis spatium de Priene notum est, urbem a tyranno fuisse oppressam. Ex decreto enim Rhodiorum, quo lis composita est inter Samios et Prienenses, haec fere concludere licet.[1]) Anno quo Macareus stephanephori munere functus est, Hiero tyrannus in urbe rerum potitus est, qui, si fidem habere oportet Pausaniae, summa crudelitate in cives consuluit.[2]) Populus ex urbe profugus in castellum, cui nomen erat Carium, se contulit ibique interemptis castelli custodibus et praefecto, qui quamquam civis Prienensis erat, tamen tyranni partibus favebat, consedit et in terram tyranni crebras fecit incursiones. Quarto anno post cum Lycus stephanephorus erat, tyranno interfecto cives in urbem revert-erunt. Tempus autem tyrannidis ab Hicksio sic definitur. Cum cives in exilio essent, ii qui in urbe remanserant, decreta fe-cere ad Demetrium et Lysimachum reges missa. Atqui Lysi-

---

1) . . . *ἐπὶ στεφανηφόρου Μακαρέως⟩ | ⟨τοῦ μ⟩ετὰ Ἀθηναγόραν συμφυγεῖν εἰς τὸ Κ⟨άρι⟩ον φρουραρχοῦν|⟨τος ἑν⟩ὸς τῶν πολιτῶν καὶ τόν τε φρούραρ⟨χο⟩ν καὶ τοὶς φύλα|⟨κας⟩ διὰ τὸ αἱρεῖσθαι τὰ τοῦ τυράννου πάντας διαφθε(ῖ)ραι· καὶ | ⟨ὑπὲ⟩ρ τούτων ἐπεδείκνυον ψάφισμ⟨α τ⟩ὸ ἀπο⟨στ⟩αλὲν ποτὶ ‖ ⟨αὐτ⟩οὺς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν τύραννο⟨ν κ⟩αὶ τὰ ψαφίσματα τὰ | ⟨ἀποστ⟩αλέντα ποτ' αὐτοὺς καθ' ὃν καιρὸν ἦσαν ἐκπεπ⟨τω|⟨κότες ὑ⟩πὸ τῶν περὶ τὸν τύραννον καὶ συμπεφ⟨ευ⟩γότες | εἰς τὸ Κάριον, ἃ ἦν ὑπὸ πλειόνων πολέων ἀπε⟨σταλ⟩μένα· ἐπ|⟨ε⟩δείκνυον δὲ καὶ τὸ ψάφισμα ὃ ἔγραψαν ποτὶ τὸν δᾶμον τὸν ‖ Ῥ⟩οδίων ἐόντες ἐν τῶι Καρίωι ὑπὲρ τοῦ καταγαγε⟨ῖ⟩ν αὐτοὺς εἰς | τὰν πόλιν, καὶ Πριανέων ποτὶ τοὺς βασιλ⟨έας Δη⟩μήτριόν τε καὶ | Λυσίμαχον ὑπὲρ αὐτῶν ⟨δύο ψηφίσματα?⟩ κα⟨ὶ⟩ ἄλλο ψάφισμα | παρὰ Ῥοδίων ὑπὲρ τοῦ καταφυγε⟨ῖν το⟩ὺς περὶ ⟨τὸν τ⟩ύραννον, καὶ ἄλ|λο ὑπὲρ ὅπλων δόσιος καὶ ποτὶ Ῥοδίους ὑπὲρ δανεισμοῦ ‖ χρημάτων· ἔφασαν δὲ καταλυθείσας τᾶς τυραν|νίδος ἃ ἐπέ⟨σχεν ἔτ⟩η τρία κατελθόντες ἐκ τοῦ Καρίου ἐς τὰμ | πόλιν ἐπὶ στ⟨εφα⟩ναφόρου Λύκου καὶ τὸ φρούριον ἔχειν καθὰ καὶ πρότερο⟨ν κ⟩αὶ τ⟨ὰν⟩ χώραν νέμεσθαι.* Nomen Hieronis tyranni in vs. 111 apparet *κακοποιεῖν τόν τε Ἱέ⟨ρωνα καὶ τὰ ὑπάρχον⟩τα τῶι Ἱέρωνι· κτέ.* cf. etiam vs. 124 sqq.

2) De Hieronis crudelitate cf. Paus. VII 2, 10.

machus anno demum 306 regium nomen adsumpsit,[1]) legati igitur tyranni non ante hunc annum missi sunt. Altera ex parte versus 125 sqq. docent vicesimo anno postquam Hiero rerum potitus esset, legatos Prienensium Lysimachum adiisse, quod utique factum est ante annum proelii Corupediensis 281. Iam quoniam eo anno, quo Lycus magistratus fuit eponymus, tyrannis eversa est, is autem annus quintus decimus est ab anno Nicandri, quem post annum 282 magistratu non functum esse patet, ipsa Hieronis dominatio post annum 296 incidere nequit.[2]) Intra annos igitur 306—296 tres Hieronis tyrannidi vindicandi sunt. Et Hicksius annos elegit 304—301 ea maxime causa perductus, quod sic bene explicatur decretum ad Demetrium missum, qui tunc Rhodum oppugnavit.[3]) Lysimachus autem per totum hoc tempus aut in Thracia aut prope Hellespontum commoratus Sardes pervenit hieme 301, postquam Antigonum apud Ipsum cum Seleuco devicit. Argumentum sane Hicksianum nemo premet, nec verisimile est sub Antigono et Demetrio, qui propugnatores semper habiti sunt libertatis factionisque popularium, tyranno urbis arbitrium concessum fuisse. Melius quadrare videtur tempus eorum tumultuum, qui pugnam apud Ipsum commissam secuti sunt; eaque de causa Hieronis tyrannidi annos 300 fere usque ad 297 assignaverim. Nec mirum est tunc ad utrumque regem missos esse legatos. Nam Lysimachus in partitione, quae post proelium Ipsense inter victores convenit, Asiae partem occidentalem acceperat, Demetrius autem re vera orae maritimae urbes retinuit usque ad annum fere 294.

Hoc enim anno Lysimachus dominationem suam in Asia, quam propter Thracum et Getarum bella gravissima diu neglexerat, restituit eamque tenebat usque ad proelium Coru-

---

1) Droysen, Hell.[2] II, 2, 39 sqq.

2) IMB. 403, 124 sqq. *κατελθεῖν ἐπὶ στεφαναφό⟩‖ρου Λύκου ὅς ἐστι ἀπὸ Μακαρέως τέταρτος, ποτὶ δὲ τὸν Λυσίμαχον ἀ⟨ποστ⟩εῖλαι ὑπὲ⟨ρ τ⟩οῦ Βατινήτο⟨υ ἐπὶ στε⟩φαναφόρου τοῦ θεοῦ τοῦ μετὰ Νίκανδρον ὅς ἐστι ἀπὸ Λύκου πεντε⟨και⟩δέκατος καὶ ἀπὸ κήνου τοῦ χρόνου | ἐχόντων αὐτῶν κτέ.*

3) Hicksius IMB. III, 1 p. 3^b sq.

pediense. Qui cum Graecis civitatibus minime faveret, tamen Prienenses satis benevole tractasse videtur. Exstat enim adhuc decretum, quo corona aurea et divini honores in regem conferuntur, quia urbem misso exercitu conservavit et contra Magnetum ceterorumque qui Maeandri planitiem incolebant, impetus defendit. Neque minus servata est regis epistula, qua Prienensibus ob honores sibi decretos gratias agit eosque propter egregiam fidem saepius erga se demonstratam collaudat.[1]) De aetate titulorum dubitari potest. Et Hicksius utrumque ad ultimos Lysimachi annos referri iubet, quod milites illos, a quibus Magnetes adiutos esse rex ipse testatur, Seleuci fuisse censet anno 282 ad decertandum appropinquantis et ducem exercitus Lysimachei, e cuius nomine litterae Σω solae supersunt, Sosthenem intellegit,[2]) qui anno 279 Macedoniam a Gallis defendit.[3]) Certa haec esse ne Hicksius quidem putabit, sane apparet potuisse haec etiam fieri, cum Demetrius e Macedonia profugus in Asiam pervenit et ab Agathocle, Lysimachi filio, Seleuco se dedere coactus est.[4]) Milites vero illi mercennarii fortasse erant post proelium Ipsense a nemine conducti, qui occasionem praedae faciendae non praetermiserunt. Sed satis coniecturarum, quibus res ad liquidum perduci nequit; unum restat quod in Lysimachi tempora incidit, arbitrium regi commissum in antiqua illa lite Samiorum et Prienensium.

Initia huius controversiae supra capite altero p. 126 sq. describere conatus sum: Alexandro quoque et Antigono rem diiudicandam traditam esse etsi demonstrari nequit, tamen veri est simile.[5]) Condicio autem tunc ea fuisse videtur, ut Bati-

1) IMB. 401 et 402.

2) cf. verba tituli 402 vs. 11 *καὶ | ἐπιστειλά⟨ντ⟩ω⟨ν ἡ⟩μῶν πειθαρχεῖν Σω⟨. . . . τοῦ⟩ | στρατηγοῦ ⟨ὑπ⟩ήκουσεν* (sc. Prienensium civitas) *προθύμως καὶ ο⟨ὐδαμῶς⟩ | ἀφίσταται τῶν ἡμῖν χρησίμων καὶπ⟨ερ πορθου?⟩| μένης τῆς ⟨χ⟩ώρας ὑπό τε Μαγνήτω⟨ν αὐτῶν ‖ κ⟩αὶ τῶν στ⟨ρατιω⟩τῶν τῶν συνεπιπορ⟨ευομένων|. . .*

3) Droysen, Hell.² II, 2, 344.

4) Droysen, Hell.² II, 2, 303 sqq.

5) sic Hicksius IMB. III, 1 p. 4ª concludit ex IMB. 403, 141 sqq.

netum agrum tenerent Samii, Prienenses Carium et Dryussam.[1]) Sub finem vero imperii Lysimachei, anno si recte supra Hieronis tyranni aetatem definivimus, fere 283/2, Prienenses benevolentia regis fortasse saepius experta freti Batinetum quoque sibi adsciscere constituerunt deque ea re adiere Lysimachum.[2]) Tunc inter Prienensium et Samiorum legatos res coram rege disceptata est et arbitrii, quod tunc Lysimachus tulit, documentum magna ex parte servatum est, epistula regia ad Samios data.[3]) Sed quoniam periit finis decreti, quo suam arbiter aperuit sententiam, admodum ambigitur inter viros doctos, quanam ratione Lysimachus controversiam composuerit. Et Boeckhio, qui Samiis regem favisse censet, Hicksius maxime obloquitur, qui terram Prienensibus adiudicatam esse existimat. At ex ipsis Rhodiorum decreti verbis apparet Prienensium inde ab hoc tempore Carium et terram castello circumiacentem fuisse sola:[4]) neque enim si tunc etiam Batinetum accepissent, hoc in causa urbis suae dicenda omisissent Prienensium legati. Et idem, nisi fallor, docet epistulae Lysimacheae initium, quo rex quo-

---

1) Illud demonstratur initio epistulae Lysimacheae apud Hicks. 152. *Βασιλεὺς Λυσίμαχος Σαμίων τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι χ⟨αί⟩ρει⟨ν·| κατ-⟩ έστησαν ἐφ' ἡμᾶς οἵ τε πρέσβεις οἱ παρ' ὑμῶν καὶ οἱ παρὰ τῶν Πρ⟨ιη-⟩| νέων ἀποσταλέντες ὑπὲρ τῆς χώρας ἧς ἐτύγχανον ἠμφ⟨ις⟩|βητηκότες π⟨ρό⟩τερον ἐφ' ἡμῶν. εἰ μὲν οὖν προείδειμεν ἡμεῖς? τήν‖δε τὴγ χώραν ὑμᾶς ἐ⟨πὶ τ⟩οσούτων ἐτῶν ἔχειν καὶ νέμε⟨σ⟩θ⟨αι καθ'⟩ | ὅλον οὐκ ἂν ἐπεσπασάμεθα τὴγ κρίσιν· νῦν δὲ ὑπελαμβάνομεν ⟨ἐξ⟩ | ὑπογύου τινὸς χρόνου παντελῶς γεγονέναι τὴν ἐπί⟨κτησιν· ο⟩ὕτω γὰρ ἡμῖν ἐποιοῦντο τὴν μνείαν ἐν τοῖς πρότερον ⟨λόγοις οἱ⟩ | τῶν Πριηνέων πρέσβεις· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ παρῆσαν οἵ τε παρ' ὑμῶ⟨ν πρέσβεις‖ κ⟩αὶ οἱ παρὰ τῶν Πριηνέων ἀναγκαῖον ἦν διακοῦσαι ἅ⟨λέγεται⟩ π⟨αρ' ἑ⟩|κατέρων.* Hoc ipsi Prienenses demonstrant IMB. 403, 65 sqq., quorum argumenta probantur a Rhodiis vs. 125 sqq.

2) Prienenses revocasse controversiam diu sedatam inde apparet, quod legati eorum prius ad regem venerunt quam Samiorum, qui postea demum ut res disceptaretur arcessiti sunt. cf. Hicks. 152 vs. 4 et 8.

3) CIG. 2256 = Hicks. 152. Minoris momenti sunt variae lectiones, quas Roehl attulit in Schedis epigraph. 1876 p. 7.

4) IMB. 403, 126 *καὶ ἀπὸ κήνου τοῦ χρόνου ἐχόντων αὐτῶν καὶ τὸ φρούριον καὶ τᾶς χώρας τᾶς περὶ τὸ φρούριον ⟨πε⟩πρακότων κλάρους τεσσαράκοντα καὶ δύο.*

dammodo se excusare studet, quod omnino arbitrium susceperit, cum luce esset clarius alterum litigantium in iure esse. Sic enim arbiter non eum alloquitur, quem re de qua agitur privare vult arbitrio suo, sed eum, quem in iure esse ipse persuasum habet. Denique si regis sententia Samiis infesta fuisset, vix eam publice incidendam curavissent. Tunc igitur Lysimachus Samiis Batinetum, Carium et Dryussam Prienensibus assignavit et utrique in sententia quam rex tulerat acquievere.

Proelio Corupediensi Seleucidarum in Asia constituta est dominatio, sed ne tum quidem urbibus statim libertatem redditam esse supra p. 177 sq. vidimus. De Prienensibus autem unum constat, urbem ab Antiocho in servitutem redactam, sed paulo post civis cuiusdam merito liberatam esse. Rex enim Antiochus — sic narrat auctor nescio quis apud Sextum Empiricum [1]) — capta Priene cum in convivio esset Sostratum saltatorem Prienensem ‘libertatem’ saltare iussit. Sed respondit vir patriae amantissimus non decere se libertatem saltare, dum ipsa patria servitute premeretnr. Qua re commotus rex Prienensibus libertatem concessit. Haec fere Sextus Empiricus: regem vero Antiochum Sotera intellegendum esse collato loco quodam Athenaei evicit Droysen [2]) idemque recte expugnationem urbis ultimis Antiochi annis factam esse censuit, quibus Gallorum et Ptolemaei metu liberatus, (quorum illos ipse clarissimo fugaverat proelio, hunc Antigoni apud Con victoria summoverat), civitates Graecas suo arbitrio tractare coepit.

Sed felicem urbis statum, quem cives regis clementia adsecuti sunt, graves everterunt calamitates, *καιροὶ δυσχερεῖς,* ut ait Rhodiorum decretum, sub regno Antiochi Dei (261—246). Causa earum ignoratur, sed recta videtur Hicksii coniectura urbem a Ptolemaei ducibus esse expugnatam, qui altero bello Syriaco Ephesum Miletum Magnesiam Samum occupavere. [3])

---

1) Sext. Emp. adv. gramm. 13 = p. 667, 15 Bekk.

2) Hell.² III, 1, 261 not. 2 coll. Hegesandro apud Athen. 1, 19 ᶜ. De Hegesandro FHG. IV, 416.

3) *καιροὶ δυσχερεῖς* commemorantur IMB. 403, 133 cf. Hicks IMB. III, 1 p. 4ᵇ et Droysen, Hell.² III, 1, 319 sqq.

Statim tunc Samii qui usque ad id tempus privatas tantum causas cum Prienensibus egerant, publice per legatos controversiam moverunt de finibus, sed num res tunc ad arbitrum delata sit vel quis arbiter ille fuerit, nescitur.[1]) Paulo post sicut ceterae Ioniae urbes, ita etiam Priene bello Laodiceo implicata est, quo Ptolemaeus Euergetes a Laodice et Seleuco Callinico Berenices interfectoribus poenas repetivit.[2]) Urbes tunc omnes Ioniae in Aegyptiorum fuisse dicione supra p. 180 vidimus; neque igitur mirum est, quod tunc lis illa antiqua inter Samios et Prienenses praefecto cuidam Ptolemaei diiudicanda tradita est. Cuius ex nomine, quod in titulo Rhodiorum adfertur, solae litterae *τίοχος* supersunt.[3]) Nomen autem *Ἀντίοχος* supplendum esse veri est simillimum solumque id dubitari potest, quis ille fuerit Antiochus. Ac Droysenus et Hicksius de primo stationis navalis praefecto cogitant, quam inde a temporibus alterius belli Syriaci Sami habebant reges Aegyptiorum.[4]) Sed quoniam de hoc praefecto aliunde nihil constat, mihi simplicius videtur Antiochum illum intellegere, cui Ptolemaeus Euergetes cum ex Asia discederet, regiones cis Taurum sitas vel Ciliciam tradidit. Utrum vero is An-

---

1) *καὶ ἀπὸ κήνου τοῦ χρόνου* (cf. quae exscripsi p. 202 not. 4) . . . *δύο, οὐκ ἀγανακτῆσαι τοὺς Σαμίους οὐδ' ἀποστεῖλαι ποτ' αὐτοὺς π⟨ρ⟩εσβείαν ἐγκαλοῦντας ἐπὶ τοῖς διωι|κημένοις, ἀλλ' ἀμφισβασίας μὲν ποθ' αὐτοὺς ἰδιωτικὰς γεγόνειν ⟨π⟩αρορίας τοὺς ἐκ τοῦ Καρίου, — οὐκ ἀμφεσ‖βατήκειν τοὺς Σαμίους, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν τῶι ποτὶ Λυσίμαχον ἀ⟨ποστ⟩αλέντι ψαφίσματι γεγράφθαι διότι | Πριανεῖς ἔχοντι τὰν αὐτῶν χώραν· μετὰ δὲ τὰν ἀναφερομέναν ⟨ἐπ⟩ὶ Λυσιμάχου κρίσιν γεγόνειν δια|γενομένων ἐτῶν πλειόνων, βασιλεύοντος Ἀντιόχου τοῦ Ἀντιόχου, ⟨γε⟩νομένων περὶ αὐτοὺς καιρῶν δυσχε|ρῶν, πέμψαι ποτ' αὐτοὺς Σαμίους ⟨πρέσβεις λέγοντας ὅτι⟩ ἐν παρορίαι ἐνεκάλουν, ὑπὲρ δὲ Καρίου οὐθὲν | ⟨εἰρηκότας⟩.*

2) . . . . *θα περὶ ⟨αὐτ⟩οὺς τὸν Λαοδίκειον πόλεμον ἐν ὧι* ibid. vs. 134. Bellum ingens illud Euergetae intellegendum esse docet Hicks IMB. III, 1 p. 2^{b}.

3) vs. 153 *καὶ πάλιν ὅτε ἀνεφέρετο ἡ κρίσις ἐπ' Ἀν⟩τίοχον τὸν ὑπὸ βασιλέως Πτολεμαίου τεταγμένον | ⟨ὑπὲρ τοῦ παρορίζεσθαι τὴγ χώραν, ὑπὲρ τοῦ φρουρί⟩ου οὐθὲν εἰρηκότας* sc. Samios demonstrant Prienenses. Sic fere supplendum est.

4) Droysen, Hell.[2] III, 1, 331 not. 1. Hicks IMB. III, 1. 4^{b} et not. †.

tiochus Hierax fuerit Seleuci Callinici frater, an alius eiusdem nominis, in medio relinquam.[1])

Haec ultima sunt, quae in illo Rhodiorum decreto saepissime laudato enarrantur, unde recte conclusit Hicksius non multo post, hoc est circa annum 240, ipsum Rhodiorum factum esse arbitrium. Etiam tunc Samios querelam movisse e compluribus tituli locis intellegitur.[2]) Batineti enim possessione, quam Lysimachus iis concesserat, non contenti Carium quoque et Dryussam sibi vindicare studebant. Contra nitebantur Prienenses, donec inter civitates convenit Rhodiorum rem committere arbitrio. Hi ex civium numero quinque elegerunt arbitros, qui primum in templo Dionysi, quod Rhodi erat, dein in ipso agro, de quo ambigebatur, tertium in templo Dianae Ephesiae, ut in communi Ionum sacro, legatorum audivere orationes.[3]) In universum ab utrisque ea prolata sunt, quae in cursu narrationis hic illic attigimus; gravissima vero Samiorum argumenta duo maxime erant, primum quod in partitione post bellum Meliacum facta Carium et Dryussa ipsis essent adiudicata, dein quod post proelium apud Quercum commissum agrum iure pacis rursus occupassent. At illud falsum esse scriptorum auctoritate Prienenses evincunt, huic suo iure opponunt inde ab Hieronis tyranni temporibus et iam multo ante eum et Carium et Dryussam in sua fuisse dicione, idque ab ipsis Samiis probatum esse, qui nunquam usque ad illud tempus de possessione regionum illarum movissent controversias.[4]) Hoc haud dubie gravissimum visum est Rhodiorum arbitris eaque de re

---

1) Hieronym. ad Daniel c. 11 p. 1123 et Syriam quidem ipse (Ptolemaeus Euergetes) obtinuit, Ciliciam autem amico suo Antiocho gubernandam tradidit et Xantippo alteri duci provincias trans Euphraten sitas. Antiochum amicum fuisse Antiochum Hieracem Niebuhr dicit, Vorträge über alte Gesch. III, 355, cui adsentitur Koepp, Rh. Mus. 39, 222 not.

2) Velut inde quod Prienenses saepissime monent, nunc primum ambigere Samios de Cario, vel inde quod nomen eorum prius adfertur vs. 8, denique quod Samii statum, qui tunc erat, evertere student.

3) cf. praescripta decreti IMB. 403.

4) cf. vss. 118—123 et 124—155.

Prienensibus terram adiudicaverunt. Quo facto duo confecerunt arbitrii documenta, quibus singula argumenta a litigantibus adlata et sententia ipsa cum terminorum constitutione perscripta erant, alterumque Samiorum dederunt prytanibus alterum magistratibus Prienensium.[1]) Prienenses autem cum sententiam Rhodiorum sibi faventem accepissent, eam velut cetera documenta gravissima in parietibus templi Minervae incidendam curabant, suprascriptis quae tituli argumentum significarent verbis *Πριηνέων καὶ Σαμίων.*[2])

Sed priusquam ad Romanorum in Asia dominationis tempora descendit narratio, breviter dicendum est de titulis quibusdam, qui etsi accuratam temporis descriptionem non admittunt, tamen ex litterarum forma vel ex natura argumenti recte saeculo ante Christum tertio ab Hicksio tribuuntur. Et ut similia coniungantur similibus, discordiae Prienensium et Samiorum enarrationem sequantur documenta controversiae et reconciliationis inter Miletum et Prienen factae, quae duobus titulis servata sunt valde mutilis, sed ita ab Hicksio restitutis, ut de argumento vix dubitari possit. Quorum altero foedus continetur inter Milesios et Prienenses ictum. Variae in eo constitutae esse videntur res, de quibus tamen propter lacunas lapidis nihil conicere licet: unum servatur foederis praescriptum de ratione, qua privatae inter Prienenses et Milesios agendae sint causae, deque magistratibus, quibus causae illae diiudicandae tradantur.[3]) Altera inscriptio regis vel dynastae cuiusdam est epistula, qua Milesii et Prienenses iubentur secundum terminos, quos iis constituerit Smyrnaeorum civitas, quam

---

1) cf. vss. 27—44.

2) Frustula quaedam huius inscriptionis ediderunt Boeckhius CIG. 2905 et Waddington Leb. Asie mineure (v) 189—191. 205, qui ex fragmentis duo decreta restituenda putat: falso, ut evincit Hicksius IMB. III, 2 p. 2 not. *. Multo plura ipse Hicksius publici iuris fecit idemque subtilissima simul et certissima ratione, quam ipse luculenter exposuit l. l. p. 6 sq., tituli ordinem restituit. Quo fit, ut Boeckhii et Waddingtonii de hac re sententias nunc sicco fere pede transire liceat.

3) IMB. 414 vs. 7 *περὶ δικῶν· κτέ.* Hunc titulum altero posteriorem esse coniectura est Hicksii, cui nihil obstare videtur.

celerrime terrae conficere divisionem. Regem illum Hicksius intellegit Ptolemaeum Euergetam, quod si verum est, inter annos 247—222 titulus incisus sit oportet. Potest autem eodem iure cogitari de Seleuco Callinico, cuius partes post bellum Laodiceum rursus secutae sunt urbes Ionicae. Fortasse rex cum ab utrisque rogatus esset, ut civitatem designaret, cui rei arbitrium traderetur,[1]) populum Smyrnaeorum sibi amicissimum elegit. Quod si statuitur, titulus circa annum fere 240 insculptus est, cui non repugnat litterarum forma Rhodiorum decreti litteris satis similis. Neque enim assentiri possum Sonnio, qui Wilamovitzii vestigia secutus proconsulis esse litteras tituli affirmat.[2]) Etsi enim forma litterae Π paulo insolentior est, tamen eam a tertio saeculo abiudicare non debebat Sonnius, nam contrarium probatur compluribus titulis, e quibus e. g. CIA. II, 334 (ante annum 265/4) et Bull. 3, 470 = Ditt. 169 (Euergetae aetate incisum) attulisse satis habeo. Qua de causa ego formam litterae Π ex arbitrio lapicidae natam esse neque quicquam obstare putaverim, quominus ad Euergetae vel Seleuci tempora referatur titulus.

Porro ex forma litterarum Hicksius tertio ante Christum saeculo aliud vindicat Prienensium decretum, quo honor coronae aureae confertur in Nymphonem Protarchi filium, quod bis a populo arci praefectus munere optime functus est.[3]) Nymphonem civem fuisse et custodes mercennarios, etsi disertis nusquam dicitur verbis, tamen ex iis quae Hicksius de temporum illorum condicione uberius disputavit quaeque ipse supra p. 198 de custodia monui Prienensium, verisimile fit.

Agmen claudant tituli nonnulli diversae, ut videtur, aetatis quamquam omnes tertii et alterius ante Christum saeculi in-

1) Quod saepius factum est. Exempla vide apud Sonnium, de arbitris externis, quos Graeci adhibuerunt ad lites et intestinas et peregrinas componendas, quaestiones epigraphicae Gott. 1888 p. 75 n. 132—135.

2) Sonne p. 19 n. 30. Wilamovitzium potius commotum fuisse puto singulari γέγραπφα numero, quem a regibus non usurpari Hicksius iam adnotavit p. 27 col. b. Excepto scilicet Alexandro, qui ut videtur singulari usus est. IMB. 400.

3) Journ. of hell. Stud. IV, 237 sqq. cf. V, 60 sq.

cluduntur terminis, sed eiusdem argumenti. Res autem, de qua in omnibus agitur, haec est. Peregrina quaedam civitas, quae vel intestinis laborat discordiis vel causa quadam turbatur gravissima, per legatos iudices petit a Prienensibus, qui sive iudicio sive reconciliatione sedent civium animos graviter excitatos.[1]) Legatorum oratione audita Prienenses ex civium numero unum vel plures designant iudices et scribam eosque urbi, quae petiverat, auxilio mittunt. Negotio perfecto iudices et scriba Prienen revertuntur. Non multo post peregrinae illius civitatis legatio advenit secum portans decretum, quo expositis iudicum scribaeque meritis primum collaudatur Prienensium res publica, quod optimos delegaverit viros, dein laudibus et honoribus efferuntur ipsi iudices et scriba, tertium rogantur Prienenses, ut decretum, quod adferunt legati, etiam apud se publice incidendum curent. Et statim fit Prienensium decretum, quo laudatur urbs illa peregrina, quod benevolentia usa sit erga rem publicam, dein iudices, quod patria dignos se praebuerint, tertium constituitur utrumque decretum in tabulas publicas esse referendum. Quod sic fieri solet, ut in lapide perscribatur decretum urbis peregrinae praemissis paucis quae argumentum tituli indicent e. g. *τὸ παρὰ Ἐρυθραίων τιμῶν δικαστῆι Κλεάνδρωι,* vel *τὸ παρὰ Ἰασέων,* dein subiciatur ipsum Prienensium decretum. Utrumque in una servatur inscriptione IMB. 420 = Sonne 94, posterius solum exstat IMB. 419 = Sonne 78, prius solum ad nos pervenit IMB. 417, 418 = Sonne 125, 421 = So. 79, 422 = So. 80, 423 = So. 134, 436 = So. 95. Lata autem sunt decreta ab Alexandrinis Troadis (419) Iasensibus (420) Erythraeis (418) Laodicensibus (421), ab Aeolica quadam urbe (422) et tribus aliis civitatibus, quarum nomina ignorantur (417. 423. 436). Unum ex his iudicem narrat a Prienensibus delegatum esse iussu regis Antiochi, quem Antiochum Deum (261—246) intellegit Hicksius. Ceterum quod tam saepe ab aliis civitatibus Prienenses arbitri electi sint, recte fortasse ab Hicksio inde explicatur,[2]) quod exiguitas

1) Haec bene disponit Sonne p. 52.
2) cf. Hicks IMB. III, 1 p. 52ª sq.

simul et libera urbis condicio suspicionem amovit corrumpi posse eius sententiam, prout suaderet ipsius civitatis commodum vel metus domini cuiusdam potentissimi.

Sed iam devenit historiae Prienensium descriptio ad illa tempora, quibus post proelium apud Magnesiam commissum Romanorum arbitrio res Asiae administratae sunt. Quid in illo decem legatorum et Cn. Manlii Volsonis proconsulis conventu, qui Apameae actus est, de Prienensibus constitutum sit, ignoratur: coniicere licet urbem libertate donatam et sociis populi Romani adscriptam esse.[1]) Unum constat Apameae retractatam esse veterem illam Prienensium et Samiorum controversiam et arbitrium Rhodiorum tunc immutatum esse in favorem Samiorum a Manlio fortasse pecuniis corrupto.[2]) Sed alia multoque graviore calamitate triginta fere annis post Prienenses afflicti sunt, cuius causa haec erat. Ariarathes Philopator, Cappadocum rex, expulsus est ab Oropherne fratre, quem Demetrius adiuverat rex Syriae.[3]) Orophernes autem cum omnibus se invisum esse sentiret propter avaritiam, quadringenta talenta, ut haberet si forte regno pelleretur aliquid subsidii, Prienensibus conservanda tradidit,[4]) qui pecuniam in templo Minervae deposuerunt. Facile autem ex his apparet Prienen tunc liberam suique fuisse arbitrii. Paulo post Ariarathes Orophernem, qui iussu populi Romani socius fuerat regni,

1) de conventu Apameae habito cf. Liv. XXXVIII 39 = Polyb. XXI 48 et Mommsen RG. I, 751 sqq.

2) cf. Polyb. XXI 48, 1. Hanc tamen rem ab ipso Manlio et decem legatis diiudicatam esse docet senatus consultum IMB. 405, 7 = CIG. 2905 F = Lebas, Asie min. 195. (Samiorum legati) *λόγους ἐποήσαντο | κατὰ πρό⟨σ⟩ωπον πρὸς Πριην⟨ε⟩ῖς π⟨ερὶ χ⟩ώρας ⟨καὶ ὁρίων ὅπως ὦσι⟩ καθὼς Γναῖο(ι)ς Μάνλιος καὶ οἱ δέκα πρεσβευταὶ διέταξαν ⟨μετὰ τὸν Ἀντιόχειον πόλεμον κτέ.* Inde quod Prienenses contra nituntur, apparet Manlii sententiam Samiis favisse. — Manlium corruptum fuisse e sermone ipsius decreti, quo eius sententia antiquatur, conclusit Waddington ad n. 195. Apte Hicksius comparat Pol. XXII 18 Liv. XXXVIII 45.

3) cf. Diod. XXXI 32 et 32[b] (Diud.), Polyb. XXXII 24. 25, Liv. perioch. 47. — Iustin. XXXV 1. 2. App. Syr. 47. — Mommsen, RG. II, 55.

4) Diod. XXXI 32 fin., maxime autem Polyb. XXXIII 6.

regno cedere coegit statimque legatos misit ad Prienenses, qui pecuniam publice a rege Cappadociae depositam nomine regis repeterent.[1]) Sed Prienenses se Oropherne excepto ulli homini pecuniam restituturos esse negaverunt. Quod cum comperisset rex Arariathes, una cum Attalo, qui iam diu cum Prienensibus agebat inimicitias, fines eorum vastavit urbemque ipsam acerrime oppugnavit, quoad in summum rei discrimen adducti Prienenses ad Rhodios mox ad Romanos confugerunt.[2]) Horum opera civitas cum regibus reconciliata esse videtur et Oropherni reddita est pecunia.[3]) Neque is civibus, qui egregiam ipsi fidem praestiterant, gratias referre neglexit. Statuam enim Minervae enormis magnitudinis, sed non magna arte confectam tunc ab Oropherne dedicatam esse nunc demonstratur nummis regis, quos in pavimento statuae insertos invenit Clarkius mercator Anglicus.[4]) Et si recte Furtwaengler gigantomachiam, quae in zophoro templi Prienensis insculpta erat, imitationem esse censet gigantomachiae Pergamenae celeberrimae, zophorum quoque Orophernis donum fuisse statuere licet.[5]) Haec acta sunt fere anno 155.[6])

Calamitates autem belli Cappadocii rursus secuta sunt felicia urbis tempora. Neque multo post controversia quoque illa Samiorum et Prienensium fausto eventu composita est. Anno enim 135 cum res iterum coram senatu tractata est, senatus Volsonis arbitrium delevit Rhodiorumque, quae Prienensi-

---

1) cf. Polybii verba l. l. *οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἕως μὲν τούτου τάχ᾽ ἄν τις ἔχοι συγγνώμην αὐτῷ καταπειράζοντι τῷ δοκεῖν τῆς ἐκείνου βασιλείας εἶναι τὰ χρήματα.*

2) cf. Polyb l. l.

3) Diod. XXXI 32 fin. *ἅπερ ὕστερον ἀπέδωκαν.*

4) De hac re Newton, Numism. Chron. New Ser. XI p. 19. Ion. Ant. IV p. 25.

5) Furtwaengler, Archaeol. Zeitg. XXXIX p. 306 sqq., qui ipse zophori fragmenta Londinii inspexit. Similitudinem inter Prienensem et Pergamenam quae intercedit gigantomachiam agnovit, sed de tempore aliter statuit Overbeck, Griech. Plastik II, 102. 104 Newtonum secutus.

6) Ad hoc bellum decretum spectat quoddam IMB. 424, sed ita mutilum, ut nihil inde possit concludi.

bus favebat, restituit sententiam.[1]) Et huic fortasse tempori tribuenda sunt frustula tituli cuiusdam, in quibus locuntur homines antiquos Rhodiorum terminos restituentes.[2]) Ceterum in illo senatus consulto et Samii et Prienenses socii vocantur populi Romani.

Et hic iam finis imponendus erit disquisitionibus meis ad Prienensium historiam pertinentibus. Duobus enim annis postquam senatus consultum illud factum est, regnum Attalidarum Attalo mortuo a Romanis in provinciae formulam redactum est. Quae res earum quoque urbium Graecarum, quae ut Priene Attalidis non paruerant, condicionem valde immutaverit necesse est. Nam ut recte dicit Lamprecht, inde ab hoc tempore fata quidem urbes habebant, historiam habebant nullam. Quod si quis condicionem provinciae Asiae urbiumque Graecarum, qualis sub imperio Romanorum fuerit, cognoscere vult, Mommsenum adeat, qui in quinto Historiae Romanae volumine etiam de Asia uberius disputavit.[3])

Caput septimum.

De Prienensium institutis publicis.

Liberi urbis incolae dividebantur in cives et peregrinos, qui non, ut in aliis civitatibus Graecis *μέτοικοι*, sed *πάροικοι* vocabantur CIG. 2906, 8. *Ἐφημ. ἀρχαιολ.* 1886. III p. 222 A.

1) Fortasse recte statuit P. Viereck, Sermo graecus quo S. P. Q. R. in actis publicis usi sint examinatur. Gott. 1888, n. XIII rem iam anno 136 in senatu actam esse Rhodiorumque sententiam restitutam, deinde cum Samii 135 litem renovassent, latum esse decretum CIG. 2905 F = Leb. 195—198 = IMB. 405 = Ditt. 241 = Viereck XIV *ἡμῖν* (vs. 14) *οὐκ εὐχερὲς εἶναί ἐστιν μεταθεῖναι ὃ ὁ δῆμος ὁ Ῥοδίων . . . . κέκρι⟨κε κ⟩αὶ ὁρ⟨ισμὸν⟩ πεπόνηται κτέ.*

2) Lebas, As. min. 200—207, IMB. 406—408. Initium tituli fuisse videtur IMB. 408[a] = Lebas 200. 201.

3) Lamprecht, de Erythr. rebus publ. p. 49. — Mommsen, RG. V p. 295—338. Marquardt, röm. Staatsverwaltung I, p. 333 sq., qui alios quoque indicat viros doctos, qui de hac re egerunt.

vs. 14. cf. *παροικεῖν* IMB. 410, 6. Cives in complures tribus distributi erant, ex quibus una fuit Pandionis, cuius nominis certa est restitutio IMB. 439, 1. Et si recte Hicksius stephanephoros, qui IMB. 415, 19. 27 commemorantur, Acamantem et Hippothontem non cives, sed heroes eponymos fuisse censet, Acamantidem fortasse et Hippothontidem tribus Prienes quoque exstitisse statuere licet. Utrum phylarchi tribubus praefuerint, necne, non constat cf. 401, 25.

Summa in civitate auctoritas apud senatum et populum erat. Ille rogavit, hic decrevit; unde fit, ut sollemni decreto formula praescripta sit *ἔδοξε τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι* et nomen eius qui rogationem tulerat. Huius rei exempla haec sunt: IMB. 413, 1 *ἔδοξε τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι, Εὐετί⟨ων⟩ Ἀπολλωνίου εἶπεν· ἐπειδὴ κτέ.* 415, 27 *ἐπὶ στεφανηφόρου Ἀκάμαντος, μηνὸς Ἀπατουριῶνος, Ἀναξίλας Λυκιδέως εἶπεν· ὅπως ἂν . . . . δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι κτέ.*, Journ. of hell. Stud. IV, 238 *ἐπὶ στ⟩εφανηφόρου Λεωμέδοντος, μηνὸς Ταυ⟨ρεί⟩ου* (cf. Journ. of hell. Stud. V, 61) *Λυσίας Πολυχάρους εἶπεν· ἐπειδὴ* . . . . . vs. 14 *τύχηι ἀγαθῆι δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι.* Idem fuisse videtur 416, 9 ubi haec solum exstant *⟨ἐπὶ⟩ στ⟨εφα⟩νηφόρου Ἀκάμαντος, μηνὸς Μεταγε⟨ιτ| νιῶνος . . . . ἱ⟩σταμένου, Ἀ . . . . έου εἶπε·*

Sed potuit etiam sine senatus consulto iustum decretum fieri, si praetores populum rogaverunt. Tunc simpliciter decreto praemittitur *ἔδοξε τῶι δήμωι, γνώμη στρατηγῶν* et omittitur nomen eius, qui rem ad populum tulerat, sc. unius ex praetoribus. Exempla haec sunt 401, 1: *ἔδοξε τῶι δήμωι· γνώμ⟨η στραιηγῶν? ἐπειδὴ . . . . δεδόχθαι τῶι δήμωι* vel 415, 19 *ἐπὶ στεφανηφόρου Ἱπποθῶντος, μηνὸς Μεταγειτνιῶνος, ἔδοξε τῶι | δήμωι· γνώμηι στρατηγῶν* (de dativo *γνώμηι* cf. Hicksii adn.) — 420, 38 *ἔδοξε τῶι δήμωι· γνώμη⟩ στρατηγῶν· ἐπειδὴ* . . . . . . vs. 64 *δεδόχθαι τῶι δήμωι.* 427, 1 *ἔδοξε τῶι δήμ⟩ωι γνώμη στρα⟨τηγῶν.*

Si quod additamentum opus esse videbatur ad decretum priore tempore factum, id significabatur his verbis 415, 21 *τὰ μὲν ἄλλα εἶναι καθ⟨ὼς⟩ πρότερον ὁ δῆμος ἐψήφιστ⟨αι⟩.* Cete-

rum tabulae publicae in templo Minervae erant, quod et multis titulorum locis probatur 403, 87 413, 19 415, 34 416, 5 419, 27 et inde, quod decreta ad unum omnia inter templi rudera inventa sunt.

Licet fortasse, quoniam semel de decretis mentio iniecta est, brevem hoc loco addere enumerationem honorum, qui decretis conferuntur. Corona commemoratur IMB. 415, 7 *στέφανος ὁ ἐκ τοῦ νόμου* 413, 12 Journ. of hell. Stud. IV, 238, 17 *στέφανος ἀπὸ χρυσῶν χιλίων* 401, 13. Imagines tribuuntur 415, 10 *εἰκὼν χαλκῆ* 415, 1 *εἰκὼν χαλκῆ ἐφ' ἵππωι* 415, 22 *ἄγαλμα* Lysimacho 401, 13, cf. etiam 415, 1 et 420, 74, ubi de statuis Seleuci et Antiochi sermo est. Divinis honoribus afficitur Lysimachus qui *ἄγαλμα βωμὸν πομπὴν θυσίαν* accipit IMB. 401. Alii qui decernuntur honores sunt: sedes in prima cavea cum spectantur ludi 415, 2, aditus ad senatum populumque statim post sacra permissus ib., cena in prytaneo ib., immunitas corporis bonorumque ib. De cena in Panionio, quae ibidem commemoratur, supra dixi p. 184. Renuntiatio honorum, quae agonothetae committitur, primis Dionysiis fieri solet cf. 413, 14 415, 7 419, 22 420, 59. 70.

Magistratus Prienensium et publici erant et sacri, quorum illi collegiis *συναρχίαις* coniuncti erant, *πάσαις ταῖς συναρχίαις* *Ἐφημ. ἐπιγρ.* 1886 III, 223, 16. Itaque ubi omnes significandi sunt incolae, decretum 401, 21 enumerat *το⟩ύς τε ἱρεῖς καὶ τὰς συναρχ⟨ίας⟩ | καὶ τοὺς πολίτας πά⟨ντας*. Plerique magistratus annui fuisse videntur. De ratione et tempore electionis eorum nihil constat [1]) nisi hoc neopoeas electos esse ante agonothetas. Nam in titulo IMB. 419, 20 honorum renuntiatio, quae proximis Dionysiis Apolline stephanephoro fieri debet, agonothetae eius anni committitur, cuius nomen adhuc ignoratur *τὸν μὲν ἀγωνοθέτην ὃς ἂν ἦι | τότε ποιήσασθαι ἐπιμέλειαν*. Contra in fine tituli, ubi inscriptionis insculptio neopoeae traditur proximi anni, nomen eius Charmus additur vs. 29. *τῆς δὲ ἀναγραφῆς ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τὸν νεωποιεῖν μέλλοντα Χάρμον ἐπὶ*

1) cf. infra p. 216.

στεφανηφόρο⟨υ⟩ | *Ἀπόλλωνος*, is igitur tunc iam designatus erat. Ceterum magistratibus rationes muneris reddendas fuisse ex IMB. 413, 8 apparet. Singuli autem magistratus Prienensium quos novimus hi sunt.

Summum inter magistratus publicos locum obtinuisse videtur stephanephorus, ex quo annus nomen ducebat. Nam quod semel in Rhodiorum decreto legitur 403, 126 *ἐπὶ στεφανηφόρου τοῦ θεοῦ τοῦ μετὰ Νίκανδρον*, illum annum apparet boni ominis causa non stephanephori, sed dei nomine significatum esse. Quod saepius factum esse probat alius titulus IMB. 419, in quo vs. 29 *τὸν νεωποιεῖν μέλλοντα Χάρμον ἐπὶ στεφανηφόρου* | *Ἀπόλλωνος* legimus, et si vera est Hicksii de Hippothonte 415, 19 et Acamante 415, 27 416, 9 coniectura, etiam heroes in eodem honore habiti sunt. Optime autem hunc morem illustrant verba Livii, rectissime ex XXXII 25 ab Hicksio allata, qui de Argivorum re publica haec praedicat: „mos erat comitiorum die primo velut ominis causa praetores pronuntiare Iovem Apollinemque et Herculem." — Alia Waddingtonis est explicatio Asie min. 87[b], quae titulis maxime Iasensibus nititur. Saepius enim in iis, si semel annus nomine stephanephori significatus est, e. g. *ἐπὶ στεφανηφόρου Μενίππου*, anni insequentes dei solum designantur nomine, cui deinceps additur *τοῦ μετὰ Μένιππον* vel *τοῦ δευτέρου, τρίτου κτἑ. μετὰ Μένιππον*. Exempla attulit Waddington p. 88. Hoc Waddington institutum esse censet, ne memoria civium nominum multitudine opprimeretur, sed certis quibusdam annis constitutis et stephanephori nomine indicatis reliquos, qui intercederent, numero tantum distinguere deberet. At ex IMB. 419, 29 apparet Prienes deum rite designatum esse, cui proximo anno traderetur stephanephoratus vel potius honor muneris: officia enim subiisse stephanephorum rite electum patet. Explicatio igitur Waddingtonis, cui fortasse locus est in Iasensium titulis interpretandis, in Prienensium inscriptionibus adhiberi nequit. — Ceterum nomen muneris sacram indicare officii originem recte monet Hermann, Gottesdienst. Antiq. § 24, 11. Stephanephororum nomina quae ex titulis novimus haec sunt:

Athenagoras 403, 65 (fortasse a. 301 a. Ch. cf. supra p. 199 sq.) Macareus 403, 125 (300 a. Ch.?) Lycus (297?) 403, 82 Nicander 403, 125 (283 a. Ch.?) Apollo (282?) ib. Hippothon 415, 19 Acamas 415, 27 416, 9 Demetrius 418, 1 Apollo 419, 29 Leomedon Journ. of hell. Stud. IV, 238, 2 Hegemon, Uliadis f. 408 (alterius a. Ch. saeculi) ..... Demetrii filius ib. (eiusd. aet.). Accedunt sat multa magistratuum nomina nummis incusa, quae composuit Percy Gardner IMB. III, 1 p. 53[b]. Adde Iasonem ex Welzl de Wellenheim, catal. no. 5599.

Archontem, cuius nomen in nummis quibusdam Mionn. Ion. 904. Suppl. 1381. 1382 ἐπὶ .... ἄρχοντος comparet, hoc loco omittere licet, quia nummi illi nunc imperatorum tribuuntur aetati cf. Head hist. num. p. 508.

Inter militares Prienensium magistratus praetores referendi sunt et hipparchae, qui IMB. 419, 33 curare iubentur, ut salvus in patriam redeat Alexandrinorum legatus. Sed praetorum his finibus non cohibitam fuisse potestatem inde intellegitur, quod causae inter Milesios et Prienenses actae coram praetoribus dicebantur 411, 10. Fortasse igitur ut Athenis archon polemarchus, ita Prienes praetores peregrinis ius reddebant. Praeterea 415, 12 honores publice decreti iis exsequendi traduntur. Cum populo agendi ius iis fuisse supra iam commemoratum est p. 212. — De arcis praefecto nihil scimus nisi hoc mercennariis, quos res publica conduxerat, eum praefuisse et arce egredi vetitum esse Journ. of hell. Stud. IV, 238, 9. Num idem reliquis quoque castellorum praefectis IMB. 403, 65 sqq. observandum fuerit, ignoratur.

Pecunias publicas, si recte legit Hicksius et supplevit litteras, quae paene evanuerunt, administravit ὁ ἐπὶ τῆς διο⟨ικήσεως 401, 24. Huic subditi erant οἰκονόμοι, quibus 415, 18 imperatur, ut pecuniam persolvant, quae consumatur in honoribus exsequendis.

Rem frumentariam, quam in omnibus Asiae civitatibus gravissimam fuisse ex aliis titulis apparet, Prienes curabant sitophylaces tres 413, 3. Iisdem ceterarum quoque

rerum, quae in foro frumentario venibant, cura commissa erat 413, 6.

Ludos publicos instituebat agonotheta idemque honores publice decretos diebus festis renuntiari iussit IMB. 413, 15 415, 9 420, 69.

Scriba denique commemoratur publicus 419, 21, qui decreta publica lapidi incidenda curabat.

Sacris magistratibus praeter sacerdotes, qui summatim 401, 21 nominantur, adnumerandi sunt hieropoei 401, 25 et neopoea. Hunc enim, quamquam publicorum interdum curam suscipit honorum 415, 34 416, 5 419, 29, tamen non publicum fuisse magistratum inde apparet, quod pecuniam consumptam urbi expensam ferre iubetur 415, 34 419, 29. Hieropoeorum officium in ipsis sacris perficiendis versatum esse videtur.

Magistratibus sacris adiungam dierum festorum et mensium enumerationem. Apaturia ut in omnibus praeter Colophonem et Ephesum urbibus Ionicis ita Prienes quoque acta esse testimonium docet Herodoti I 147 et mensis nomen Apaturionis. Semel Panathenaea occurrunt IMB. 401, 26, saepius Dionysia ludis publicis celebrata et spectaculis, inter quae commemorantur musica et tragoedorum certamina. cf. 413, 14 *ἐν ἀγῶνι τῶι μουσικῶι*, 420, 70 *αὐλητῶν τῶι ἀγῶνι τῶι παιδικῶι*, 415, 7 *τραγωιδῶν τῶι πρώτωι ἀγῶνι*.

Mensium apud Prienenses ordo ignoratur, singulorum quae inveniuntur nomina, haec sunt: Anthesterion 408, 3, Apaturion 415, 27, Metagitnion 415, 19. 416, 9. 426[a] (?), Panemus 418, 1, Boedromion CIG. 2906, Taureus, ut videtur, Journ. of hell. Stud. IV, 238, 2 cf. V, 61 (ex Haussouillieri apographo.), nomen denique aliquod in *λων* 403, 44 exiens. Annum civilem a Boedromione coepisse Bischoffius putat, de fastis Graec. antiquioribus p. 397 (Leipz. Stud. VII. 1884) Hermannum secutus qui hoc ex verbis tituli CIG. 2906, 3 *τῆ(ι) δὲ νουμηνίαι τοῦ Βοηδρομιῶνος ἐν ᾗ(ι) καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν* conclusit. At primum hoc ut Athenis (Ideler Chronol. 1, 361), ita Prienes Romanorum demum aetate, cui inscriptio tribuenda est, institutum esse putare licet. Dein *τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβε* vertendum

est munus recepit, propter morbum fortasse vel aliam quandam causam intermissum. Verbis igitur tituli cavendum est ne nimium tribuatur.

Haec fere sunt quae de institutis publicis Prienensium ex inscriptionibus eruere potui. In quibus consulto omisi similitudines afferre, quae hic illic inter Prienensium aliorumque civitates intercedunt. Hoc enim si voluissem, non unius vel alterius urbis, sed omnium Graecarum Asiae civitatum mores et instituta oportuisset tractarem: quod et magni fuisset laboris et ab hac disputatione alienum. Nec tamen illam prorsus denegaverim operam, sed posteris mandaverim temporibus: nunc finiendum est, nam suam cuique satis est diei esse curam.

INDEX LIBRORUM QUI SAEPIUS LAUDANTUR.

Bull. = Bulletin de correspondance Hellénique.
CIA. = Corpus inscriptionum Atticarum.
CIG. = Corpus inscriptionum Graecarum.
Ditt. = Sylloge inscriptionum Graecarum edidit Guil. Dittenberger Lips. 1883.
FHG. = Fragmenta Historicorum Graecorum ed. C. et Th. Mueller.
Hicks = A manual of Greek historical inscriptions ed. by Edward L. Hicks. Oxoniae 1882.
IGA. = Inscriptiones Graecae antiquissimae ed. Hermannus Roehl.
IMB. = The collection of ancient Greek inscriptions in the British Museum edited by C. T. Newton. I—III, 1.
Ion. Ant. = Ionian Antiquities published by the Society of Dilettanti Oxon. I. 1769. IV. 1881.
Mionn. = Mionnet, description de médailles antiques grecques et romaines Paris 1806—1808. (vol. III.) Supplément 1819—1837. (vol. VI.)
Mitth. = Mittheilungen des Deutschen archaeologischen Instituts zu Athen.
Rayet = Milet et le golfe Latmique par Ol. Rayet et Alb. Thomas.
Wadd.-Leb. = Voyage archéologique en Grèce et en Asie mineure fait... pendant les années 1843 et 1844 par Philippe Le Bas et W. H. Waddington. Cinquième partie: Asie mineure.

INDEX TITULORUM ET LOCORUM.

INDEX NOMINUM ET RERUM.

TABULA ARGUMENTI.

Ca
Cil
Cin
Dry

Du

Gae
Grae

Hie

